

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA**

RENATA PAŠKEVIČIENĖ
Karjeros edukologijos 2 kurso magistrantė

**MOKYTOJŲ PROFESIJOS PASIRINKIMO MOTYVAI IR
VEIKLOS ASPEKTAI, TEIKIANTYS PASITENKINIMĄ
PASIRINKTA PROFESIJA**

Magistro darbas

Mokslinė vadovė:
Soc. m. dr. Birutė Šilėnienė

Darbas originalus .....Renata Paškevičienė

(studento parašas)

Šiauliai, 2014

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY.....	5
ĮVADAS	7
1. MOKYTOJO PROFESIJOS PASIRINKIMO, MOKYTOJO VEIKLOS IR PASITENKINIMO JA PROBLEMA PEDAGOGINĖJE IR PSICHOLOGINĖJE LITERATŪROJE.....	11
1.1. Mokytojo profesijos pasirinkimo motyvai ir su tuo susiję problemos.....	11
1.2. Mokytojo profesijos atsiradimo istorinis aspektas ir jos specifiškumas.....	14
1.2.1. Pedagogui būdingos asmenybės savybės	16
1.2.2. Pedagogo vaidmenys šiandieninėje mokykloje ir jų specifiškumas	19
1.2.2.1. Mokytojo dalykininko (didaktinė) veikla	22
1.2.2.2. Klasės auklėtojo veikla	26
1.2.2.3. Mokyklos bendruomenės nario veikla.....	28
1.3. Pasitenkinimas mokytojo profesine veikla: sėkmę ir nesėkmę lemiantys veiksniai.....	30
2. MOKYTOJO VEIKLOS ASPEKTŲ, TEIKIANČIŲ PASITENKINIMĄ PASIRINKTA PROFESIJA, TYRIMAS	35
2.1. Tyrimo metodika, organizavimas ir imties ir charakteristika	35
2.2. Pasitenkinimo pasirinkta profesija tyrimo rezultatų analizė	38
2.2.1. Mokytojo profesijos pasirinkimo motyvų analizė	38
2.2.2. Pasitenkinimo dalykine veikla tyrimo rezultatų analizė.....	43
2.2.3. Pasitenkinimo klasės auklėtojo veikla tyrimo rezultatų analizė.....	46
2.2.4. Pasitenkinimo mokyklos bendruomenės nario veikla tyrimo rezultatų analizė.....	49
IŠVADOS	63
REKOMENDACIJOS	65
LITERATŪRA	67
PRIEDAI	71

Santrauka

Renata Paškevičienė. MOKYTOJŲ PROFESIJOS PASIRINKIMO MOTYVAI IR VEIKLOS ASPEKTAI, TEIKIANTYS PASITENKINIMĄ PASIRINKTA PROFESIJA.

Karjeros edukologijos magistro baigiamasis darbas / mokslinė vadovė soc. m. dr. Birutė Šilėnienė; Šiaulių universitetas, Edukologijos katedra. – Šiauliai, 2014. – 69 p.

Rengimasis karjerai yra sudėtingas procesas, kurio metu jaunas žmogus kaupia informaciją apie save, jį dominančias profesijas ir darbinės veiklos pasaulį. Todėl labai svarbu tinkamai pasirinkti profesiją, kuri ilgiems metams nulemia žmogaus gyvenimą, nors pastaruoju metu gana įprasta keisti savo profesinę veiklą dėl įvairiausių priežasčių.

Švietimo gairėse (2003, p. 15) rašoma, kad „žinių visuomenėje iš esmės keičiasi mokytojo vaidmuo: mokytoją – žinių turėtoją ir perteikėją keičia mokytojas – mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, mokymosi talkininkas, patarėjas, partneris, tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių žinių šaltinių“. Dabartis mokytojo profesijai kelia naujus socialinius, pedagoginius ir dalykinius reikalavimus. Mokytojui tampa būtina kur kas platesnis bendrasis ir dar labiau specializuotas dalykinis išsilavinimas. Mokytojas privalo tapti savarankiškų mokymosi procesų moderatoriumi, bendradarbiaujančiu kolega, aktyviu mokyklos bendruomenės nariu. Šiandieninis mokytojas turi suvokti ugdytinių raidos ypatumus, jų ugdymo patirtį ne tik Lietuvoje, bet ir Europoje, ir pasaulyje, gebėti priimti sprendimus atliekant įvairius pedagogo vaidmenis, gebėti prisitaikyti darbui ir kitokiai veiklai daugiakultūroje aplinkoje.

Pedagogo profesijos prestižą didele dalimi lemia ir jos atstovų požiūris į savo gyvenimo kokybę. Įgyta profesija ir gyvenimo kokybe patenkintas žmogus kuria pozityvią aplinką ir atvirkščiai. Todėl mokytojų požiūris į pedagogo profesiją, į pedagogų vaidmenis yra ir bus vienas iš svarbiausių aspektų, kurį būtina įvertinti formuojant švietimo politiką. Tad tiriamos problemos aktualumą lemia pedagogo vaidmenų šiandieninėje visuomenėje svarba, pedagogo pasitenkinimas savo pasirinkta profesija ir pedagogine veikla.

Tyrimo objektas. Mokytojo profesijos pasirinkimo motyvai ir veiklos aspektai, teikiantys pasitenkinimą / nepasitenkinimą pasirinkta profesija.

Darbe iškeltos dvi hipotetinės prielaidos:

- 1) tikėtina, jog pedagogas, gerai įsisąmoninęs savo pasirinktos profesijos reikšmę bei gebantis atlikti įvairius vaidmenis šiandieninėje visuomenėje, jaus pasitenkinimą savo pasirinkta profesija;

- 2) teisingai pasirinkta profesija ir pasitenkinimas savo darbu nepriklauso nuo pedagoginio darbo stažo.

Tikslas. Nustatyti mokytojų profesijos pasirinkimo motyvus ir veiklos aspektus, teikiančius pasitenkinimą pasirinkta profesija.

Uždaviniai: 1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą apie mokytojo profesijos pasirinkimo motyvus ir veiklos aspektus, teikiančius pasitenkinimą pasirinkta profesija. 2. Išsiaiškinti, kokie veiksniai ir motyvai įtakojo mokytojo profesijos pasirinkimą. 3. Nustatyti, kokie mokytojų veiklos aspektai teikia jiems pasitenkinimą pasirinkta profesija. 4. Nustatyti, kaip pasitenkinimas pasirinkta profesija keičiasi priklausomai nuo pedagoginio stažo.

Tyrimo metodai: 1. Mokslinės literatūros analizė. 2. Anketinės apklausa. 3. Kiekybinė (aprašomoji statistika) ir kokybinė (respondentų atsakymų content analizė) tyrimo duomenų analizė.

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo 178 respondentai (161 moteris ir 17 vyrų), dirbantys 8 Šiaulių miesto mokyklose (progimnazijose ir gimnazijose).

Darbo pradžioje iškelta pirmoji hipotetinė prielaida pasitvirtino: tie pedagogai, kurie turėjo stiprius profesijos pasirinkimo motyvus, yra labiau patenkinti savo profesija.

Antroji hipotetinė prielaida pasitvirtino iš dalies: vyresni, t. y. turintys didesnę pedagoginio darbo stažą, mokytojai dažniau išsakė nepasitenkinimą savo profesija dėl objektyvių (amžius, nuovargis) ir subjektyvių (mažas atlyginimas, pasikeitęs visuomenės požiūris į mokytoją, kritęs mokytojo prestižas) priežasčių.

Summary

Renata Paškevičienė. THE MOTIVATION OF TEACHERS' PROFESSIONAL CHOICE AND THE ASPECTS OF THEIR ACTIVITY, PROVIDING SATISFACTION OF THE CHOSEN PROFESSION. The master thesis of Carrier Education/ supervisor Birutė Šilėnienė, Doctor of Social Science; Šiauliai University, Faculty of Educology . – Šiauliai, 2014. –69 p.

Preparation for the carrier is a difficult process during which, the young person is collecting information about himself, professions that interests him and the world of employment. That is why it is crucial to choose the right profession, which decides person's life for a long period in the future. Even though, in these days it is quite usual to change your profession because of various reasons.

In the Guidelines of Education (2003, p. 15) it is written that „in the society of knowledge, the role of teacher is changing: teacher – the keeper and the convey of the knowledge is being replaced by the teacher – learning organizer, creator of learning possibilities, learning helper, advisor, partner, intermediary between the student and the various sources of contemporary knowledge”. Present is requiring from teaching profession new social, educational and business requirements. The teacher needs far broader and more general business-like specialized education. The present-day school teacher must become a self-learning processes moderator cooperating counterpart, an active member of the school community. Today's teacher must be aware of the learners' developmental characteristics of their educational experience not only in Lithuania, but also in Europe and in the world, able to make decisions in a variety of teacher roles and be able to adapt to work and other activities in a multicultural environment.

Professional status of an educator is usually determined by the point of view to quality of their life. To the profession and the quality of life happy person creates a positive environment and vice versa. Therefore, teachers' approach to teacher education, the teachers' role is and will be one of the most important aspects of the evaluation in education policy. So the problem studied is determined by the teacher's role in today's society, the importance of teacher satisfaction with their chosen profession and educational activities.

Object of the research. Motives for choosing teaching as a profession and business aspects of providing satisfaction / dissatisfaction, with the chosen profession.

The work contains of two hypothetical assumptions:

- 1) it is likely that a teacher is aware of their chosen professions are able to perform a variety of roles in today's society, feel the satisfaction of their chosen profession;
- 2) correctly chosen profession and job satisfaction does not depend on the length of service of teaching.

Aim: Identify reasons for the choice of the teaching profession and the business aspects of satisfying chosen profession.

Tasks: 1. To analyze the scientific literature on the reasons for the choice of teaching as a profession and business aspects satisfying the chosen profession. 2. To find out what factors and considerations influenced the choice of the teaching profession. 3. Determine what aspects of teacher performance give them satisfaction in their chosen profession. 4. Identify how the satisfaction of the chosen profession of teaching varies depending on length of service.

Research Methods: 1. Analyzing the scientific literature. 2. Questionnaire survey. 3. Quantitative (descriptive statistics) and qualitative (content analysis of respondents' answers) data analysis.

The survey sample. The study involved 178 respondents (161 women and 17 men) working in 8 schools in Šiauliai city (junior gymnasiums and high schools).

The first hypothetical assumption is confirmed: those teachers who have strong reasons for the choice of profession, are more satisfied with their profession.

The second hypothetical assumption was confirmed partially: elder teachers, thus with more teaching experience, often expressed dissatisfaction with their profession for objective (age, fatigue) and subjective (low salaries, changed public perceptions of the teacher, the teacher dead goodwill) reasons.

ĮVADAS

Rengimasis karjerai yra sudėtingas procesas, kurio metu jaunas žmogus kaupia informaciją apie save, jį dominančias profesijas ir darbinės veiklos pasaulį. Šiame procese aktyviai dalyvauja ne tik šeima, bet ir mokykla, bendruomenė, įvairios organizacijos, net politiniai šalies įvykiai. Šiandieninis sudėtingas gyvenimas reikalauja lankstumo ir prisitaikymo visose srityse.

Norint gauti trokštamą darbą reikia turėti papildomų įgūdžių ir tinkamą išsilavinimą. Pagrindinis *profesinio ugdymo* uždavinys – sudaryti moksleiviams galimybę įgyti profesinį bei bendrąjį kultūrinį išsilavinimą, atitinkantį šiuolaikinį mokslo, technikos ir kultūros lygį bei pasirinktos profesinės veiklos sričiai keliamus reikalavimus. Nemažiau svarbu ugdyti nusiteikimą nuolat tobulinti profesinę kvalifikaciją, rūpintis savo kultūrine branda, siekti prasmingos ir įvairiapusės asmenybės sklaidos. Karjeros sėkmė priklauso ne tik nuo profesinio išsilavinimo ir įgytų darbinių įgūdžių, bet ir nuo individo asmeninės kompetencijos, nuo asmenybės brandumo.

L. Jovaiša (1995, p. 30) palaiko dar tarpukario Lietuvos pedagogo A. Šerkšno išsakytas mintis ir teigia, jog „nuo kitų profesijų mokytojo profesija skiriasi, be daugelio kitų dalykų, tuo, kad mokytojas pats yra savo darbo įrankis. Amatininkas turi kaltą ar oblių, stakles ar grąžtą; net gydytojas turi paciento būklę įvertinti padedančius instrumentus ir medikamentus, kurie veikia ligonio organizmą. Mokytojas neturi nieko – tik patį save: savo žinojimą ir jausmus, išmintį ir įgūdžius, patyrimą ir vertybes. Mokytojas veikia profesiniame gyvenime, remdamasis savimi, naudodamas vidines savo paties galias. Todėl mokytojo asmenybė yra svarbiausias jo darbo variklis, jo sėkmių ir nesėkmių laidas. Tam, kad mokytojas optimaliai naudotų save kaip savo darbo įrankį, jis, pirmiausia, turi gerai save pažinti, antra, mokėti išnaudoti savo stipriąsias puses bei kontroliuoti silpnąsias ir, trečia, nuolat rūpintis savimi: save tobulinti, ugdyti, keisti pasirinkta kryptimi“.

Autoriaus nuomone, „tautos mokykla laukia mokytojo, kuris pajėgtų suprasti visuomenės gyvenimo procesus ir jo perspektyvas, būtų pasiryžęs kelti ir nesavanaudiškai ginti savo tautai, valstybei ir visai žmonijai svarbius reikalus bei idealus, puoselėtų ir ugdytų tautos kultūrą, būtų atviras, imlus ir pagarbus kitoms tautų kultūros vertybėms. Mokykla laukia mokytojo, kuris turėtų ryškią dorovinę asmenybės dominantę, būtų įsisąmoninęs mokytojo pašaukimo ir misijos kilnumą bei sąvoką. Svarbu, kad mokytojas suprastų jog ugdo ne tik jo žodžiai, bet jo buvimas - jo reiklumas mokiniams ir sau, jo teisingumas, pareigingumas, tolerancija, geranoriškumas, žmogiškojo orumo gerbimas. Mokytojas turi būti geras savo dalyko žinovas, suvokiąs dėstomo dalyko vietą ir reikšmę tautos kultūros visumoje, jo ryšius su kitomis disciplinomis: matąs šio

dalyko visumą, esminius jo momentus, nuostatas, reikalingas tam, kad galėtų formuoti mokinių charakterinį lygį, atitinkamą mokslinį pasaulėvaizdį, kad dalykas įeitų į integralinį pasaulio vaizdą, sietųsi su tautos ir pasaulio dabarties problematika“ (Jovaiša, 1995, p. 39).

„Švietimo gairėse“ (2003, p. 15) rašoma, kad „žinių visuomenėje esmingai keičiasi pats mokytojo vaidmuo: mokytoją – žinių turėtoją ir perteikėją keičia mokytojas – mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, mokymosi talkininkas, patarėjas, partneris, tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių žinių šaltinių. Jo priedermė – kuo daugiau padėti mokiniams ir juos palaikyti savarankiško mokymosi kelyje, taip pat rūpintis nuolatiniu savo pačių mokymosi. Atvira šandienos pasaulyje mokytojas turi išlikti ir ugdytojas, gyvenimo tiesų liudytojas, perduodantis tradiciją bei mokantis ją kūrybingai plėtoti“.

Mokytojai savo gyvenimo ir karjeros kelyje gali sėkmingai prisitaikyti prie konkurencingos veiklos situacijos, jeigu sugebės valdyti besikeičiančią situaciją, suvoks įgyjamų kompetencijų, reikalingų atlikti darbus, svarbą, pasitikės savimi. Dabartis mokytojo profesijai kelia iš esmės naujus socialinius, pedagoginius ir dalykinius reikalavimus. Mokytojui tampa būtina kur kas platesnis bendrasis ir dar labiau specializuotas dalykinis išsilavinimas. Dabarties mokykloje mokytojas privalo tapti savarankišku mokymosi procesų moderatoriumi. Jis turi gebėti plėsti socialines mokyklos funkcijas, bendradarbiaudamas su kolegomis, mokiniais bei tėvais projektuoti ir nuolat tobulinti ugdomąją mokyklos veiklą jam būtini geri informaciniai ir komunikaciniai įgūdžiai, reikalinga šiuolaikinė socialinė kompetencija, geras orientavimasis šiandieninėje švietimo kaitoje, aktyvi ir savarankiška pilietinė laikysena. Šiandieninis mokytojas turi suvokti ugdytinių raidos ypatumus, jų ugdymo patirtį ne tik Lietuvoje, bet ir Europoje, ir pasaulyje, gebėti priimti sprendimus atliekant įvairius pedagogo vaidmenis, gebėti prisitaikyti darbui ir kitokiai veiklai daugiakultūroje aplinkoje.

Pedagogo profesijos prestižą didele dalimi lemia ir jos atstovų požiūris į savo gyvenimo kokybę. Įgyta profesija ir gyvenimo kokybe patenkintas žmogus kuria pozityvią aplinką ir atvirkščiai. Mokyklos aplinką sukuria ten dirbantys pedagogai. Todėl mokytojų požiūris į pedagogo profesiją, į pedagogų vaidmenis yra ir bus vienas iš svarbiausių aspektų, kurį būtina įvertinti formuojant švietimo politiką. Tad tiriamos problemos aktualumą lemia pedagogo vaidmenų šiandieninėje visuomenėje svarba, pedagogo pasitenkinimas savo pasirinkta profesija ir pedagogine veikla. Tyrimas orientuotas į mokytojų nuomonę apie pasitenkinimą pasirinkta veikla ir jo kaitą priklausomai nuo pedagoginio stažo. Tad šiame darbe analizuojant pedagogo vaidmenis bei veiklą, galima visapusiškai įvertinti jo orientaciją savyje bei šiandieninėje visuomenėje.

Temos iširtumas. Profesijos pasirinkimui (arba profesiniam apsisprendimui), pedagoginiam pašaukimui daug dėmesio skyrė Lietuvos ir užsienio šalių edukologai (Jovaiša, 1995, 1999; Kregždė, 1988; Beresnevičienė, 1990; Hodkinson, 1996; Giedraitienė-Lileikienė, 1998, Adamonienė ir kt., 2001, 2003; Kavaliauskienė, 2001; Pukelis, 1997, 1998a, 1998b, 2004, Laužackas, 2005, Augienė, 2009) ir kt. Pedagogo veiklai reikalingus bruožus ir vaidmenis klasifikavo ir tyrinėjo J. Vabalas – Gudaitis (1983), V. Voveris (1990), G. Butkienė, A. Kepalaitė (1996), V. Jakavičius, A. Juška (1996), R. Arends (1998), G. Gedvilienė, M. Teresevičienė (1999), K. B. Walsh (1998), M. Teresevičienė, I. Tendzegolskienė (2001), V. Rajeckas (2001, 2004), L. Jovaiša (2001), K. Pukelis (2004) ir kt.

Darbo iškelti probleminiai klausimai: Kokie motyvai nulėmė pedagogo profesijos pasirinkimą? Kokie mokytojo veiklos aspektai teikia pasitenkinimą pasirinkta profesija, tenkina individo lūkesčius? Su kokiomis problemomis susiduria pedagogai profesinės karjeros pradžioje ir vėliau? Kaip tos problemos įtakoja pasitenkinimą pasirinkta profesija?

Tyrimo objektas. Mokytojo profesijos pasirinkimo motyvai ir veiklos aspektai, teikiantys pasitenkinimą / nepasitenkinimą pasirinkta profesija.

Darbe iškeltos dvi hipotetinės prielaidos:

- 1) tikėtina, jog pedagogas, gerai įsisąmoninęs savo pasirinktos profesijos reikšmę bei gebantis atlikti įvairius vaidmenis šiandieninėje visuomenėje, jaus pasitenkinimą savo pasirinkta profesija;
- 2) teisingai pasirinkta profesija ir pasitenkinimas savo darbu nepriklauso nuo pedagoginio darbo stažo.

Tikslas. Nustatyti mokytojų profesijos pasirinkimo motyvus ir veiklos aspektus, teikiančius pasitenkinimą pasirinkta profesija.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą apie mokytojo profesijos pasirinkimo motyvus ir veiklos aspektus, teikiančius pasitenkinimą pasirinkta profesija.
2. Ištirti, kokie veiksniai ir motyvai įtakoja mokytojo profesijos pasirinkimą.
3. Nustatyti, kokie mokytojų veiklos aspektai teikia jiems pasitenkinimą pasirinkta profesija.
4. Nustatyti, kaip pasitenkinimas pasirinkta profesija keičiasi priklausomai nuo pedagoginio stažo.

Tyrimo metodologija. Tyrime remiamasi *humanistine asmenybės teorija* (Maslow, 2006), kuri akcentuoja žmogaus laisvę savirealizacijai, prasmingo mokymo(si), žinojimo, kaip mokytis, tiksliau savęs bei kitų vertinimo ir mokymo(si) reikšmingumo suvokimo, atsakomybės už mokymo

rezultatus svarbą. Joje glūdi vidinis mokymosi poreikis, noras pažinti, tobulinti save, atskleisti savo potencines galias, realizuoti save kuriant savo asmeninį ir profesinį gyvenimą. Humanistinis ugdymas, B. Bitino (2000) teigimu, yra siejamas su žmogaus laisve, laisva valia reikštis.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė.
2. Anketinė apklausa.
3. Kiekybinė (aprašomoji statistika) ir kokybinė (respondentų atsakymų content analizė) tyrimo duomenų analizė.

Tyrimo etapai:

1. 2012 rugsėjo - 2013 m. birželio mėn. studijuojama pedagoginė, psichologinė, filosofinė, sociologinė, metodologinė literatūra ir Švietimo ir mokslo ministerijos dokumentai nagrinėjamu klausimu.
2. 2013 m. rugsėjo – spalio mėn. sudaromas tyrimo instrumentas, tikslinama tyrimo hipotezė, atliekama mokytojų anketinė apklausa.
3. 2013 m. lapkričio – gruodžio mėn. analizuojami apklausos metu gauti duomenys, tikrinama hipotezė, formuluojamos išvados ir rekomendacijos.

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo 8 Šiaulių miesto mokyklų (progimnazijų ir gimnazijų) pedagogai: 161 moteris ir 17 vyrų, iš viso – 178 respondentai.

Darbo naujumas ir reikšmingumas. Mokslinėje literatūroje daugiau analizuojami ir aprašomi vyresniųjų klasių mokinių ir studentų profesijos pasirinkimo motyvai. Šiame darbe retrospektyviai atsigręžiama į jau dirbančių ir turinčių nemažą pedagoginio darbo stažą mokytojų profesijos pasirinkimo motyvų išryškinimą, analizuojama, kaip keitėsi (ar nesikeitė) jų požiūris į pasirinktą profesiją, ar jie jaučia pasitenkinimą ja, ar tas pasitenkinimas keitėsi priklausomai nuo darbo stažo. Toks tyrimas gali būti įdomus pedagogams ir studentams, nes parodo galimas profesijos pasirinkimo klaidas ir tuos sunkumus, su kuriais susiduria mokytojai savo darbe.

Darbo struktūra. Darbą sudaro santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, 2 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas (82 šaltiniai, iš jų - 9 užsienio kalbomis), priedai. Darbą iliustruoja 2 paveikslai ir 18 lentelių. Darbo apimtis – 70 puslapių (be priedų).

1. MOKYTOJO PROFESIJOS PASIRINKIMO, MOKYTOJO VEIKLOS IR PASITENKINIMO JA PROBLEMA PEDAGOGINĖJE IR PSICHOLOGINĖJE LITERATŪROJE

1.1. Mokytojo profesijos pasirinkimo motyvai ir su tuo susiję problemos

Visa žmogaus sąmoninga veikla yra motyvuota. Motyvacinė sfera yra labai sudėtingas darinys. Motyvacija atsiskleidžia veiksmis bei elgesiu, kurie pasirenkami pagal tai, kas žmogui aktualu, prasminga ir reikšminga.

Mokslinėje literatūroje yra pateikiama daug motyvo bei motyvacijos apibrėžimų, tačiau visuose juose pabrėžiama, kad tai yra veiklos stimulus, skatinamoji priežastis, vidinė jėga, paskatą nors daryti.

Profesijos pasirinkimas yra sudėtingas ir atsakingas procesas, įtakojamas daugelio veiksnių:

- vieni autoriai (Butkienė, Kepalaitė, 1996; Gage, Berliner, 1994; Jakavičius, Juška, 1996) akcentuoja **vidinius** (augimo poreikių motyvas, išmokimo džiaugsmas, gerų rezultatų motyvas, savipildos motyvas, savigarbos motyvas, laimėjimų ir lūkesčių motyvas, kompetencijos – pakankamumo motyvas) ir **išorinius** (reikėjimo motyvas, baimės motyvas) motyvus,
- kitų (Rupšienė, 2000) dėmesio centre yra **tiesioginiai** (malonu, įdomu, noriu daug žinoti, mokėti, džiaugiuosi, kai atlieku užduotį) ir **netiesioginiai** (asmeninė nauda, socialiniai motyvai, kitų įvertinimas ir pagarba, praktiniai gyvenimo tikslai, socialinė prievarta, pareiga, atsakomybė, visuomeninė mokymosi reikšmė) motyvai,
- dar kiti autoriai (Rajeckas, 1986; Bartnikienė, Paurienė, 1989; Kregždė, 1988; Jovaiša, 1999) išskiria **psichologinius, pedagoginius, sociologinius profesinio apsisprendimo** veiksnius.

Sąmoningas profesijos pasirinkimas išplaukia iš žmogaus orientacijos į socialines vertybes (Dubinas, Ševareikienė, 2002, p. 83), kurias galima būtų suskirstyti į tris motyvų grupes:

- *Visuomeninio pobūdžio paskatos*. Jos egzistuoja latentiskai, kai individas suvokia būtinybę būti visuomenei naudingą, teikti įvairaus pobūdžio paslaugas atskirose jo veiklos sferose. Čia turi reikšmės ir visuomeninis profesijos prestižas.

- *Poreikis gauti materialinių gėrybių sau ir savo šeimos nariams*. Tai noras užsidirbti pinigų įvairių poreikių patenkinimui, kurių dydis adekvatus individo vertybių skalei.

- *Saviraiškos ir savirealizacijos poreikių tenkinimas*, „*noras kažką pakeisti*“, kylantis iš vidinės individo prigimties, kadangi žmogus yra ne tik vartotojas, bet ir kūrėjas. Kūrybinės veiklos teikiamas pasitenkinimas įprasmina jo egzistenciją. Šiai grupei priskiriamas motyvas, susijęs su visuomeniniu pripažinimu, pagarbos sau išsikovojimu.

Įvairūs Lietuvos ir užsienio autoriai (Allport, 1998; Jovaiša, 1999; Adamonienė ir kt., 2003) svarbia sąlyga pripažįsta galimybę savarankiškai planuoti gyvenimo kelią ir laisvai be nurodinėjimo ir prievartos pasirinkti profesiją. Labai svarbu sugebėti kritiškai vertinti savo asmenybės savybes ir jų visumą. Savimonės nulemtas savęs pažinimas ne tik nesumenkina vidinės laisvės, bet ir sudaro sąlygas atsakingai žvelgti į gyvenimą, rasti jame tinkamiausią būdą realizuoti savo vidines jėgas. Laisvas profesinis apsisprendimas neatsiras tol, kol sekama kitų patarimais ir pageidavimais, kol nesubręsta jaunuolio gebėjimas įsivaizduoti, suprasti ir įvertinti save būsimos veiklos pasaulyje. Tik pagal individualius polinkius ir gabumus pasirinkta veikla stimuliuoja asmenybės tobulėjimą, leidžia jai atskleisti įvairius kūrybinius sugebėjimus, patirti profesinę sėkmę ir pasitenkinimą. Teisė nuspręsti, kokį darbą pasirinkti, yra viena iš labiausiai vertinamų asmens teisių, kurią gina daugelio šalių, tarp jų ir Lietuvos, įstatymai. Profesijos pasirinkimo laisvę gali apriboti tam tikri išoriniai veiksniai (jaunuolio socialinės aplinkos (šeimos ar kitų globėjų) spaudimas perimti šeimos verslą ar įgyti tėvų labai pageidaujamą profesiją).

Darbas, kaip teigia V. Pruskus (2003), svarbus žmogui visomis prasmėmis: tiek ekonomine, tiek socialine, tiek psichologine. Patinkanti darbinė veikla, atitinkanti asmens interesus, polinkius, poreikius bei gabumus, efektyvus įsiliejimas į darbo rinką - tai ilgai trunkantis ir sudėtingas procesas: nuo savęs pažinimo, profesijų pasaulio pažinimo iki profesijos pasirinkimo, profesinės kvalifikacijos įgijimo ir darbo paieškos. Daugelis autorių (Jovaiša, 1999; Beresnevičienė, 1990; Kregždė, 1988; Hodkinson, 1996; Adamonienė ir kt., 2001, 2003) akcentuoja profesijos rinkimosi procesualumą, profesinį apsisprendimą traktuodami kaip rinkimosi rezultatą.

Lyginant įvairių autorių (Beresnevičienė, 1990, Hodkinson, 1996, Petkevičiūtė, 2006, Jovaiša, 2007) profesijos rinkimosi proceso trukmę, išryškėja nedideli skirtumai. Vieni autoriai (Beresnevičienė, 1990, p. 62) teigia, kad „profesijos pasirinkimas nėra vienkartinis procesas, vykstantis tam tikru apibrėžtu laiku. Jis <...> apima daugelį profesijos atrankos bei atmetimo etapų, prasideda *ankstyvojoje vaikystėje ir baigiasi ankstyvojoje paauglystėje*“. Kitų autorių (Jovaiša, 2007, p. 234), nuomone, negalima tiksliai nustatyti, kada baigiasi profesijos rinkimosi procesas, nes kiekvieno žmogaus raida yra individuali, profesijos rinkimasis „*prasideda ankstyvojoje vaikystėje ir tęsiasi iki profesijos įgijimo, o dažnai ir visą gyvenimą*“. Taigi, išryškėja dvi profesijos rinkimosi proceso traktuotės: pagal vieną jis yra baigtinis (vaikystė - paauglystė), pagal antrąjį – tęstinis ir

aktualus visą žmogaus gyvenimą. Šiuolaikinės karjeros sampratos požiūriu priimtina yra antroji – platesnė, laiku neapribota profesijos rinkimosi traktuotė.

„Profesinės karjeros vadove“ (1998) teigiama, kad sistemingas, racionalus sprendimas, renkantis profesiją, susideda iš kelių etapų:

1. *Įsisąmoninimas*. Profesijos pasirinkimo tikslų įsisąmoninimas bei aktyvus savo profesinės ateities planavimas;

2. *Alternatyvų iškėlimas*. Įvairios potencialios profesijos, kurios patinka, ir yra alternatyvos renkantis būsimą profesiją;

3. *Informacijos rinkimas*. Informacija renkama apie profesijas, specialybes, darbus, taip pat apie save patį. Gautą informaciją reikia gerai išnagrinėti;

4. *Aplinkos studijavimas*. Reikia susipažinti su socialine, ekonomine, politine šalies situacija, kad būtų galima įvertinti aplinkos įtaką profesijos pasirinkimui;

5. *Savęs pažinimas*. Šiame sprendimo etape reikia analizuoti įvairius duomenis apie savo gebėjimus, gabumus, interesus, vertybes, mokymosi rezultatus, asmenybės savybes ir pan.

6. *Sprendimas*. Reikia palyginti, analizuoti, apibendrinti viską, kas buvo sužinota apie save, profesijas, aplinką, ir padaryti išvadą apie savo profesinės karjeros kryptį ateityje;

7. *Sprendimo taikymas*. Pasirinkus būsimąją profesiją, vienas pirmųjų žingsnių sprendimui realizuoti, profesinio išsilavinimo siekimas;

8. *Grižtamasis ryšys*. Per šį etapą reikia įvertinti pasirinkimo rezultatus.

Įvairūs profesinio apsisprendimo modeliai ne visada garantuoja sėkmingą profesinio apsisprendimo baigtį. Kyla klausimas, kas trukdo priimti optimalų sprendimą, renkantis profesiją?

Pasak L. Jovaišos (1999, p. 235), „klaidingas savęs suvokimas, neadekvatus savivaizdis, netikslus savęs įsivaizdavimas ateityje motyvuoja klaidingą darbo rinkimąsi“. Autorius teigia, jog psichologinis subrendimas rinktis profesiją - svarbiausia sąlyga savarankiškam, sąmoningam ir tikslingam apsisprendimui. Tačiau, kaip teigia K. Pukelis (2004, p. 93), remdamasis užsienio autorių mintimis, „paprastai manoma, kad 18 metų žmonės profesijos rinkimuisi yra ne tiek per jauni, kiek per menkai parengti“, nėra tam subrendę, stokoja profesinės informacijos, silpnai pažįsta save, lengvai pasiduoda kitų įtakai, t. y. nesavarankiškai imasi profesinės atsakomybės.

Įvairių sričių mokslininkai, tyrinėjantys profesijos pasirinkimo procesą, įvardina kelias profesinio apsisprendimo klaidų priežastis:

- žinių apie savo galimybes ir interesus stoka;
- vidinis konfliktas, kylantis tarp dviejų ar daugiau patrauklių galimybių;
- informacijos apie darbo rinką stoka;

- neadekvatus supratimas apie tai, ką žmonės iš tikrųjų daro įvairiose veiklos srityse.

Dažnai apsisprendimą nulemia *artimiausia jaunuoliui aplinka*:

- gyvenamoji aplinka. Netoliese esanti aukštoji ar profesinė mokykla, dažnai nulemianti profesijos pasirinkimą: nereikia toli važinėti mokytis, samdytis buto ar gyventi bendrabutyje, bet tai verčia apsiriboti tomis specialybėmis, kurias teikia viena ar kita mokykla;

- tėvų, artimųjų nuomonė. Tėvų indėlis čia gali būti dvejopas: 1) teigiamas – jei tėvai rimtai žiūri į vaikų profesijos rinkimąsi ir padeda ją pasirinkti; 2) neigiamas - jei tėvai bando primesti vaikams savo nuomonę, skatindami rinktis jų proteguojamas profesijas. Jie nori, kad vaikai gerai gyventų, todėl skatina rinktis pelningas, prestižines profesijas, o kartais per vaikus bando realizuoti savo neišsipildžiusias svajones (Stanišauskienė, 2004).

Šiandieninė ekonominė ir politinė bei socialinė situacija iškėlė dar vieną naujovę, susijusią su profesijos rinkimusi, tai – nuolatinis mokymasis. M. Fullan (1998, p. 174) teigia: „Negalime sukurti mokymosi visuomenės, nepavertę mokytojo profesionalu besimokančiuoju“. Remdamasis Kinijos pedagogų rengimo ir praktikos patirtimi autorius pateikia trejopą mokytojų rengimo tikslą: „1) leisti naujiesiems mokytojams suvokti mokymo, kaip darbinės veiklos vertę ir rodyti jiems konkrečius gero mokymo pavyzdžius...; 2) įdiegti supratimą, kad svarbiausia gero mokytojo nuostata – tai nuolatinis mokymasis ir tobulėjimas; 3) išugdyti konkrečius įgūdžius ir įpročius“ (Fullan, 1998, p. 174). Nauji šiandieninio gyvenimo pokyčiai „reikalauja naujų profesijų ir specialybių. <...> Todėl akivaizdu, kad pasirengimas karjerai turi būti tęstinis, visą gyvenimą trunkantis procesas, reikalaujantis naujų žinių, atsinaujinimo, gebėjimo keistis ir prisitaikyti“, - teigia D. Augienė (2009, p. 28 - 29). Būtent lankstumas pereinant iš vieno darbo į kitą šiandien vertinamas labiau, nei ilgametis darbas vienoje vietoje.

1.2.Mokytojo profesijos atsiradimo istorinis aspektas ir jos specifiškumas

Mokytojo profesija turi labai galias istorines šaknis. Jau pirmykštėje bendruomenėje vaikai buvo mokomi ir auklėjami labiausiai patyrusių bendruomenės narių – žynių. Senovės Graikijoje ir Romoje jaunuomenės auklėjimas buvo atiduotas į filosofų, poetų ir rašytojų rankas, o pamažu formuojasi ir specialiai tam ruošiamų žmonių ratas – didaskalai, gramatikai, scholastai (Šilėnienė, 2008). I – amė mūsų eros amžiuje Romėnų filosofas Kvintilianas suformulavo reikalavimus mokytojui, kurie nepasikeitė ir pilnai gali būti taikomi ir šiandieniniams pedagogams: mokytojas turi būti atsidavęs savo profesijai, pasišventęs darbui; turi būti santūrus, malonus su mokiniais; mokytojas turi būti visapusiškai išsilavinęs ir turėti geras didaktikos žinias (Antikos pedagogai, 1991). Patristikos laikotarpiu ir Viduramžiais pedagogine veikla užsiima mokyčiausi to meto

žmonės – dvasininkai ir tik laikmečio pabaigoje (XII a.) atsiranda pasauliečiai mokytojai, dirbantys miestų mokyklose. Tačiau tiek pačios mokyklos, tiek jose dirbantys mokytojai orientavosi į bažnyčios skleidžiamas doktrinas ir idėjas, o vadinamieji scholastai arba scholarai (mokytojai) neturėjo specialaus pedagoginio išsilavinimo. Nei mokytojų rengimo, nei jų darbo kontrolės sistemos dar nebuvo, šias mintis pirmieji išsakė reformacijos šalininkai XVI a. pirmoje pusėje. Tačiau tik XVII a. viduryje čekų kilmės visuomenės veikėjas J. A. Komenskis (1986) išsamiai aprašė mokytojo profesinę veiklą ir reikalavimus jai, apibrėždamas ją kaip labiausiai vertinamą, kilnią, garbingiausią profesiją, nors specialaus mokytojų rengimo vis dar nebuvo. Tik XVIII a. antroje pusėje tiek Vakarų Europoje, tiek Lietuvoje (1775 m.) atsiranda pirmosios mokytojų seminarijos ir mokytojų institutai, rengiantys kvalifikuotus šios srities specialistus.

Daugelis mokslininkų, besidominčių pedagogika, ir dabar ieško atsakymų į klausimus, būtent koks turi būti mokytojas ir kokie turėtų būti jo asmenybės bruožai. Mokytojams jau nuo senų laikų buvo keliami labai daug reikalavimų. G. Butkienė, A. Kepalaitė (1996, p. 59) mini, kad antai „Sokratas reikalavo, kad mokytojai turėtų nepriekaištingą autoritetą ir būtų mokinių mylimi“. Vergovinėje visuomenėje iš mokytojo pirmiausia buvo reikalaujama ištikimybės esamai santvarkai, bet šalia šio reikalavimo atsiranda ir daugiau: būti geru savo dalyko žinovu, pripildytu gilios ir švelnios meilės vaikams (Giedraitienė-Lileikienė, 1998). Ankstyvosios krikščionybės laikotarpiu mokytojo autoritetas grindžiamas paklusnumu dievybei ir mokytojui, šventumu ir dorovingumu. Renesanso epocha atneša daug naujovių: grįžta susidomėjimas senąja filosofija, kalbomis, tiksliaisiais ir gamtos mokslais, gimsta humaniškas požiūris į tarpusavio santykius, kritikuojamas ir smerkiamas Viduramžių mokytojų grubumas ir žiaurumas (Šilėnienė, 2008). XVII a. gyvenęs pedagogikos mokslo pradininkas J. A. Komenskis (1986) vertino labai didelį mokytojų dorovingumą, išsilavinimą, meilę pedagoginiam darbui ir vaikams, veiklumą ir energingumą, mokytojų mokėjimą, galėjimą ir norėjimą mokytį. XVIII – XIX a. sandūroje visoje Vakarų Europoje populiarios buvo šveicarų pedagogo J. H. Pestalocio (1989) idėjos. Svarbiausiu mokytojo bruožu jis laikė meilę vaikams, jo pasišventimą auklėjamajai veiklai. Žymus rusų pedagogas K. Ušinskis (1987), kaip ir vokiečių pedagogas A. Dystervėgas (1988) (XIX a. vidurys), akcentavo mokytojo atrankos klausimą, jo asmenybės pavyzdį mokiniams, meilę savo profesijai ir gerą pasirengimą, savo darbo visuomeninės reikšmės supratimą ir atsakomybę. Lietuvių pedagogai G. Petkevičaitė – Bitė, Vydūnas pasisako už mokinio asmenybės pažinimą, mokinio kūrybinių galių išryšklinimą, meilę ir atjautą liaudies vaikams. Žymūs tarpukario Lietuvos pedagogai S. Šalkauskis (1992) ir A. Maceina (1990) teigia, kad be gero mokytojo nebus ir geros mokyklos. S. Šalkauskis, kalbėdamas apie reikalavimus mokytojui, rekomenduoja atsižvelgti į

gabumus ir tinkamumą šiai profesijai, nurodydamas, kad mokytojas neturėtų būti tik politinis sraigtelis valdžios rankose.

Dažnai iškyla klausimas, kas gi iš tikrųjų turėtų būti mokytoju. Kuo būtent jo asmenybė skiriasi nuo kitų profesijų. Daugelis žmonių bando išskirti tik mokytojams būdingiausias bruožas. Tačiau reikėtų sutikti su I. Kanto (1990) mintimi, jog daugiau gilindamiesi į žmonių išsakytas mintis, galime rasti ne tik sutampančių idėjų, bet ir visiškai skirtingų. Visi būsimieji ir esami pedagogai turėtų turėti dvi būdingiausias savybes: vienos iš jų – Dievo duotos iš prigimties, o antrosios įgyjamos ruošiantis pedagoginiam darbui.

1.2.1. Pedagogui būdingos asmenybės savybės

Sakoma, kad geru pedagogu reikia gimti. Iš tikrųjų, įvairioje pedagogo veikloje, visų pirma organizuojant mokymo procesą, didelės reikšmės turi pedagogo asmenybės bruožai, jo kūrybiškumas, savotiška pedagoginė nuojauta, vadinamoji „pedagoginė gyslelė, t. y. *pedagoginis pašaukimas*, apie kurį rašė S. Šalkauskis (1992), T. Giedraitienė (1998), V. Rajeckas (2004) ir kt. Apie kūrybinių profesijų žmones sakoma, kad „Turi tam pašaukimą“. Prie tokių profesijų, V. Kavaliauskienės (2001) teigimu, priskiriama ir pedagogo profesija. V. Rajeckas (2001, p. 20) pedagoginį pašaukimą apibūdina kaip „asmenybės charakterio ir motyvacinių savybių visumą, reikalingą pedagoginiam darbui, suprantant šią veiklą kaip savo gyvenimo paskirtį. Šis pašaukimas – lyg vidinė pedagogo profesijos pusė, kurią sąlygoja poreikis bendrauti su jaunimu, meilė mokiniams. Labai reikšmingas pedagoginio pašaukimo bruožas ir gebėjimas bendrauti, tam tikro saiko jausmas, kas paprastai vadinama pedagoginiu taktu“. L. Jovaiša (2001) *pedagoginį taktą* apibūdina kaip saiko jausmą, gebėjimą kiekvienu konkrečiu atveju greitai ir tiksliai nustatyti santykių būdą ir jį tinkamai pritaikyti reikiamu momentu. „Pedagoginis taktas – didelė ugdytojo vertybė, įgalinanti jį kurti palankius santykius su mokiniais ir kolegomis... <...> Taktišką elgesį apibūdina estetinių ir dorovinių santykių stilius, kuriuo palengvinamas bendravimas ir visas ugdymo darbas. Taktiškas elgesys būtinas visur ir visada: per pamokas, popamokinėje veikloje, laisvalaikiu“ (Jovaiša, 2001, p. 65).

J. Vabalas – Gudaitis (1983) išskiria dar vieną pedagoginio pašaukimo sudedamąją dalį – *pedagoginį talentą*. Autorius mano, kad pedagoginis talentas yra svarbiausias dalykas ne tik auklėtojui, bet ir mokytojui, dėstytojui, nes „jų darbas būtų menkavertis, jei neturėtų auklėjamosios reikšmės, jei jis nebūtų bent iš dalies pagrįstas pedagoginiu talentu ir pedagoginiu pašaukimu“ (Vabalas – Gudaitis, 1983, p. 143).

V. Voveris (1990, p. 28) išskiria pagrindinius pedagoginio talento bruožus:

- asmenybės išsilavinimo ir gebėjimų įvairiapusiškumas;

- savo gebėjimų suvokimas ir kryptingas ugdymas;
- gebėjimų ir charakterio bruožų darna (valios ypatybės, ryžtingas gyvenimo tikslų siekimas).

Būtina sąlyga atsiskleisti ir plėtotis talentui – veikla ir visų pirma reikalinga visuomenei profesinė veikla, atitinkanti individo interesus, polinkius ir gebėjimus. Talentą subrandina darbas. G. Butkienė, A. Kepalaitė (1996, p. 24 – 61) pateikia C. Rogerso mintį, kad „jeigu žmogui leidžiama pasirinkti, jis visuomet pasirinks augimą ir plėtrą, o ne stovėjimą vietoje ar judėjimą atgal, nes jį nuolat žadina savęs aktualizavimo tendencija, glūdinti pačioje žmogaus prigimtyje. Asmenybė tobulina savo charakterį, mąstymo būdą, įsitikinimus, neleidžia pasireikšti kai kuriems temperamento bruožams, plečia savo patirtį pageidaujama kryptimi. Asmenybė yra tokia kokią pati save padaro. Dėl to žmogui privalu žinoti visus kelius, kad galėtų sąmoningai apsispręsti. Sąmoningai pasirinkti kryptį gali tik tas, kas turi apibrėžtus kriterijus arba ataskaitos sistemą. Aiškios vertybės ir aiškūs principai neleidžia žmogui sau prieštarauti, save teigti ar neigti, kurti ar griauti“.

K. Pukelis (2004) vienu iš svarbesnių reikalavimų būsimajam mokytojui kelia jo *bendrą išsilavinimo, išprusimo lygį*. Autorius apgailestauja, kad šiandien dažnai yra išsakoma nuomonė, kad šio kriterijaus, rengiant mokytojus, reikėtų atsisakyti, bet jis nesutinka su šia mintimi. “Bendras mokytojo išprusimas yra labai svarbi sėkmingo pedagoginio darbo sąlyga. Jis lemia tai, dėl ko mokiniai labai dažnai mokytoją laiko geru mokytoju”, su kuriuo “galima pasikalbėti apie viską” (Pukelis, 2004, p. 98). Ypač tokio mokytojo nori vyresniųjų klasių mokiniai, kurie pokalbių “apie viską” su mokytoju metu gali gauti patarimų ir apie jiems rūpimas profesijas.

Svarbus asmenybės bruožas yra *kūrybiškumas*, kurį dar XIX a. pradžioje įvardijo I. Kantas (1990). Kūrybiškumas ugdymo procese padeda tobulinti komunikatyvumą, organizuotumą. Kūrybingas pedagogas ne tik nuolatos tobulina mokymo ir auklėjimo procesą, ne tik siekia geresnių darbo rezultatų, bet ir jaučiasi petenkintas, laimingas dėl savo veiklos rezultatų. Ieškojimas kaip išvengti mokymo sustingimo, monotonijos, o kartu ir pedagogo dvasinio sustingimo - tai kelias į pedagoginį kūrybiškumą. A. Petruitytė (2001) mano, kad kūrybinga asmenybė turi turėti stiprų kūrybos ir saviraiškos poreikį.

Tarpukario Lietuvos pedagogas A. Šerkšnas (1940) labai akcentavo, kad mokytojo darbo sėkmę lemia *meilė savo ugdytiniam*. Šis ypatumas lengvina sunkų ugdytojo darbą, įgalina orientuotis painiose situacijose ir padeda suprasti vaiko pasaulį. Bet mokytojas, stengdamasis pelnyti mokinių meilę, turi žinoti, kad vaikas myli tik tuos, kurie nuoširdžiai, be apsimetinėjimų, myli vaikus. V. Voveris (1990, p. 96) teigia, kad „nė vienas mokytojas nesugebės tinkamai ruošti gyvenimui, ugdyti

jaunosios kartos be meilės savo ugdytiniais ir pakantumo jiems. Jeigu vaikai nemieli, jeigu esi nepakantus jiems, jeigu netraukia prie jų, neik į pedagogus, nors pasirengęs ir daug ko gražaus galėtum pedagoginėje veikloje sumanyti; dėl meilės, pakantumo vaikams stokos nepavyks bendrauti ir įgyvendinti sumanytų planų”.

Rašydamas apie pedagoginę meilę, L. Jovaiša (1999) išskiria tris žingsnius, kuriais ji pasireiškia:

- Pažinti vaiko prigimties pradus: silpnumą, spontanišką saviraišką ir veiklumą;
- Nusileisti iš savo dvasingumo aukštumų iki vaiko prigimties atsiskleidimo galimybių, tapti jo tarnu ir įveikti sunkumus kelyje į dvasinės kultūros brandos viršūnę;
- Tarnystę vaikui derinti su valdymu ir vadovavimu, būti vaiko likimo šiame ir aname pasaulyje vadovu.

O. Tijūnėlienė (2000, p. 276), rašydama apie pedagoginę meilę, teigia, kad ji “reiškiasi savičiau, nes jos objektas/subjektas yra specifinis, t. y. augantis, bręstantis, globos ir pagalbos bei vadovavimo reikalaujantis žmogus”. Autorė apgailestauja, kad pedagoginės meilės problema mokslininkų dėmesio sulaukia nepakankamai, dažniausiai apmąstoma ir aiškinama filosofiskai.

Pedagoginio pasirengimo metu yra įgyjamos *bendražmogiškosios* ir *profesinės* savybės (Jakavičius, Juška, 1996). Svarbiausios *bendražmogiškos savybės*: dorovingumas, dvasingumas ir intelektualumas. Kiekvienas ugdytojas turi nuolatos vadovautis visuomenėje nusistovėjusiomis dorovės normomis. Vis nauja, ateinanti karta, kartu su savimi atsineša ir skirtingas normas, pažiūras ir išsilavinęs žmogus, toks kaip mokytojas, sugebės atsirinkti kas yra gera ir kas yra bloga, kuo jis gali vadovautis gyvenime, o ko reikėtų atsisakyti. Svarbu, kad jis pats suprastų, kas yra dorovinga, ir mokėtų tai įdiegti savo ugdytiniais.

Profesinės savybės – tai savo veiklos pedagoginės prasmės suvokimas; ugdytinio pažinimas ir mokyklos, kaip ugdymo institucijos, vaidmens suvokimas; ugdymo reiškinių ir jų sąlygojančių veiksmų supratimas; ugdymo tikslo sudėtinių dalių žinojimas ir tuo grindžiama pedagoginė veikla; mokomosios ir auklėjamosios veiklos mechanizmų ir metodikos žinojimas.

Autorius taip pat įvardija per pedagoginį patyrimą įgyjamus atitinkamus mokėjimus:

- *analizuoti ugdomąjį*: apibūdinti jo fizinį, psichinį ir socialinį išsivystymą, jausti jo būsenas, vidinį pasaulį; nustatyti grupės išsivystymo lygį, vyraujančias nuomones, santykius. Mokėti nustatyti savo ir kitų ugdymo klaidas ir jų priežastis;
- *mokėti planuoti ugdomąją veiklą*: numatyti ugdymo uždavinius, grupės ir kiekvieno nario mokymosi galimybes, reikalingas priemones;

- *mokėti parinkti tinkamiausius mokslinio, lavinimo ir auklėjimo būdus ir sugebėti juos kūrybiškai panaudoti;*
- *mokėti priderinti savo nuotaiką, aprangą, elgseną prie grupės;*
- *ugdyti pedagoginę techniką:* išmokti pedagoginio takto, sugebėti vertinti ugdytinių nuotaikas ir nukreipti jas norima linkme, matyti kiekvieną grupėje, sudaryti džiaugsmingą ir kūrybingą darbo nuotaiką, greitai susiorientuoti konfliktinėse situacijose ir rasti išeitį, raiškiai ir emocionaliai kalbėti (Jakavičius, Juška, 1996).

Kiek kitokius mokytojui reikalingus gebėjimus įvardija N. Bankauskienė (2007):

- pateikti dėstomus dalykus su europiniu atspalviu;
- teigiamas požiūris į europines dimensijas (pliuralizmas, multikultūriškumas, demokratija); partneriškumo dvasios ugdymas;
- bent vienos Europos kalbos mokėjimas;
- kitų švietimo sistemų žinojimas;
- informacinių ir komunikacinių technologijų valdymas;
- europinių dimensijų išmanymas ir taikymas ugdymo teorijoje bei metodologijoje;
- europinių dimensijų mokymo inovacijų (ypač – modulinio mokymo) žinojimas.

Aptartos savybės, ypač dorovingumas, intelektualumas, pedagoginis taktas, padeda pelnyti pedagogui autoritetą visuomenėje, o tai savo ruožtu padeda lengviau bendrauti su tėvais, kitų institucijų ugdytojais telkiant jų pastangas ugdytinių labui.

1.2.2. Pedagogo vaidmenys šiandieninėje mokykloje ir jų specifiškumas

XX a. pabaigos pedagoginėje literatūroje atsirado terminas „pedagogo (mokytojo) vaidmenys“. Viena pirmųjų Lietuvoje apie tai prakalbo R. Dobranskienė (1995), įvardindama tokius vaidmenis, kaip klasės (ar grupės) bendruomenės vadovo ir dalyko mokytojo – mokiniams, bendradarbio – kolegoms, patarėjo – tėvams. G. Butkienė, A. Kepalaitė (1996, p. 83) teigia, kad žinodamas savo pašaukimo reikšmę, pedagogas dar turi suvokti, koks jo vaidmuo mokykloje, klasėje, tarp mokinių: „mokykloje mokytojas atlieka keletą svarbių vaidmenų: klasės lyderio, dalyko mokytojo, auklėtojo, patyrusio ir pasitikėjimą keliančio vyresnio draugo“. Panašius pedagogo vaidmenis išskiria R. Malinauskas (1997, 1998). Jis rašo, kad „yra pabrėžiami dėstytojo, auklėtojo (vadovo), organizatoriaus, tėvų patarėjo, kolegoms bendradarbio vaidmenys“ (Malinauskas, 1997, p. 77).

R. Arends (1998, p. 416) teigia, kad „tam tikros normos, detalios nusakančios, kaip turėtų būti atliekamas koks nors darbas, yra vadinamos vaidmeniu“. Įvairūs vaidmenys socialinėje aplinkoje

yra susiję tarpusavyje, sudaro vaidmenų sistema. Pedagogų rengimą reglamentuojančiuose dokumentuose skiriama nemažai dėmesio mokytojo vaidmenims, kuriuos pedagogas gali tinkamai atlikti tik pasirengęs per pedagoginę praktiką ir socialinio rengimo pratybas, mokydamasis bei išmokdamas bendraujant vieniems su kitais.

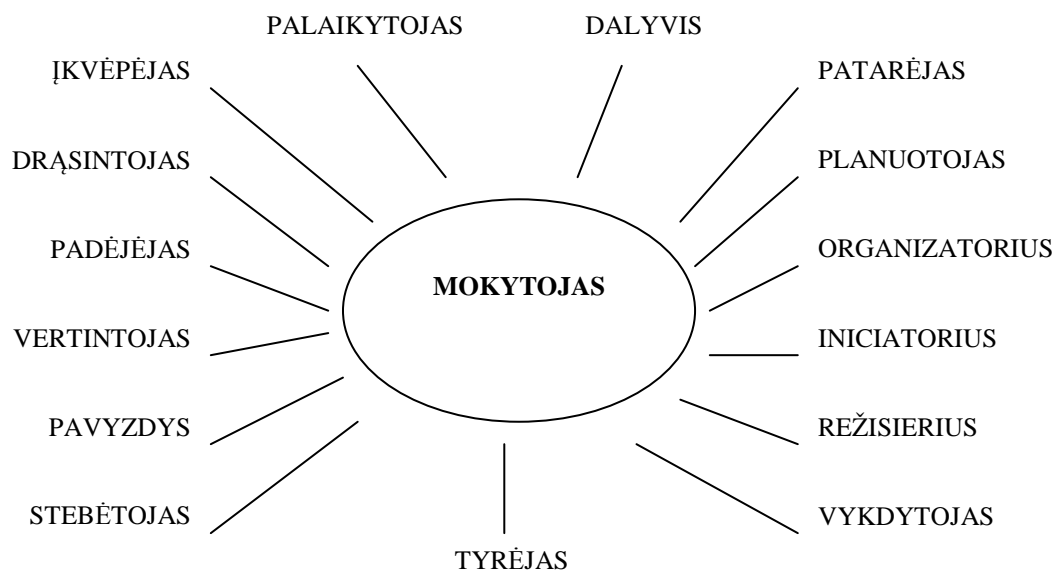
Daugelis mokytojo vaidmens aspektų yra aiškūs ir paprasti. Mokytojai turėtų mokinius mokyti akademinų dalykų ir įvertinti mokinių pažangą. Tačiau kai kurie mokytojo vaidmens aspektai nėra tokie aiškūs, o su jais susiję lūkesčiai kartais esti prieštaringi“.

E. Kjærgaard, R. Martinėnienė (1996, p. 52) teigia, kad „amžių sandūroje keisis mokytojo darbas. Tad mokytojas turės keisti savo vaidmenį: nustoti „pilstyti“ žinias į moksleivių galvas, o užuot tai daręs, gaus laiku pasirūpinti reikalingomis „trašomis“, kad vaikai išugdytų visas gamtos jiems dovanotas galias.

Šiuolaikinė pedagogika moko mus vieno labai svarbaus dalyko: niekas, nė vienas mokytojas negali kitų ko nors išmokyti, bet jis gali sukurti situacijas ir taip organizuoti veiklą, kad moksleiviai patys ko nors išmokyti. Todėl mokytojams svarbu suvokti, kad jie neturi prievarta brukti žinių, nes dalis informacijos po kurio laiko nebeturės jokios vertės.

Kitame šimtmeityje mokytojas ne tik privalės žinoti darbo rinkos padėtį, bet ir numanyti, ką jo moksleiviai turės žinoti, gyvendami šiame naujame pasaulyje, technologijos ir informacijos visuomenėje. Mokytojas turi suvokti skirtumą tarp savęs ir savo moksleivių kaip individų. Jeigu jis klaida veikia visa, ką jis daro. Tai tinka net ir jauniems mokytojams, nes pasaulis sparčiai keičiasi“.

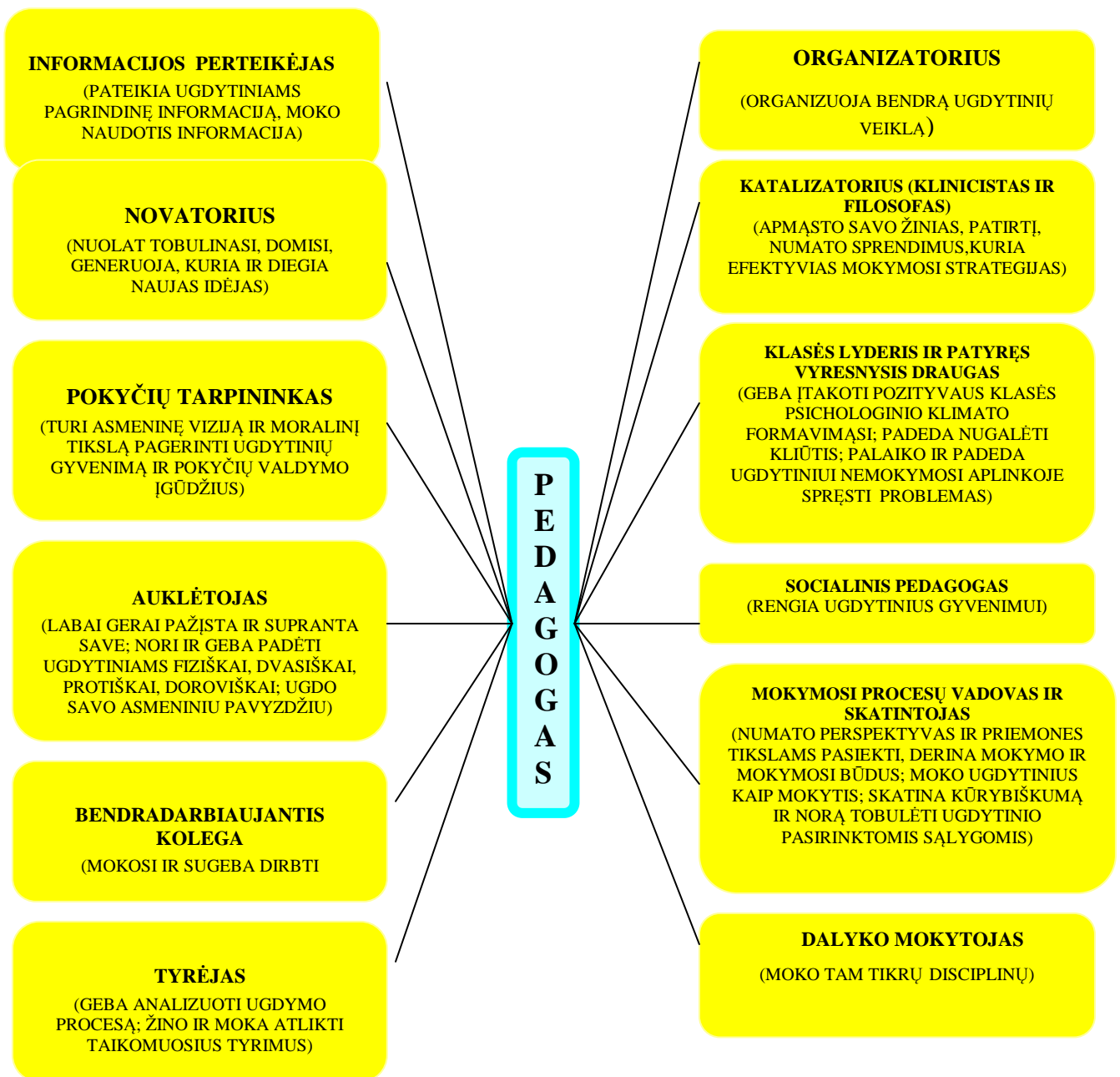
Dar daugiau mokytojo vaidmenų įvardina G. Gedvilienė, M. Teresevičienė (1999) (žr. 1 pav.):

1 pav. Mokytojo vaidmenys (pagal Gedvilienę, Teresevičienę, 1999)

Kaip matyti iš 1 paveiksle pateiktos schemos, į mokytoją jau žiūrima ne tik kaip į žinių perteikėją, veiklos organizatorių ir kontrolierių, bet ir kaip į padėjėją ar drąsintoją, režisierių ir iniciatorių.

Kuo toliau, tuo daugiau mokslinėje literatūroje randame išskiriamų mokytojo vaidmenų, interpretuojamų iš įvairių pozicijų. V. Tumėnienė, B. Janiūnaitė (2000), be jau minėtų pedagogo vaidmenų, išskiria dar ir mokytojo katalizatoriaus, klinicisto ir filosofo vaidmenis, kuriuos atlikdamas mokytojas ne tik apmąsto savo žinias ir patirtį, bet it numato sprendimus, kuria efektyvias mokymosi strategijas (žr. 2 pav.).

2 pav. Pedagogo vaidmenys (pagal V. Tumėnienę, B. Janiūnaitę, 2000)

Autorės taip pat išskiria tokius vaidmenis, kaip novatorius ir pokyčių tarpininkas – tai žmonės, ne tik patys nuolat tobulėjantys, besidomintys įvairiomis inovacijomis, bet gebantys įdiegti savo ugdytiniams pokyčių valdymo įgūdžius.

Nauja edukacinė erdvė kelia naujus reikalavimus. N. Bankauskienė (2007), kalbėdama apie šiandieninio mokytojo veiklą ir vaidmenis, teigia, kad mokymasis – tai savianalizė, planavimas, refleksija pagrįstas savo kompetencijos(-ų) tobulinimas, vykstantis bet kokioje žmogaus veikloje ir besitęsiantis visą gyvenimą. Todėl šiandieniniam mokytojui nebeužtenka tradiciškai perteikti informaciją – būtina mokyti, kaip ir kur ją susirasti, pritaikyti. Nebepakanka būti vien geru dalyko žinovu, reikia plačios pedagogo erudicijos įvairiose srityse (švietimo vadyboje, psichologijoje, užsienio kalbose, kompiuteriniame raštingume). Remiantis R. Čiužo (2007) mintimis galima teigti, jog šiuolaikiniame mokymo(si) procese pedagogas iš lyderio tampa patarėju, konsultantu, psichologu, tyrėju, mokymo proceso skatintoju, metodininku, pokyčių tarpininku, novatoriumi ir t.t. Taigi, išlieka visi tradiciniai pedagogo vaidmenys, tik pakinta jų pobūdis ir prasiplečia veiklos ribos. Tinkamai įvaldyti nauji vaidmenys tik prisidės prie sėkmingos pedagogo karjeros plėtros.

„Aiškinamojoje metodinėje medžiagoje apie pedagogo profesijos standarto gairių taikymą rengiant studijų programas“ (2008, p. 21) rašoma: „Mokytojo pareigos gali būti apibendrintos išskiriant keturis profesinius vaidmenis: tarpasmeninis, pedagoginis vaidmuo, organizacinis ir dėstomo dalyko bei mokymo metodų eksperto vaidmuo“. Mūsų nuomone, apžvelgus mokytojo vaidmenis, išryškėja trys pagrindinės veiklos sritys – didaktinė, auklėjamoji ir bendruomenės nario veikla – kuriose jie ir atsiskleidžia. Tris pedagoginio pašaukimo motyvacijos struktūras išskiria ir L. Jovaiša (2007, p. 217): „1) poreikis ir siekimas įsisavinti filosofines pažiūras ir mokymo dalykus, kurių reikės dirbant; 2) poreikis ir siekimas bendrauti su jaunimu perteikiant kultūros vertybes; 3) poreikis pačiam gyventi pagal tas vertybes“.

Būtent sėkminga pedagogo veikla šiose srityse ir atneša (arba neatneša) pasitenkinimą savo darbu. Tai plačiau aptarsime žemiau esančiuose poskyriuose.

1.2.2.1. Mokytojo dalykininko (didaktinė) veikla

Seniausiai susiformavęs mokytojo vaidmuo – *mokytojas – dalyko dėstytojas (informacijos perteikėjas)*. Jis dirba dviem lygiais: 1) rengiasi pamokai, planuodamas mokymo temą, perteikimo būdus, išmokto dalyko įvertinimus ir 2) perteikia medžiagą, konkrečiai bendraudamas su mokiniais. Kaip pastarojo vaidmens atlikėjas, mokytojas turi būti lankstus ir atsižvelgti į mokinių poreikius, situaciją, akiai neprisiršti prie plano – naujas žinias turi pateikti taip, kad jos būtų suprantamos ir lengvai suvokiamos (Butkienė, Kepalaitė, 1996; Tijūnėlienė, 2000).

Mokytojas – mokymosi pagalbininkas. Mokytojo kaip mokymosi pagalbininko vaidmuo nėra naujas, jo ištakos siekia Antikos laikus. L. Vygotskis (Вьготский, 1987) jį apibūdino žodžiais „ugdymas” ir „parama”. Be to, dažnai mokytojo pagalbininko vaidmuo apibūdinamas ir kaip gelbėtojo, kuris stebi plaukiančius ir jų nepuola gelbėti, jeigu jie laikosi vandens paviršiuje, tačiau iškilus pavojui ištiesia pagalbos ranką“. K. A. Hansen, R. K. Kaufmann, S. Saifer (1997, p. 216) teigimu „mokytojas padeda vaikams:

- užduodamas jiems klausimus (atviri ir konkrečiam asmeniui skirti klausimai skatina mokinius išsakyti mintis ir nebijoti klysti; šie klausimai mokytojui padeda stebėti vaiko mąstymo procesą ir išsiaiškinti jo patirtį);
- atsakydamas į jų klausimus;
- patardamas, kaip stebėti savo pačių mokymąsi ir mąstymą;
- aprūpindamas ugdytinius mokymosi priemonėmis.

Šiandieną, kalbant apie į vaiką orientuotą mokymą, mokytojas padeda ugdytiniams mokytis, vadovauja, skatina ir dalijasi atsakomybe su mokiniais. Tiek užsienio (Walsh, 1998), tiek Lietuvos (Tijūnėlienė, 2000) mokslininkai teigia, kad „mokytojai yra į vaiką orientuotos klasės mokymosi pagalbininkai. Jie padeda vaikams mokytis, vadovauja, skatina ir dalijasi atsakomybe su mokiniais, <...> atsako už lemiamus sprendimus ir būdus, kaip padėti mokytis visiems mokiniams. <...> Mokytojai padeda vaikams mokytis: užduodami jiems klausimus; atsakydami į jų klausimus; patardami, kaip stebėti savo pačių mąstymą ir mokymąsi; aprūpindami mokymosi priemonėmis“ (Walsh, 1998, p. 64).

Mokytojo vaidmenys tarp savęs susiję, nė vienas jų nėra savarankiškas. Sudarydami mokomąją programą, mokytojai stebi mokinius: siekia išsiaiškinti, ką jie jau moka, kuo domisi, padeda jiems mokytis, modeliuoja tinkamą elgesį ir požiūrį į aplinką. Į vaiką orientuotoje klasėje tuo pažinimu jie remiasi planuodami savo veiklą, priimdami sprendimus, susijusius su mokomaisiais dalykais, nagrinėjamomis temomis, pamokų turiniu. Jie taip pat nusprendžia, kaip integruoti įvairius mokomuosius dalykus, skatinti mokinių kūrybiškumą. Išmokti nuspręsti ir tikėti, jog priimti sprendimai geri, nėra lengva. Tai ilgas procesas, reikalaujantis nuolatinio tobulėjimo.

Nuo senų laikų mokytojas atlieka dar vieną vaidmenį – *mokytojas kaip vaiko mokymosi stebėtojas ir vertintojas (kontrolierius)*. K Walsh (1998) teigia, kad mokytojai nuolat stebi ir užsirašo kaip vaikas elgiasi dirbdamas vienas arba grupėje, mokydamasis, klysdamas ar mėgindamas pasitaisyti. Vaikai turi pajusti grįžtamąją mokytojų reakciją į jų mokymąsi; mokytojai kalbasi su vaikais arba raštu aptaria jų darbus. Jų grįžtamasis ryšys ypatingas, teigiamas ir naudingas. Tikrindami vaikų žinias, mokytojai pasikliauja testais ir namų darbais;

vaikai gali būti skatinami mokytis išaukštinant „geriausius“ mokinius arba peikiant tuos, kuriems nelabai sekasi. Tokie mokytojai remiasi tikrai skaitmenine vaikų darbo vertinimo išraiška. ”Į vaiką orientuotoje klasėje vertinimo procesas kur kas įvairiapusiškesnis, o mokytojo vaidmuo - kur kas platesnis. Mokytojai mokosi stebėti vaikus ir nuolat vertina jų mokymąsi” (Walsh, 1998, p. 69). L. Stoll, D. Fink (1998, p.77) teigia, kad „mokykla – tai įstaiga, kurioje svarbiausias dalykas yra kontrolė”. Mokytojas kontrolierius kontroliuoja, kaip atliekamos įvairios užduotys, tikrina, ar išmokta kurso medžiaga.

Viename iš naujesnių leidinių „Vertinimas mokymo procese” (2006, p. 14) išskirtas toks su mokymusi susijęs vertinimo tikslas – „padėti mokiniui mokytis ir bręsti kaip asmenybei; pateikti informaciją apie mokinio mokymosi patirtį, pasiekimus ir pažangą”. Šiam tikslui įgyvendinti mokytojas atlieka keletą uždavinių:

1. Padeda mokiniui pažinti save, suprasti savo stipriąsias ir silpnąsias puses, įsivertinti savo pasiekimų lygmenį, kelti mokymosi tikslus.

2. Padeda mokytojui išvelgti mokinio mokymosi galimybes, nustatyti problemas ir spragas, diferencijuoti ir individualizuoti darbą, parinkti ugdymo turinį ir metodus.

3. Suteikia tėvams (globėjams, rūpintojams) informaciją apie vaiko mokymąsi, stiprina ryšius tarp vaiko, tėvų (globėjų, rūpintojų) ir mokyklos.

Taigi šiandieninis mokytojas, atlikdamas kontrolieriaus ir vertintojo vaidmenį, naudojami šiuolaikiniais mokymo vertinimo būdais (e-dienynai, elektroninės dokumentų formos). Ypač tai svarbu mokytojams, dirbantiems su vyresniųjų klasių mokiniais. Šie mokytojai turi prilygti aukštųjų mokyklų dėstytojams.

Labai svarbus šiandieninėje mokykloje yra mokytojo *konsultanto (metodininko)* vaidmuo. Jis gali mokiniams patarti, kaip dirbti, konsultuoti užduočių atlikimo klausimais, nurodyti šaltinius, literatūrą, patarti, kaip taikyti naujas technologijas ir kt. Atlikdamas šį vaidmenį konsultantas:

- padeda ugdytiniui vystyti savo mokymosi įgūdžius atsižvelgiant mokymosi stilių;
- pataria kaip taikyti naujas technikas;
- palaiko nuolatinį, nenutrūkstamą grįžtamąjį ryšį;
- skatina ir palaiko ugdytinio pastangas mokytis netradiciniais būdais;
- padeda įveikti mokymosi sunkumus;
- individualizuoja mokymosi modulius;
- analizuoja ugdytinių mokymosi poreikius.

Būtent tokiose veiklose atsiskleidžia mokytojo kaip konsultanto vaidmuo, o mokinys tampa pagrindiniu mokymo(si) proceso veikėju.

N. Bankauskienė (2007) išskiria dar ir *mokytojo eksperto* vaidmenį, kai mokytojas geba profesionaliai organizuoti ir analizuoti ugdymo procesą, tirti ir analizuoti pedagogines situacijas, kurti naujas mokymosi strategijas ir taikyti jas ugdymo procese. Pasikeitusios Lietuvos politinė, ekonominė ir socialinė situacijos, naujų informacinių ir komunikacinių technologijų diegimas ir naudojimas reikalauja iš mokytojo naujų gebėjimų ir įpareigoja imtis naujos veiklos. Mokytojas ekspertas turi gebėti orientuotis naujuose švietimui keliamuose iššūkiuose, tarptautinėje švietimo praktikoje, dirbti multikultūrinėje aplinkoje.

Labai svarbi mokytojo didaktinėje veikloje yra mokymo(si) aplinka – bendrasis klimatas ir klasės struktūros, darančios įtaką mokinių reakcijai į mokomąsias užduotis ir įsigilininimui į jas (Arends, 1998). Išradingai dirbantys mokytojai, autorius nuomone, sukuria produktyvią aplinką, sutelkia dėmesį į tokius dalykus, kaip mokinių motyvacijos stiprinimas ir grupės raidos skatinimas. Mokymosi aplinka, klasės klimatas „gana abstrakti sąvoka, kuri visgi padeda tyrėjams ir mokytojams suprasti, kas yra klasės atmosfera arba etosas. Mokytojas, kaip *mokymosi priemonių tiekėjas*, rūpinasi ne tik klasės atmosferos kūrimu, bet ir edukacinių priemonių užtikrinimu. Šį pedagogo vaidmenį išskiria ir A. Zaukienė (2004, p. 23) teigdama, kad „į vaiką orientuotoje klasėje mokytojas dirba įvairius darbus, atlieka daug vaidmenų: konsultanto, vadybininko, mokymosi priemonių tiekėjo. Stengdamasis, kad vaikams mokymasis būtų kuo naudingesnis, mokytojas su mokiniais kuria klasės bendruomenę, kurioje gerbiamas ir vertinamas kiekvienas narys. K. A. Hansen, R. K. Kaufmann, S. Saifer (1997, p. 215) žodžiais, „mokytojo pareiga – sukurti aplinką, skatinančią intelektualinę ir emocinę vaiko sklaidą.

„Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatuose” (2008) rašoma, jog mokytojas turi gebėti kurti ugdomąją aplinką ir mikroklimatą, užtikrinančius mokinių sveikatą ir saugumą, skatinančius mokinius bendrauti ir bendradarbiauti, gebėti pritaikyti aplinką įvairių poreikių mokinių veiklai skatinti; sudaryti sąlygas mokinių saviraiškai ir kūrybiškumui plėtotis, naudoti informacines komunikacines technologijas ugdymosi aplinkai kurti, valdyti klasėje vykstančius procesus.

Taigi šiandieninis mokytojas turi ne pateikti gatavas žinias, o mokyti vaikus savarankiškai spręsti mokymo(si) procese iškilusias problemas – štai ko reikia išmokyti savo mokinius. Ir čia galima išskirti dar vieną mokytojo vaidmenį – *mokymo proceso organizatoriaus ir vadovo*. Mokytojas, gebantis organizuoti mokymo(si) procesą pasiekia to, kad vaikas jam vadovaujant tampa tyrėju, kūrėju, aktyviu proceso dalyviu.

1.2.2.2. Klasės auklėtojo veikla

Turbūt nei vieno mokytojo darbas mokykloje neapsiriboja tik mokomosios medžiagos dėstymu. Kiekvienas mokytojas atlieka dar vieną svarbų vaidmenį – *mokytojas – auklėtojas*. Ypač didelis dėmesys, autorių nuomone, turėtų būti skiriamas auklėjamosios funkcijos įgyvendinimui – klasės auklėtojo vaidmens atlikimui, kuris savyje derina ir kitus vaidmenis – klasės lyderio ir patyrusio vyresniojo draugo, psichologinio klasės klimato formuotojo, socialinio pedagogo (Hargreaves, 1999; Butkienė, Kepalaitė, 1996). Pagrindiniai auklėtojo bruožai – pagarba vaiko asmenybei, pasiryžimas sudaryti kuo geresnes sąlygas jam tobulėti ir išnaudoti savo galimybes. Svarbiausia – įtikinti mokinius, kad mokydami jie nuolat tobulėja.

Šis mokytojo vaidmuo ypač pasireiškia, mokant vyresniųjų klasių mokinius dalykinėje sistemoje. F. Ivanauskienė (2000, p. 7) rašo, kad „klasės auklėtojas visų pirma turėtų pažinti mokinį kaip individą, klasės bendruomenę – kaip socialinę grupę, juos lemiančius veiksnius ir kompetentingai, atsakingai valdyti sudėtingus vaiko asmenybės ugdymo ir saviugdos procesus. Taip klasės auklėtojo veikla tampa organiška ugdymo proceso, kuris turi virsti individo saviugda ir saviaukla, dalimi. Asmenybės auginimo, švietimo, mokymo, lavinimo, auklėjimo formavimo – ugdymo – procesas sėkmingas tik tuomet, kai jis vyksta nuosekliai, tikslingai, sistemingai, organizuotai. Tačiau auklėjimas – ne vien klasės auklėtojo prerogatyva; jis yra sudėtinė kiekvieno pedagogo veiklos dalis“.

Klasės auklėtojo vaidmuo realizuojamas tiek dirbant su mokiniais, tiek su tėvais, ir ypač svarbus su pastaraisiais, nes pastebimas tėvų dėmesio vaikams ir rūpesčio jais sumažėjimas. Pedagogų ir tėvų ugdomosios veiklos dermė ypač svarbi sėkmingam vaikų mokymuisi ir socializacijai. R. Keršienė (2001) teigia, kad, norint sėkmingai lavinti kiekvieno vaiko gebėjimus, reikia siekti prasmingo dialogo su tėvais ir kurti šiltą klimatą mokykloje: be įtampos, grįstą tarpusavio parama ir pasitikėjimu. Jai pritaria ir F. Ivanauskienės (2002) teigdama, kad tik bendradarbiaujant su tėvais, pripažįstant ir skatinant jų teisę aktyviai dalyvauti ugdomojoje mokyklos veikloje, galima tikėtis kiekvieno auklėtinio sėkmingų ugdymo(si) rezultatų. Autorė mano, kad bendraudami su tėvais, pedagogai geriau suvokia mokinių pasiekimų ir nesėkmių priežastis, jų mokymosi ir bendravimo motyvus.

Kad mokytojas auklėtojas patirtų sėkmę, didžiausią dėmesį jis turi atkreipti į patį save, nes kiek mokytojas supranta savo elgesio poveikį kitiems, tiek jis supras ir savo auklėtinius. Savęs (savo veiklos, elgesio, nuostatų, įsitikinimų) supratimą padeda atlikti reguliari savo pedagoginio darbo analizė. Norėdamas sėkmingai dirbti, klasės auklėtojas apmąsto savo pedagoginės veiklos žingsnius, gali vesti pedagoginį dienoraštį, rašyti savo veiklos refleksijas. Tai padeda

įsisąmoninti stipriąsias ir silpnąsias savo auklėjamosios veiklos puses. Tik mokytojas, priėmęs ir gerbiąs save, gali priimti ir gerbti savo mokinius – teigia F. Ivanauskienė (2000).

Mokytojas – elgesio modeliuotojas, klasės lyderis. Atlikdamas šias veiklas, mokytojas – auklėtojas išėina vien iš auklėtojo vaidmens ribų, tai dar kartą įrodo, kad jo vaidmenys persipina ir glaudžiai siejasi tarpusavyje. L. Jovaiša (1995, p. 37) teigia, kad „mokinių ugdymas vyksta konkrečioje kultūrinėje – socialinėje aplinkoje, konkrečioje klasės bendruomenėje arba esant individualiems mokytojo – mokinio santykiams, dirbant su skirtingomis asmenybėmis, taikant specifišką ugdymo turinį, metodus ir būdus, atitinkamai šį procesą koreguojant, kryptingai valdant bei tobulinant“. Kaip klasės lyderis, mokytojas yra atsakingas už psichologinį klasės klimatą, kuris priklauso nuo bendravimo su mokiniais stiliaus (autoritarinis, demokratinis, nuolaidusis). K. Walsh (1998, p. 71) rašo, kad „mokytojas kuria klasės atmosferą. Pateikdamas klausimus, aiškindamas, organizuodamas klasės darbą, vadovaudamas jam bei atsirinkdamas mokomąją programą, mokytojas modeliuoja vaikų elgesį, dažnai pastebėdamas, kaip mokiniai / auklėtiniai mėgdžioja mokytojo balso intonaciją, judesius, manieras“.

Mokytojas klasėje kuria tokią atmosferą, kur į kiekvieną mokinį žvelgiama pagarbiai, kaip į lygiateisį bendruomenės narį. Iš pat pradžių pasitelkdamas mokinius sudaryti klasės taisykles, mokytojas skatina suvokti klasę kaip bendruomenę, kurios kiekvienas narys imasi atsakomybės drauge su kitais. Jei mokytojas teisingas ir atviras, kiekvienas vaikas jaučiasi klasės priimtas į bendruomenę ir įvertintas, todėl lygiai taip elgsis su kitais. Mokytojas taip pat kuria vaikams problemų sprendimo modelius, modeliuoja tinkamą elgesį ir pažiūras. Daugeliu atvejų tai priklauso nuo bendravimo su mokiniais stiliaus. Paprastai yra skiriama mokytojas autoritaras, kuris valdo jėga ir siekia, kad vaikai paklustų taisyklėms, mokytojas demokratas, kuris dalijasi valdžia su vaikais, ir mokytojas nuolaidžiautojas, kuris valdžią atiduoda į klasės rankas. Be to, mokytojas yra atsakingas už tinkamą mokinių elgesį klasėje bei pažiūras į bendraklasius, mokomą dalyką, mokyklą, socialinius reiškinius. Kaip klasės lyderis, mokytojas turi protingai panaudoti savo autoritetą, ugdyti vaikų savikontrolę ir tinkamą elgesį, atsižvelgdamas į jų poreikius ir modeliuoti neprietaringas pažiūras į bendraklasius, dalyką, mokyklą, socialinius reiškinius.

Tikintis išugdyti laisvą, iniciatyvią, kūrybingą asmenybę klasės auklėtojas turi koordinuoti asmens ir mokinių klasės ugdymo procesą, tai jo paskirtis ir pareigybinė nuostata. Kaip teigiama Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose (2008), koordinavimas apima visas klasės auklėtojo veiklos kryptis:

- darbą su ugdytiniu ir mokinių klase;
- bendradarbiavimą su klasėje dirbančiais mokytojais;
- bendradarbiavimą su mokyklos vadovais bei kitais darbuotojais;

- bendradarbiavimą su mokyklos savivaldos organais;
- bendradarbiavimą su tėvais ir visuomene.

Savo ruožtu klasės auklėtojas, norėdamas tinkamai organizuoti darbą su ugdytiniais, turi:

- pažinti mokinį, jo šeimą ir aplinką;
- tirti ugdytinio gebėjimus, interesus ir polinkius;
- numatyti optimalius mokinio asmenybės ugdymo(s) tikslus;
- pakartoti šį procesą klasės bendruomenės požiūriu.

Šiandieninėje į vaiką orientuotoje mokykloje labai svarbus *mokytojo, kaip vyresniojo draugo (mentoriaus)*, vaidmuo. G. Butkienės, A. Kepalaitės (1996, p. 83 - 84) teigimu jis „unikalus tuo, kad atsiranda natūraliai ir atskirai nuo mokymosi, reiškiasi įvairiose gyvenimo srityse ir apima platų interesų ratą. Mokytojo ir mokinio tarpusavio ryšys yra toks glaudus, kad mokytojas gali turėti įtakos mokinio gyvenimo kryptims, dvasiniam gyvenimui“. Dažnai mokytojas – auklėtojas tampa vaikų, ypač paauglių, patikėtiniu, padedančiu jiems spręsti tarp jų ir tėvų kylančias problemas. Iš kitos pusės, autorių teigimu, toks mokytojas gali būti mentoriumi ne tik mokiniams, bet ir savo jaunesniems kolegoms.

1.2.2.3. Mokyklos bendruomenės nario veikla

Šiandieniniai pokyčiai švietimo sistemoje atskleidžia vis naujas galimybes mokytojo veiklai. Dar tarpukario Lietuvoje A. Šerkšnas (1940) teigė, kad mokytojas turi būti mokyklos bendruomenės narys, aktyvus visų procesų, vykstančių tiek mokykloje, tiek už jos ribų, dalyvis. Užmokyklinės veiklos (kultūriniai, sportiniai, rekreaciniai renginiai) organizavimas, pedagoginis tėvų švietimas ir konsultavimas – tai tos veiklos sritys, kuriose daugiau ar mažiau pasireikšti turi galimybę kiekvienas mokytojas.

Bendradarbiaujantis kolega. Labai svarbus mokytojų bendravimas ir bendradarbiavimas (kolegialumas). Apie tai kalba ir A. Hargreaves (1999), teigdamas, kad bendradarbiaujant, mokantis vienam iš kito yra sudaromos sąlygos mokytojo tobulėjimui, savo profesinių galių plėtojimui. „Mokytojų kolegialumas ir bendradarbiavimas svarbūs gerinant ne vien mokytojų nuotaiką ir pasitenkinimą, <...> tačiau būtini, kad mokytojavimas pasiektų aukščiausią lygmenį... Kolegialumas ir bendradarbiavimas būtini mokytojams, kad jie galėtų remtis savo patirtimi ir nuolat tobulėti“ (Hargreaves, 1999, p. 248). Šis bendradarbiavimas vyksta keliomis kryptimis, pagrindinės iš jų:

- tarp dalyko mokytojų;
- tarp klasės auklėtojų;

- tarp klasės auklėtojų ir dalyko mokytojų;
- tarp klasės auklėtojų ir spec. pedagogų ar soc. pedagogų;
- tarp dalyko mokytojų, klasės auklėtojų ir administracijos;
- tarp dalyko mokytojų, klasės auklėtojų ir tėvų.

Mokytojas – kolega, bendradarbis – turi sukurti abipusiu pasitikėjimu grindžiamą darbo atmosferą. Panašias mintis išsako ir A. Sirutavičiūtė (2008), teigdama, kad bendruomenės narių bendravimas ir bendradarbiavimas yra vienas iš pagrindinių veiksnių, rodančių mokyklos kultūros lygį. Jis vyksta keliais lygmenimis:

- mokyklos ir tėvų ryšys yra svarbus veiksnys plėtojant mokyklos kultūrą ir visapusiškai ugdant vaiką (masiškumas atvirų durų dienomis; susirinkimų lankymas; geranoriškas 2 proc. pajamų mokesčio pervedimas gimnazijai ir t. t); mokytojų ir mokinių dialogas;
- mokytojų tarpusavio dialogas;
- bendradarbiavimas su kitomis švietimo įstaigomis;
- bendradarbiavimas su kultūros įstaigomis.

Būdamas mokyklos bendruomenės nariu pedagogas atlieka *organizatoriaus, sprendimus priimančio mokytojo, konsultanto, pokyčių tarpininko vaidmenis*, kai entuziastingai dirba, gyvena pedagoginėmis vertybėmis ir siekia jas įgyvendinti nepamokinėje ir užmokyklinėje veikloje. Mokytojo ir mokinio bei mokytojo ir jo kolegų bei tėvų sąveika turėtų būti paremta abipuse pagarba, pasitikėjimu. Taip vyksta ne tik mokinio, bet ir mokytojo tobulėjimas. Įvairūs mokslininkai (Fulan, 1998, Hargreaves, 1999, Rajeckas, 2004 ir kt.) pabrėžia, kad pedagogas turėtų būti nuolat atsinaujinantis, besitobulinantis ugdymo proceso veikėjas, sąmoningai žiūrintis į savo asmenybės, profesinį tobulėjimą, priimančias logiškas, žinias ir patirtimi grįstus profesinius sprendimus. Bendraudamas ir bendradarbiaudamas kiekvienas bendruomenės narys kuria ir tobulina mokyklos kultūrą:

- kaip dalyvis, kuris įgyvendina sprendimus ir atsako už darbo kokybę;
- kaip kūrėjas, kuris priima sprendimus ir jaučia atsakomybę už kokybišką jo įgyvendinimą (Sirutavičiūtė, 2008).

Mokytojas gebės atlikti *tėvų patarėjo vaidmenį*, jeigu gebės sėkmingai bendrauti ir bendradarbiauti, bus objektyvus ir taktiškas.

A. Sirutavičiūtė (2008, p. 13) teigia, kad „mokytojas nuolat turi jausti ne tik kolegų, bet ir vadovų pagalbą. Todėl būtina rasti būdų, kurie leistų mokytojui kokybiškai dirbti“. Autorė siūlo keletą galimybių, kurios „suteikia erdvės kūrybiškam vadovo ir mokytojo bendradarbiavimui

(priemonės, kurios padėtų visa tai įgyvendinti, turėtų būti nustatytos vadovams bendradarbiaujant su mokiniais, mokytojais, tėvais):

- pagalba kuriant edukacinę aplinką, tinkamą produktyviam, netgi disciplinuojam mokymuisi;
- veiksmingas vidaus audito rezultatų panaudojimas ugdymo kokybei tobulinti, bendruomenei telkti, profesiniam tobulėjimui;
- nuolatinis mokytojo edukacinės kompetencijos tobulinimas;
- mokytojų motyvacijos kėlimas;
- aiškių ir visiems žinomų darbo standartų nustatymas;
- kiekvieno darbuotojo darbo pažangos (kaip ir mokinio mokymosi rezultatų pažangos) siekis;
- kiekvieno darbuotojo darbo pažangos matymas”.

Sėkmingas bendradarbiavimas su mokyklos vadovybe moko mokytojus taip pat sėkmingai bendradarbiauti su mokinių tėvais. Šiandieninėje visuomenėje, kai pastebimas žmonių susvetimėjimas ir vertybių nuvertėjimas, kai kurioms šeimoms ypač reikalinga kvalifikuota mokytojo kaip patarėjo pagalba ne tik edukacine prasme, bet ir suteikiant socialinius ir kitokius įgūdžius.

Apibendrinant galima pasakyti, jog profesionalus pedagogas kaip niekas kitas žino fiziologines ir psichologines vaikų, paauglių ir jaunuolių ypatybes, ugdymo įvairiais amžiaus tarpsniais savitumus, bendravimo ir bendradarbiavimo su mokiniais, jų tėvais ir kolegomis technologijas. Todėl jis gali, geba ir turi moralinę teisę kompetentingai išsakyti savo mintis apie jaunuomenės ugdymą visuomenei, turi galimybę formuoti visuomenės nuomonę apie aktualias jaunosios kartos auklėjimo problemas. Mokytojas ugdo vaikų saviraišką ir savaveiksmiškumą, leidžiančius ateityje kurti savo likimą. Taigi pedagogas šiandieninėje visuomenėje atlieka visas išvardintas funkcijas. Jos atsiskleidžia ne atskirai, bet kompleksiskai, atspindėdamos sudėtingus įvairių gyvenimo sričių ir reiškinių tarpusavio ryšius.

1.3. Pasitenkinimas mokytojo profesine veikla: sėkmę ir nesėkmę lemiantys veiksniai

Rinkdamasis profesiją, kiekvienas žmogus, mūsų atveju – mokytojas, galvoja apie tai, kas jam gali sektis geriau (mokyti ar auklėti), kur jis susidurs su sunkumais ir problemomis (mokymo proceso organizavimas, auklėjamoji veikla, bendravimas ir bendradarbiavimas su kolegomis ir tėvais, visuomeninė veikla). Individualus pedagogo pasitenkinimas savo darbu susijęs su pretenzija į laukiamas galimybes, kurių jis tikisi mokykloje. A. Bishay (1996) teigia, jog mokytojų motyvaciją bei pasitenkinimą darbu lemia daugelis veiksnių: noras mokyti vaikus, pasididžiavimas savo darbu,

suvokta atsakomybė, kuri įpareigoja ir didina savikontrolę (pedagogai, kurių atsakomybės lygis aukštas, būna labiau patenkinti savo darbu); taip pat autorius nurodo, jog pasitenkinimui darbu įtakos turi pedagogų amžius, pedagoginio darbo patirtis, aktyvumo lygis, piniginis atlygis už darbą. Kiti autoriai (Sargent, Hannum, 2005) mokytojų pasitenkinimą darbu sieja su kokybišku darbo atlikimu, įsipareigojimu, motyvacija dirbti. Tai svarbu ne tik patiems mokytojams, bet ir mokiniams, bei visai mokyklos bendruomenei.

Kaip teigė L. Jovaiša (2007, p 219), „jei mokytojas turi mokinių, kurie visa esybe atsiveria dėstomam dalykui, jis laimingas, laimingi ir jo mokiniai“. Būtent pasitenkinimas darbu ir yra vienas iš veiksmų, būtinų efektyviam kiekvieno pedagogo ir visos mokyklos bendruomenės darbui.

L. Milkintaitė (2001), analizuodama užsienio mokslininkų Cypher, Willover darbus pateikia tokius pedagoginio darbo motyvus: meilė vaikams; noras dalytis žiniomis; mokytis; būti reikšmingam ir naudingam visuomenei; piniginis atlygis; socialinis prestižas; darbo pastovumas. Dar įvardijami ir tokie motyvai, kaip poreikis įgyvendinti savo tikslus, galimybė matyti darbo rezultatus, garantuota pensija. Autoriai akcentuoja pedagogo profesijai būdingą profesinę autonomiją, kai mokytojas turi laisvę rinktis darbo stilių, mokymo metodus. Jų nuomone, per didelė kontrolė varžo mokytojų laisvę, mažina pasitenkinimą darbu, tuo pačiu mažėja mokytojo darbo motyvacija.

R. Kontautienės (2002) teigimu, pažangos bei asmens augimo motyvai mokyklose yra susiję su pedagogo profesija ir mokytojo darbo ypatybėmis. Autorė mano, jog pasitenkinimas darbu ne visada veikia pakankamai, nes dėl įvairių priežasčių pedagogai negali realizuoti visų savo gebėjimų. Didžiausią rūpestį, anot R. Kontautienės (2002), pedagogams kelia atlyginimo ir saugumo poreikių tenkinimas. Jau geras dešimtmetis, kai pedagogai nepatenkinti atlyginimu už darbą, nuolat jaučia nerimą, įtampą, didžiulį nuovargį ir baimę dėl ateities. Taigi profesinė veikla, jos rezultatai gali kelti pasitenkinimą arba, priešingai – nusivylimą. Jei žmogus dirba nejausdamas malonumo ir pasitenkinimo, atsiranda noras tokį darbą keisti, ieškoti naujų veiklos krypčių.

Sėkmingam mokytojo darbo pobūdžiui, jo kompetencijų plėtrai I. P. Podlasyj (Подласый, 1999, p. 123) išskiria tokias funkcijas:

- tikslo iškėlimas (gebėjimas numatyti pedagoginės veiklos tikslus);
- diagnostinė funkcija (gebėjimas pažinti savo mokinius);
- prognozuotojas (gebėjimas numatyti savo darbo rezultatus);
- projektuotojas (gebėjimas modeliuoti pedagoginę veiklą, parinkti tinkamus būdus ir priemones tikslui pasiekti);
- planuotojas (gebėjimas planuoti pedagoginį procesą).

Šių funkcijų vykdymas apima visapusišką mokytojo veiklą nuo tikslo iškėlimo iki suplanavimo, kaip tai turėtų būti įvykdoma.

Turintieji pedagoginį pašaukimą mokytojai, anot V. Kavaliauskienės (2001), sėkmingiau vykdo mokyklines pareigas. „Pedagoginio darbo sėkmei įtakos turi mokytojų nuostatos į savo kontekstinę (bendrų interesų, bendrų vertybių) aplinką, informacinės tarnybos (žiniasklaida), tiesioginiai žmonių kontaktai, kolegos. Teigiamos nuostatos reiškiamos teigiamais požiūriais, ir priešingai“ (Kavaliauskienė, 2001).

Netolimos praeities socialiniai ir politiniai pokyčiai lėmė ir požiūrio į mokytojo darbą bei pasitenkinimą pasirinkta profesija pokytį. Tarybiniais laikais buvo formuojamas „idealaus mokytojo“ tipas, kurį galima apibūdinti, kaip „Mokytojas turi“ modelį: turi būti pareigingas, turi nuolat lavintis, turi gerbti auklėtinio asmenybę turi mokėti organizuoti mokinių saviuoklę ir t. t. (Kavaliauskienė, 2001). Šiandieninei mokyklai, autorės nuomone, reikalingas kitoks mokytojo modelis – „Mokytojas gali“, kuriam būdingos humanistinės nuostatos, sąžiningumas, kuris moka suprasti, pažinti ir mokėti daugelį dalykų.

F. Herzberg (1996) teorija teigia, kad pedagogų pasitenkinimą darbu lemia motyvuojantys veiksniai: laimėjimas, atsakomybė, pripažinimas, pažanga, darbo turinys, asmens augimas. Ir atvirkščiai – nepasitenkinimo darbu veiksniai, susiję su darbo aplinka: darbo sąlygos, atlyginimas, vadovavimo kokybė, santykiai su vadovais ir kolegomis, statusas ir kt. Pirmieji iš jų iššaukia vidinę motyvaciją, kuri lemia teigiamą požiūrį į darbą, antrieji – išorinę motyvaciją, kurios nebuvimas sukelia darbuotojų nepasitenkinimą darbu. Panašiai apie pedagogų motyvaciją ir pasitenkinimą darbu rašė C. Scoot, S. Cox, S. Dinham (1999). Jie taip pat teigia, jog pasitenkinimą darbu įtakoja įvairūs veiksniai: tiek didaktinė veikla (noras mokyti vaikus, džiaugtis jų pasiektais rezultatais, noras profesiskai tobulėti), tiek charakterio savybės ir būdo bruožai (altruizmas, meilė vaikams), tiek išoriniai, dažnai nuo paties mokytojo nepriklausantys veiksniai (tinkamas darbo krūvis, patogi ir pritaikyta darbui aplinka, pozityvus tos veiklos įvertinimas). Autorių manymu, nepasitenkinimą darbu dažniausiai sukelia švietimo reformos, per didelė kontrolė, nepakankamas darbuotojų skatinimas, kritęs mokytojo statusas visuomenėje, mokytojo profesijos menkinimas, jų darbo kritika, darbo krūvio augimas.

V. Kavaliauskienė (2001, p. 71), atlikdama tyrimą apie pedagoginį pašaukimą, tikėtina, rėmėsi F. Herzberg teorija ir taip pat įvardijo dvejopo pobūdžio sąlygas, nuo kurių priklauso pedagoginio darbo sėkmė:

- **Vidinės sąlygos** – pedagoginiai sugebėjimai, charakteris, profesinis kryptingumas, intelektualumas, profesinis pasirengimas, darbo patirtis, tikslų aiškumas;

- **Išorinės sąlygos** – mokinių gabumai, materialinės darbo sąlygos, santykiai su administracija, visuomenės požiūris, vaikų ryšys su tėvais, techninė aplinka.

Panašias sąlygas randame išskirtas ir Rusijos mokslininkų darbuose (В «зеркале» учительских оценок: методика измерения степени удовлетворенности педагогов своим трудом). Šias sąlygas galima pritaikyti ir žiūrint į pedagogo veiklą pagal mūsų darbe išskirtas ir aukščiau apibūdintas 3 veiklos sritis. Jos svarbios tiek mokytojo didaktinėje veikloje, tiek atliekant klasės auklėtojo veiklą, tiek dalyvaujant visuomeninėje veikloje.

Tame pačiame straipsnyje išskirti tokie veiksniai, keliantys pasitenkinimą savo darbu:

- Labai svarbi pasitenkinimu darbu sąlyga yra profesijos prestižas, susijęs su paties darbo ir institucijos vertinimu, kai darbas tampa savo laimės kūrimo priemone. Svarbu, kad darbas būtų atliekamas ne dėl didelių pinigų, apdovanojimų ar kontrolės, o todėl, kad pats procesas teikia malonumą ir pasitenkinimą.
- Darbo apimtys, režimas, elgesio taisyklės, galimybė tobulėti (komandiruotės, seminarai), kilti karjeros laiptais (ypač jauniems specialistams) yra tiesiogiai susiję su asmenybės poreikiais ir taip pat teigiamai įtakoja požiūrį į savo darbą.
- Darbo vietos patogumas (temperatūra, apšvietimas, drėgmė), atitikimas higieniniams reikalavimams.
- Santykiai su bendradarbiais, psichologinis mikroklimatas institucijoje labai veikia nuotaiką, turi didelę įtaką darbingumui, norui dirbti būtent šioje institucijoje.
- Vadovybė (administracija). Darbuotojai nori turėti gerą, rūpestingą, suprantantį savo pavaldinius vadovą. Taip garantuojamas darbuotojų lojalumas savo institucijai.
- Darbo užmokestis, jo skaidrumas ir teisingumas, skatinimo sistema.

M. Teresevičienė, I. Tandzegolskienė (2001) analizuodamos Porter ir Lawler pedagogines idėjas, akcentavo 5 kintamuosius – pastangos, suvokimas, gauti rezultatai, atlygis, pasitenkinimas – nuo kurių priklauso darbo sėkmė ir pasitenkinimas juo. Žmogus patenkina savo poreikius, kai yra apdovanojamas už pasiektus rezultatus. D. G. Myers (2000) teigia, kad atlygis gali būti naudojamas dvejopai: kontroliuojant arba informuojant žmogų apie sėkmę. Autorius perspėja, kad mėginimas kontroliuoti žmonių elgesį atlygiu ir priežiūra gali būti sėkmingas tol, kol trunka kontrolė, tačiau nutraukus kontrolę, domėjimasis veikla pranyksta; atlygis, kuris informuoja žmogų apie gerą jo veiklos kokybę, gali sustiprinti kompetencijos jausmą bei silpninti arba stiprinti vidinę motyvaciją – tai priklauso nuo to, ar juo siekiama kontroliuoti, ar informuoti. Šiai minčiai pritaria ir A. Dumčienė (2001), teigdama, kad atpildas, kuriuo siekiama kontroliuoti, menkina vidinę motyvaciją, todėl

vadovai turėtų vengti perdėtos kontrolės; norint skatinti vidinę motyvaciją, rekomenduojama paremti, sudominti, informuoti žmogų, tik per daug nekontroliuoti.

A. Zaukienė (2004) supažindina su keturiomis pedagogo veiklos sudedamosiomis dalimis: 1) planavimu ir pasirengimu, 2) klasės atmosferos kūrimu, 3) mokymu, 4) profesine atsakomybe. Kiekviena iš jų atspindi atskirą ugdymo proceso aspektą.

Planavimą ir pasirengimą sudaro ugdymo turinys ir pedagoginės žinios, mokinių žinios, ugdymo tikslų numatymas, priemonių atrinkimas ir demonstravimas, darnaus mokymosi proceso formavimas, vaiko išmokimo vertinimas.

Klasės atmosferą sudaro pagarbos ir tarpusavio supratimo formavimas, mokymosi kultūros ugdymas, klasės veiklos koordinavimas, mokinių elgesio valdymas, fizinės erdvės parengimas ir tvarkymas.

Mokymas apima atidų bendravimą su vaiku, klausinėjimą ir aptarimą, mokinių įtraukimą į mokymąsi, grįžtamojo ryšio mokiniams pateikimą, sugebantį prisitaikyti ir nuoširdų bendravimą.

Pedagogo *profesinė atsakomybė* remiasi ugdymo apmąstymu, tiksliais ir nuolat pildomais užrašais, bendravimu su šeima, indėliu į mokyklos gerovę, profesiniu tobulėjimu bei profesionalumo kėlimu.

Mokytojas, anot V. Rajecko (2004), turi domėtis ne tik įvairiomis mokslo sritimis, mokslo naujovėmis, bet ir visuomeninio gyvenimo problemomis, pastoviai skaityti periodinę spaudą ir sekti kitus informacijos šaltinius, būti susipažinęs su meno naujovėmis, stengtis būti visapusišku. Mokytojo visapusiškumas padeda jam ne tik dalykinėje veikloje, bet ir visuomeniniame gyvenime. Jam padeda specialūs gebėjimai – techniniai, literatūriniai, artistiniai, sportiniai, organizaciniai ir pan. Jie ypač reikalingi popamokinėje veikloje, dirbant ne tik su mokiniais, bet ir su jų tėvais, organizuojant įvairius švietėjiškus ir kultūrinius renginius. Turintis šiuos gebėjimus mokytojas bus pilnavertis bendruomenės narys ir jaus pasitenkinimą savo veikla.

2. MOKYTOJO VEIKLOS ASPEKTŲ, TEIKIANČIŲ PASITENKINIMĄ PASIRINKTA PROFESIJA, TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodikos, organizavimo ir imties charakteristika

Empirinės tyrimo dalies **tikslas** buvo:

- išsiaiškinti, kokie motyvai paskatino pedagogus pasirinkti šią profesiją;
- kokie mokytojų veiklos aspektai teikia pasitenkinimą pasirinkta profesija;
- kaip keitėsi pasitenkinimas pasirinkta profesija priklausomai nuo pedagoginio darbo stažo.

Tyrimo metodika. Siekiant nustatyti mokytojų profesijos pasirinkimo motyvus ir veiklos aspektus, teikiančius pasitenkinimą pasirinkta profesija bei pasitenkinimo ja priklausymą nuo pedagoginio darbo stažo, buvo sudarytas tyrimo instrumentas – mišraus tipo anketa (žr. 1 priedą). Tai formalizuotas klausimų rinkinys informacijai iš respondentų gauti. Anketinės apklausos metodas pasirinktas kaip patogiausias, leidžiantis greitai apklausti respondentus ir surinkti informaciją. Ji buvo sudaroma atsižvelgiant į tyrimo tikslą bei uždavinius ir remiantis išanalizuota mokslinė literatūra (Jovaiša, 1999; Kavaliauskienė, 2001; Rupšienė, 2000; Kučinskienė, 2003; Kontautienė, 2002; Hargreaves, 1999; Stool, Fink, 1998; Fullan, 1998 ir kt.).

Anketą sudaro instrukcija ir klausimynas. Anketoje pateikti uždaro ir atviro tipo klausimai, kuriuos galima suskirstyti į 4 struktūrinius darinius: įvadinė dalis (instrukcija), diagnostinių klausimų (I, II, III) blokas ir demografinių klausimų (IV) blokas (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Tyrimo instrumento (anketos) struktūriniai blokai

Nr.	Blokai	Turinys
	<i>Instrukcija (atmintinė)</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nurodoma, kas atlieka tyrimą, įvardijama tyrimo tema. ➤ Pabrėžiamas apklausos anonimiškumas, nuomonės svarbumas. ➤ Nurodomas atsakymo žymėjimo pavyzdys.
I.	<i>Mokytojo profesijos pasirinkimo motyvai</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Išsiaiškinama, kokie motyvai sąlygojo pedagogo profesijos pasirinkimą ➤ Išsiaiškinama, ar pasirinktos profesijos studijos tenkino studentus.
II.	<i>Mokytojui būdingų savybių ir kompetencijų išsiaiškinimas</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Išsiaiškinama, kokios asmenybės savybės svarbios siekiant sėkmės ir pasitenkinimo profesinėje veikloje. ➤ Išsiaiškinama, kokias bendrąsias kompetencijas yra įvaldę respondentai.
III.	<i>Mokytojų nuomonės apie veiklos aspektus, teikiančius</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Išsiaiškinami mokytojo – dalykininko veiklai būdingi vaidmenys ir pasitenkinimas jais; ➤ Išsiaiškinami mokytojo – klasės auklėtojo veiklai būdingi

	<i>pasitenkinimą pasirinkta profesija išsiaiškinimas</i>	<p>vaidmenys ir pasitenkinimas jais ;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Išsiaiškinami mokytojo – mokyklos bendruomenės nario veiklai būdingi vaidmenys ir pasitenkinimas jais; ➤ Išsiaiškinama, ar keitėsi ir kaip keitėsi pasitenkinimas pasirinkta profesija; ➤ Išsiaiškinama, ar respondentai norėtų ir dėl kokių priežasčių keisti pasirinktą profesiją.
IV.	<i>Sociodemografiniai duomenys</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Respondentų lytis; ➤ Mokyklos lokacija (miestas / kaimas); ➤ Pedagogo užimamos pareigos (mokytojas / klasės auklėtojas); ➤ Pedagoginis darbo stažas; ➤ Kvalifikacinė kategorija.

Tyrimo instrumentas (anketa) buvo sudaromas atsižvelgiant į tokius reikalavimus:

- Motyvas – logiškai paaiškinama, kodėl atliekamas tyrimas, tada pateikiama trumpa anketos užpildymo instrukcija;
- Savanoriškumo principo laikymasis – visi apklausoje dalyvavę respondentai sutiko tai daryti savanoriškai;
- Konfidencialumo garantija – buvo garantuotas respondentų atsakymų slaptumas; tikėtasi, kad atsakymai nebus nulemti pašalinių asmenų nuostatų ir atspindės konkretaus tiriamojo nuomonę;
- Pastangų minimalumas – respondento pastangos atsakant į klausimus turi būti minimalios, todėl klausimai yra konkretūs, o atsakymų variantai suprantami;
- Apimtis – respondentai nenoriai pildė dideles anketa, todėl mūsų parengta anketa nėra labai didelė. Parinkti klausimai yra svarbūs tyrimo tikslui ir uždaviniams atskleisti.

Anketose buvo naudojamos šios savybių matavimo skalės:

- Nominalinė skalė (1, 2, 3, 13, 14, 15 anketos klausimai ir demografinio bloko klausimai apie respondentų lytį, mokyklos lokaciją, užimamas pareigas ir kvalifikacinę kategoriją). Atsakymo variantų pasirinkimas nebuvo ribojamas, todėl bendras atsakymų skaičius viršija 100 procentų.
- Ranginė skalė (5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 anketos klausimai). Tiriamieji objektai išdėstyti mažėjančia tvarka (nuo labai svarbaus ar labai patinkančio iki nesvarbaus ar nekeliančio pasitenkinimo) naudojant 3 – 4 balų skalę.
- Intervalinė skalė (pedagoginio darbo stažas, kuriame kiekviena reikšmė apima 5 metų laikotarpį).

Tyrimo duomenų statistinei analizei ir aprašymui naudota *Microsoft Office Word* programa. Atvirų klausimų rezultatų apdorojimui naudotas content analizės metodas.

Tyrimo organizavimas. Siekiant išsiaiškinti pedagogų profesijos pasirinkimo motyvus ir mokytojų veiklos aspektus, teikiančius pasitenkinimą pasirinkta profesija, buvo atlikta anketinė mokytojų apklausa. Tyrime dalyvavo mokytojai iš 8 Šiaulių miesto progimnazijų ir gimnazijų. Respondentų atranka – atsitiktinė klasterinė. Susitikimų su mokyklų administracija metu buvo gautas mokyklų direktorių sutikimas atlikti apklausą. Anketa buvo paduota pildyti savanoriškai sutikusiems tyrime dalyvauti pedagogams, tiems pedagogams, kurie pareiškė norą pildyti elektroninę anketos versiją, ji buvo nusiųsta elektroniniu paštu. Respondentams buvo paaiškinta, kur kreiptis, jeigu pildant anketą iškiltų neaiškumų, bet jų niekam neiškilo.

Iš viso buvo išdalinta 200 anketos kopijų, iš kurių sugrįžo 183. Dalis anketų buvo užpildytos nekokybiškai, tai parodo nelabai teigiamą mokytojų požiūrį į papildomą veiklą (nors ir sutikę dalyvauti tyrime, jie skundėsi dideliu darbo krūviu, laiko stoka). Taigi tyrimo rezultatų analizei atrinktos 178 anketos.

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo 178 pedagogai, dirbantys Šiaulių miesto mokyklose. Didžioji dalis tyrime dalyvavusių pedagogų – moterys (161), tyrime dalyvavo tik 17 vyrų. Tai atitinka stereotipinę nuostatą, kad pedagogo profesiją dažniau renkasi moterys, ypač tai būdinga humanitarinio, meninio profilio dalykų mokytojams ir pradinių klasių mokytojoms. Išsamesnė tiriamųjų imties charakteristika pateikta 2 lentelėje.

2 lentelė

Respondentų imties charakteristika (N= 178)

Kvalifikacinė kategorija	Pedagoginis darbo stažas (metais)							Iš viso
	0 – 5	6 – 10	11 – 15	16 – 20	21 – 25	26 – 30	virš 30	
Mokytojas	11	12	9	5	1	1	-	39
Vyr. mokytojas		4	15	16	15	12	18	80
Mokytojas metodininkas			5	12	10	13	16	56
Mokytojas ekspertas					1		2	3
Iš viso	11	16	29	33	26	26	36	178
Dėstomi dalykai								
Tikslieji ir gamtos Mokslai	N	Humanitariniai dalykai	N	Meniniai dalykai	N	Kita		N
Matematika	17	Lietuvių k.	21	Muzika	9	Kūno kultūra		9
Fizika	6	Anglų k.	15	Etnokultūra	1	Tikyba/etika		6
Informacinės technologijos	9	Rusų k.	8	Dailė / technologijos	7	Soc. / spec. pedagogika		3
Biologija	8	Užsienio k.	9	Choreografija	2	Pradinis ugdymas		9
Geografija	7	Istorija	8			Žmogaus sauga		1
Chemija	4					Nepažymėjo		19
Klasės auklėtojo veikla								
Yra / buvo klasės auklėtoja(s)					162			
Nėra klasės auklėtoja(s)					9			
Nepažymėjo					7			

Iš 2 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad tyrime dalyvavo visų kvalifikacinių kategorijų mokytojai, daugiausia vyr. mokytojai (80) ir mokytojai metodininkai (56), o mokytojų ekspertų tebuvo trys. Daugumos pedagogų darbo patirtis yra didelė, jaunų mokytojų (darbo stažas nuo 0 iki 10 metų) tebuvo 27, visų kitų pedagoginis darbo stažas nuo 11 iki 30 ir daugiau metų (151 mokytojas). Vidutinė visų respondentų pedagoginio darbo patirtis – 18,3 metų. Tai leidžia daryti prielaidą, kad mokytojai yra kompetentingi įvertinti savo patirtį ir suvokti jos pokyčius laiko aspektu.

Tyrime dalyvavę mokytojai dėsto labai įvairius dalykus. Jie sąlyginai buvo suskirstyti į 4 grupes (žr. 2 lentelę):

- 1) dėstantys tiksluosius ir gamtos mokslus (matematika, fizika, chemija, biologija, geografija, informacinės technologijos),
- 2) dėstantys humanitarinius dalykus (lietuvių bei užsienio kalbos (ne visi tiksliai nurodė, kokią užsienio kalbą dėsto) ir istorija),
- 3) dėstantys meninius dalykus (muzika, etnokultūra, dailė/technologijos, choreografija),
- 4) kita (kūno kultūra, pradinis ugdymas, tikyba/etika, socialinė ir spec. pedagogika, žmogaus sauga). Į tą pačią grupę priskirti ir 19 respondentų, kurie dėstomo dalyko nepažymėjo.

Platus dėstomų disciplinų spektras taip pat leidžia daryti prielaidą, kad savo veiklos ir pasitenkinimo ja vertinimas atspindi įvairias pedagoginio darbo sritis.

2.2. Pasitenkinimo pasirinkta profesija tyrimo rezultatų analizė

2.2.1. Mokytojo profesijos pasirinkimo motyvų analizė

Kaip jau buvo minėta teorinėje dalyje, mokslininkai pripažįsta galimybę savarankiškai planuoti gyvenimo kelią ir laisvai, be nurodinėjimo ir prievartos pasirinkti profesiją. Tai ypač svarbu tokių specialybių pasirinkimui, kur neužtenka mechaninio veiksmo atkartojimo, bet reikia turėti talentą, pašaukimą, vaizdžiai tariant – „įdėti širdį“. Tyrime dalyvavusių mokytojų buvo klausiama, kokie motyvai įtakojo jų profesijos pasirinkimą. Atsakymo į šį klausimą rezultatai pateikti 3 lentelėje.

Mokytojo profesijos pasirinkimo motyvai (N = 178) (proc.)

Profesijos pasirinkimo motyvai	Ats. skaičius (%)
Apie tai svajojau nuo mažens	43,25
Tai mūsų šeimos profesija	12,92
Norėjau būti panaši(-us) į savo mokytoją	15,73
Mokykloje geriausiai sekėsi būtent tas dalykas, kurio mokytoja(s) dabar esu	40,44
Pasirinkau šią specialybę todėl, kad universitetas (institutas) buvo netoli namų	7,30
Šią specialybę rinkomės kartu su geriausia drauge / geriausiu draugu	3,93
Šią specialybę pasirinkti patarė tėvai	5,05
Maniau, kad tai labai perspektyvi profesija	20,78
Mokytoja(-u) būti nenorėjau, rinkausi tik dalyką, bet gyvenimas privertė studijuoti toliau, taip gavau mokytojo profesinę kvalifikaciją	9,55
Pasirinkau tik todėl, kad daugiau niekur neįstojau	1,68
Kita	2,80

Kaip matyti iš 3 lentelėje pateiktų duomenų, buvo pasirinkti visi pateikti atsakymo variantai. Daugiausia tyrime dalyvavusių pedagogų žymėjo tokius atsakymo variantus, kaip „Apie tai svajojau nuo mažens“ (43,25 % respondentų) ir „Mokykloje geriausiai sekėsi būtent tas dalykas, kurio mokytoja(s) dabar esu“ (34,83 % respondentų). Tai vidinei motyvų grupei priklausančys motyvai, išreiškiantys besirenkančiųjų lūkesčius, išmokimo džiaugsmą ir sėkmę. Trečioje vietoje pagal dažnumą pasirinktas toks motyvas kaip „Maniau, kad tai labai perspektyvi profesija“ (20,78 % respondentų). Šis pasirinkimas daugiau būdingas informacinių technologijų ir užsienio kalbų mokytojams, ypač turintiems mažesnę pedagoginio darbo stažą (t. y. jaunesniems). Tai rodo, kad jaunimas linkęs rinktis prestižines arba tuo laiku labai populiarias specialybes, kurias įgiję turi didesnę galimybę gauti darbą arba didesnę atlyginimą. Nemaža respondentų dalis pasirinko atsakymo variantą „Norėjau būti panaši(-us) į savo mokytoją“ (15,73 % respondentų). Pastebėta, kad šį atsakymo variantą dažniau rinkosi didesnę pedagoginio darbo stažą turintys (t. y. vyresnio amžiaus) pedagogai. Tai galima paaiškinti dvejopai: 1) anksčiau mokytojo profesija turėjo didesnę prestižą, todėl ir daugiau jaunimo norėdavo sekėti mylimo mokytojo pėdomis, 2) šiandieninis jaunimas yra aktyvesnis, savarankiškesnis, nebijantis ieškoti savo kelio ir nebenorintis sekėti kieno nors (kad ir mokytojo) pavyzdžiu. 12,92 % respondentų pažymėjo atsakymo variantą „Tai mūsų šeimos profesija“. Kiekvienos profesijos atstovų vaikai kartais taip pat renkasi savo tėvų profesijas, ne išimtis ir pedagogų vaikai. Pastarieji du motyvai susiję su artimiausia aplinka ir noru būti panašiu į mylimą ir gerbiamą asmenį. 3 respondentai (1,68 %), pažymėję atsakymo variantą „Pasirinkau tik todėl, kad daugiau niekur neįstojau“, yra kūno kultūros mokytojai.

Respondentai, pažymėję atsakymo variantą „Kita“ paaiškino, kad:

- „labai patiko šis darbas“,
- „labai mėgau šį dalyką, kurį po to studijavau“,
- „šalia pedagogikos buvo dailė“,
- „taip susiklostė aplinkybės“,
- „norėjosi išbandyti daugiau įvairios veiklos rūšių, nes prieš tai dirbau kito pobūdžio darbą“ (biologiją dėstanti mokytoja, turinti virš 20 metų darbo stažą),
- „pasiūlė mokykla (per savanoriškas veiklas)“ (istoriją dėstantis jaunas specialistas).

Dalį šių atsakymų galima priskirti variantui „Mokykloje geriausiai sekėsi būtent tas dalykas, kurio mokytoja(s) dabar esu“, įdomesni paskutiniai du atsakymai, įrodantys respondentų žingeidumą ir norą išbandyti naujas veiklas bei mokyklos iniciatyvą ieškant gerų specialistų ir siūlant galimybes profesijai įgyti.

Apibendrinant šio klausimo atsakymus galima teigti, kad mokytojo profesijos pasirinkimas daugeliui respondentų buvo gerai apgalvotas, įtakojamas artimiausios aplinkos (tėvų, mokytojų), noro studijuoti mėgstamą dalyką, minties apie tai, kad tai bus labai perspektyvi profesija. Labai maža dalis respondentų profesiją pasirinko atsitiktinai, tik todėl, kad kitur neįstojo.

Pasirinkti profesiją – tik pusė darbo, norint tapti vienos ar kitos profesijos atstovu. Studijos aukštojoje mokykloje (įdomios, kokybiškos paskaitos, nauji efektyvūs mokymo metodai, geras studijuojamų dalykų žinių įvertinimas, dėstytojų ir studentų santykiai, mokymosi priemonių gausa bei įvairovė) – tai antroji pasitenkinimo savo pasirinkta profesija dalis. Todėl išsiaiškinome, ar studijų metu nepasikeitė respondentų nuomonė apie savo pasirinkimą, ar jie gavo tai, ko tikėjosi (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Respondentų nuomonė apie studijas universitete/ institute (N= 178) (proc.)

Pasitenkinimas studijomis	Ats. skaičius (%)
Taip, likau patenkinta (-as), viskas buvo taip, kaip tikėjausi	66,85
Taip, mano lūkesčiai pilnai pasiteisino, gavau netgi daugiau, negu tikėjausi	29,21
Nelabai pasiteisino, bet reikėjo mokytis ir įgyti specialybę	11,79
Visiškai nepasiteisino, bet neradau geresnės išeities	2,24
Dalyko studijos pasiteisino, gaila, kad nebuvo pedagoginių dalykų, todėl dabar reikia (reikėjo) studijuoti papildomai	6,17
Kita	1,12

Didžioji dalis tyrime dalyvavusių mokytojų itin teigiamai vertina studijas aukštojoje mokykloje: 66,85 proc. respondentų buvo visiškai patenkinti studijomis, o 29,21 % iš studijų gavo netgi daugiau, nei tikėjosi. Labai aiškiai savo nepasitenkinimą studijomis išreiškė tik 2,24 % respondentų (2 iš jų – kūno kultūros mokytojai, pasirinkę šią profesiją tik todėl, kad kitur neįstojo).

Dar 6,17 % respondentų teko persikvalifikuoti ar mokytis papildomai, kad gautų pedagogo kvalifikaciją, bet jie liko patenkinti savo dalyko studijomis ir tik apgailestauja, kad iš karto negalėjo studijuoti pedagoginių dalykų. Tai daugiausia jauni užsienio kalbų informatikos, chemijos mokytojai, kurie baigė studijas per paskutinius 15 metų ir neįgijo mokytojo kvalifikacijos.

Atsakymo variantą „Kita“ pasirinkę respondentai pateikė tokius atsakymus:

- Diplomas atvėrė kitas galimybes (daile ir technologijas dėstanti mokytoja, turinti virš 30 metų pedagoginį stažą).
- Studijavau ir auginau vaikus, todėl laiko įsigilinti į studijas nebuvo.

Toks teigiamas studijų laikotarpio įvertinimas leidžia daryti prielaidą, kad savo profesinėje karjeroje jie neturėtų patirti nesėkmių ir nusivylimo.

Išanalizuotoje mokslinėje literatūroje ir švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose (Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas, 2007) išskiriamos mokytojų asmenybės savybės ir bendrosios kompetencijos, kurios, mūsų nuomone, yra labai svarbios sėkmingai pedagoginei veiklai ir pasitenkinimui savo profesija. Tyrime dalyvavusių respondentų nuomonė šiais aspektais atsispindi 4 ir 5 lentelėse.

4 lentelė

Mokytojui būdingos asmenybės savybės siekiant sėkmės ir pasitenkinimo profesinėje veikloje (N= 178) (proc.)

Asmenybės savybės	Savybė labai svarbi	Savybė svarbi	Savybė nelabai svarbi	Savybė nesvarbi
Kantrus	76,40	23,04	0,56	-
Darbštus	70,79	28,65	0,56	-
Kūrybingas	76,96	18,55	4,49	-
Santūrus	36,51	42,15	21,34	-
Optimistas	51,12	35,41	12,35	1,12
Sąžiningas	71,91	24,73	3,36	-
Teisingas	76,96	21,92	1,12	-
Pareigingas	77,52	18,55	3,93	-
Reiklus	51,12	46,64	2,24	-
Linksmas	39,88	41,60	15,16	3,36
Objektyvus	71,91	25,29	2,80	-

Kaip matyti iš 4 lentelėje pateiktų duomenų, svarbiausiomis asmeninėmis mokytojui reikalingomis savybėmis tyrime dalyvavę pedagogai laiko pareigingumą (77,52 %), kūrybingumą ir teisingumą (po 76,96 %). Įdomu pažymėti tai, kad pareigingumą ir teisingumą dažniau žymėjo didesnę pedagoginio darbo patirtį turintys mokytojai, o jaunesni pedagogai pirmenybę teikė kūrybingumui. Kaip nelabai svarbi savybė respondentų pirmiausia buvo įvardintas santūrumas (21,34 %), kurio svarbia savybe dažniau nelaikė jauni mokytojai ir ypač tie, kurie dėsto užsienio

kalbas ir meninius dalykus. Tai galima paaiškinti jaunatvišku maksimalizmu, noru lyderiauti, emocionalumu, kas yra būdinga šiandieniniam jaunimui, taip pat patirtimi, kurią jie gal būt įgijo lankydami užsienyje, kur santykiai ir elgesys yra žymiai laisvesni. Antroje vietoje tarp savybių, kurios nėra labai svarbios, respondentai įvardijo linksmumą (15,16 % respondentų, o 3,36 % respondentų šią savybę pažymėjo kaip visiškai nesvarbią). Amžiaus aspektu – tai vyresnio amžiaus pedagogai, kurie jau gal būt pavargę nuo darbo ir asmeninių rūpesčių. Analizuojant atsakymus dėstomo dalyko aspektu išryškėjo, kad linksmumo nelaiko svarbia savybe tikslųjų mokslų atstovai, kas patvirtina stereotipinę nuomonę, kad tai „sausai“, neišradingi žmonės. Ir atvirkščiai – meninius dalykus dėstantys pedagogai šią savybę laikė labai svarbia.

Geras pedagogų profesinių ir bendrųjų kompetencijų įvaldymas taip pat sąlygoja sėkmę darbe. Tai, kaip tyrime dalyvavę pedagogai įsivertino savo kompetencijas, atsispindi 5 lentelėje.

5 lentelė

Pedagogų profesinių ir bendrųjų kompetencijų įvaldymo įsivertinimas (N= 178) (proc.)

Mokytojo kompetencijos	Puikiai (3)	Gerai (2)	Nepakankamai (1)
Dalyko turinio planavimo ir tobulinimo	41,57	57,31	1,12
Mokymo/si proceso valdymo	52,24	46,64	1,12
Mokinių motyvavimo ir paramos jiems	26,40	68,55	5,05
Mokinio pažinimo ir jo pažangos pripažinimo	35,95	60,12	3,93
Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo	33,70	64,62	1,68
Ugdymo/si aplinkų kūrimo	32,58	55,63	11,79
Informacinių technologijų naudojimo	35,95	48,89	15,16
Profesinio tobulėjimo	45,50	51,7	2,80
Komunikacinė ir informacijos valdymo	35,39	59,56	5,05
Bendravimo ir bendradarbiavimo	52,80	44,96	2,24
Tiriamosios veiklos	16,85	59,00	24,15
Reflektavimo ir mokymosi mokytis	19,10	67,98	12,92
Organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo	17,97	56,63	25,40

Geriausiais tyrime dalyvavę pedagogai įsivertino mokymo(si) proceso valdymo kompetenciją (54,24 % puikiai ir 46,64 % gerai) bei dalyko turinio planavimo ir tobulinimo (41,57 % puikiai ir 57,31 % gerai) kompetenciją. Pedagoginio stažo aspektu geriau šių kompetencijų įvaldymą įsivertino didesnę stažą turintys pedagogai, tačiau informacinių technologijų naudojimo ir tiriamosios veiklos kompetencijos šios grupės respondentų buvo įsivertintos prasčiau. Analizuojant atsakymus pagal respondentų dėstomus dalykus išryškėjo, kad kūno kultūros ir meninių dalykų mokytojai mano nepakankamai įvaldę tiriamosios veiklos kompetencijas, geriausiai save šiuo atžvilgiu įsivertino tikslųjų mokslų atstovai. Pastebėta, kad tiriamosios veiklos kompetencijos įvaldymą prasčiau įsivertino ir vyresni mokytojai. Užtat humanitarai mano, kad jie geriausiai įvaldę

komunikacinę ir informacijos valdymo bei profesinio tobulėjimo kompetencijas. Visi jaunesni pedagogai bei pedagogai, atstovaujantys tiksluosius mokslus, kūno kultūrą, dailę / technologijas ir žmogaus saugą, prasčiau įsivertino organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo kompetenciją. Tokį šios kompetencijos vertinimą galima paaiškinti nuolatine švietimo sistemos kaita, kai mokytojai nebespėja sekti įkandin visų naujovių. Ugdymo(si) aplinkų kūrimo kompetenciją geriausiai įvaldę yra pradinė klasių mokytojai. Tai galima paaiškinti tuo, jog jie nuolat keičia savo klasės aplinką, taikydami ją prie dėstomų temų. Jaunesniems mokiniams labai svarbus yra vaizdumas, todėl pradinėse klasėse dažnai keičiami standai su mokomąja medžiaga, organizuojamos mokinių darbų parodėlės, dalijimasis patirtimi. Taip pat pastebėta tendencija, kad tie mokytojai, kurie savo atsakymus priskyre variantui *nepakankamai įvaldytos kompetencijos*, nenurodė savo dėstomo dalyko. Galima daryti prielaidą, kad, nors anketa buvo anoniminė, jie nenorėjo susieti savo nepakankamų kompetencijų su dėstomu dalyku.

2.2.2. Pasitenkinimo dalykine veikla tyrimo rezultatų analizė

Kaip jau buvo rašyta teorinėje dalyje, viena iš veiklos sričių, priskiriamų pedagogams nuo seniausių laikų – jų didaktinė veikla. Anketoje buvo pateikti keli mokytojui – dalykininkui būdingi vaidmenys, kurių atlikimas teikia didesnę ar mažesnę pasitenkinimą darbu (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

Mokytojui dalykininkui (didaktinei veiklai) būdingi vaidmenys (N= 178) (proc.)

Didaktinei veiklai būdingi vaidmenys	Labai patinka	Patinka	Nelabai patinka	Nepatinka
Mokytojas – mokymosi pagalbininkas	58,98	38,78	2,24	-
Metodininkas	18,53	61,82	17,41	2,24
Mokymo proceso organizatorius	41,59	45,50	11,79	1,12
Mokymosi proceso organizatorius	37,66	48,87	11,79	1,68
Mokytojas kaip vaiko mokymosi stebėtojas ir vertintojas.	27,55	52,24	12,92	7,29

Respondentų nuomonė, atsispindinti 6 lentelėje, leidžia teigti, kad labiausiai mokytojų nuomone, didaktinei veiklai yra būdingi tokie mokytojo vaidmenys, kaip „Mokytojas – mokymosi pagalbininkas“ (58,98 % respondentų jis labai patinka, 38,78 % – patinka) ir „Mokymo proceso organizatorius“ (41,59 % labai patinka, 45,50 % – patinka). Ryškesnių skirtumu nei pedagoginio stažo, nei dėstomo dalyko aspektu nepastebėta. Mažiausio dėmesio iš respondentų sulaukė tokio vaidmens įvertinimas, kaip „Mokytojas kaip vaiko mokymosi stebėtojas ir vertintojas“. Ketvirtadaliui tyrime dalyvavusių pedagogų šis vaidmuo nelabai patinka arba nepatinka

(atitinkamai 12,92 % ir 7,29 % respondentų). Tai galima paaiškinti tuo, jog mokytojai ne visada žino, kaip vaikas mokosi, informaciją apie tai dažniausiai gauna tik iš pokalbių su vaikais ir tėvais, nes lankymasis mokinių namuose šiais laikais labai retas reiškinys. Nedideli skirtumai ir tarp „Mokymo proceso organizatorius“ ir „Mokymosi proceso organizatorius“ vaidmenų vertinimo.

Toliau anketoje buvo išsiaiškinta, koks didaktinės veiklos pobūdis teikia / neteikia pasitenkinimą mokytojui dalykininkui (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Veikla, teikianti pasitenkinimą mokytojo dalykininko (didaktiniame) darbe (N= 178) (proc.)

Veiklos pobūdis	Teikia didelį pasitenkinimą	Teikia pasitenkinimą	Nelabai teikia pasitenkinimą	Neteikia pasitenkinimo
Pasirengimas pamokoms	16,85	55,61	25,86	1,68
Mokomosios medžiagos perteikimas	39,88	48,31	11,81	-
Mokinių apklausos žodžiu organizavimas	12,92	47,18	35,41	4,49
Rašto darbų tikrinimas ir vertinimas	6,17	32,58	56,19	5,05
Mokymo priemonių gausa ir kokybė	36,51	33,70	26,42	3,37
Mokymo(si) aplinkos būklė ir kokybė	35,95	43,26	18,55	2,24
Mokymo(si) aplinkos kūrimas	26,40	48,87	21,93	2,80
Galimybė naudoti informacines technologijas mokymo procese	43,82	46,62	4,51	5,05
Dalyvavimas metodiniuose būreliuose	15,16	41,57	37,10	6,17
Kvalifikacijos kėlimas (dalyvavimas mokymuose, seminaruose)	21,34	56,18	19,11	3,37
Vadovavimas dalykiniams būreliams	38,77	43,82	13,48	3,93
Korepetitoriavimas	11,79	32,58	52,15	13,48
Teigiamas mokyklos administracijos požiūris į mano darbą	43,82	51,12	3,38	1,68
Už darbą gaunamas atlyginimas	26,40	36,51	25,86	11,23
Tinkamas mokinių elgesys pamokų metu	56,18	41,01	2,81	-
Teigiami ir konstruktyvūs santykiai su mokiniais pamokoje	62,92	35,39	1,69	-
Sėkmingi mokinių mokymosi rezultatai	73,59	24,17	2,24	-
Bendradarbiavimas su kolegomis dalykininkais	47,19	50,57	2,24	-

Kaip matyti iš 7 lentelėje pateiktų duomenų, palankiausiai respondentų įvertintai teiginiai, kad *didžiausią pasitenkinimą* jiems teikia „Sėkmingi mokinių mokymosi rezultatai“ (73,59 %), „Teigiami ir konstruktyvūs santykiai su mokiniais pamokoje“ (62,92 %), „Tinkamas mokinių elgesys pamokų metu“ (56,18 %) ir „Bendradarbiavimas su kolegomis dalykininkais“ (47,19 %). Pirmieji trys iš šių teiginių tikrai parodo, kad pedagogams labai svarbūs tarpusavio santykiai ir mokinių mokymosi rezultatai, nes jie parodo ir paties pedagogo darbo rezultatus. Pedagogas J. Vabalas – Gudaitis (1983) aukščiausiu ugdymo tikslu laikė ateities meilę, kuri buvo laikoma svarbiausiu pedagogo veiklos motyvu ir grindžiama gerais santykiais su mokiniais ir gerais mokymosi rezultatais. Šalia gerų mokytojų ir mokinių santykių respondentams labai svarbus bendradarbiavimas su kolegomis dalykininkais, nes šis bendradarbiavimas leidžia semtis naujos patirties ir perimti jau sukauptą jų patirtį. Šie 4 teiginiai surinko didžiausia skaičių teigiamų vertinimų ir nei vieno neigiamo.

Tarp didžiausią skaičių *neigiamų vertinimų* surinkusių veiklų pirmauja „Korepetitoriavimas“ (13,48 %). Išryškėjo įdomi tendenciją, jog neigiamai korepetitoriavimą vertina didesnę pedagoginio darbo patirtį turintys mokytojai. Nei vienas mokytojas iš pirmųjų dviejų amžiaus kategorijų (0 – 5 metai ir 6 – 10 metų) nepažymėjo, jog ši veikla jiems neteikia pasitenkinimo, didžioji dalis respondentų turi pedagoginio darbo stažą virš 20 metų. Tokius rezultatus galima paaiškinti tuo, jog jauni mokytojai dar neturi pakankamai patirties, kad užsiimtų korepetitoriavimu, todėl jie ir nevertina šios veiklos neigiamai. Iš kitos pusės – vyresnių mokytojų sąmonėje gal būt yra susidaręs neigiamas šios veiklos vertinimas dėl senų įsitikinimų, kad tai yra negerai, nelegalu, arba jie jau yra pavargę nuo savo tiesioginio darbo ir korepetitoriavimas yra jiems kaip papildomas darbas su ne visada motyvuotais mokiniais, su kuriais reikia dirbti dėl to, kad to nori tėvai. Nuo dėstomo dalyko šios veiklos vertinimas nepriklauso.

Antrą vietą pagal *neigiamą vertinimą* užima teiginys „Už darbą gaunamas atlyginimas“ (11,23 %). C. Scoot, S. Cox ir S. Dinham (1999) teigimu, mokytojams svarbu paskatinimas, atlyginimas. Tačiau tokie pedagogai gali būti apibūdinami, kaip prisitaikę prie gyvenimo tempo ir dirbantys pagal marketingo dėsnius, kur išsilavinimas perkamas ir parduodamas kaip prekė. Autorių manymu, šie pedagogai nejaučia pasitenkinimo darbu. L. Milkintaitės (2001) tyrimas parodė, kad didžiausią pasitenkinimą mokytojams teikia ne atlyginimas, prestižas ar karjera, bet tai, kas vadinama dvasiniu atpildu: darbas su vaikais, mokymas. Šis dvasinis atpildas, veikiantis kaip vidinis veiklos motyvas, padeda suvokti savo asmeninę ir atliekamo darbo vertę. Tačiau šiandieninė socialinė ir ekonominė situacija neišvengiamai atvedė prie to, kad pasikeitė vertybių sistema ir mokytojas nebedirba tik „iš idėjos“, o kovoja už savo pragyvenimą lygiai taip pat, kaip bet kurios kitos profesijos atstovas. Prieš keletą metų teko dalyvauti atviroje prof. D. Klumbytės paskaitoje

apie pokyčius mokytojo profesijoje, kur prelegentė su nostalgija prisiminė savo jaunystės metus ir teigė, kad prieš keliasdešimt metų nei vienam pedagogui nė į galvą nebūtų atėjusi mintis streikuoti, piketuoti dėl darbo užmokesčio.

Išanalizavus neigiamus atsakymus pateikusių pedagogų anketas *pedagoginio darbo stažo ir dėstomo dalyko* aspektu išryškėjo tendencija, jog darbo užmokestis daugiausia netenkina mokytojų su stažu nuo 16 metų (daugiausia mokytojų turinčiu 26 ir daugiau metų patirties) ir dėstančių tiksluosius mokslus (matematika, informatika, chemija) bei kalbas (tiek gimtąją, tiek užsienio). Tokį atsakymų išsidėstymą galima paaiškinti tuo, jog mokytojai, turintys stažą nuo 16 metų, patys turi šeimas ir mokyklinio amžiaus vaikus arba vaikus – studentus, kuriems reikia pinigų išlaidoms ir mokslams, o dar vyresniems mokytojams pinigai reikalingi sveikatos problemų sprendimui. Apibūdinami žmogaus veiklą skatinančius veiksnius, daugelis autorių remiasi A. Maslow teorija: asmens aktyvumą motyvuoja penki pagrindiniai poreikiai – fiziologiniai, saugumo, socialiniai (žemesnio lygmens poreikiai), pripažinimo ir saviraiškos (aukštesnio lygmens poreikiai): patenkinus žemesniojo lygmens poreikius, atsiranda aukštesniojo lygmens poreikiai. Taigi už darbą gaunamas atlyginimas jiems reikalingas daugiau savo fiziologinių, saugumo, o ne aukštesnio lygmens poreikių tenkinimui.

Nelabai teikia pasitenkinimą tokia veikla, kaip „Rašto darbų tikrinimas ir vertinimas“ (56,19 % respondentų). Šis atsakymo variantas dažniau pažymėtas humanitarinius dalykus dėstančių mokytojų anketose, tai savaiame suprantama, nes kai kurių dalykų mokytojai (dėstantys meninius dalykus, kūno kultūrą) iš viso neužduoda rašto darbų, taigi ir su sunkumais juos tikrinant nesusiduria. Antroje vietoje nelabai teikianti pasitenkinimą veikla – „Mokinių apklausos žodžiu organizavimas“ (35,41 % respondentų). Šį atsakymo variantą dažniau žymėjo tikslųjų ir humanitarinių mokslų atstovai. „Dalyvavimas metodiniuose būreliuose“ neteikia pasitenkinimo 37,10 % respondentų. Tikėtina, kad pedagogams nepatinka, jog reikia ruošti metodinių būrelių užsiėmimams, jų netenkina nagrinėjamų klausimų tematika, pateikiamos informacijos kokybė.

Apibendrinant atsakymo į šį klausimą rezultatus galime teigti, kad mokytojo dalykininko darbe yra veiklų, kurios neteikia arba nelabai teikia pasitenkinimą.

2.2.3. Pasitenkinimo klasės auklėtojo veikla tyrimo rezultatų analizė

Nuo seno susiklostė tradicija ir poreikis ne tik mokyti vaikus, bet ir vadovauti jų kolektyvui, t. y. būti klasės auklėtoju. Beveik visi (91,01 %) tyrime dalyvavę mokytojai dirba arba yra dirbę klasės auklėtojais. Pirmiausia išsiaiškinome, kaip respondentai vertina klasės auklėtojų būdingus vaidmenis. Atsakymo į šį klausimą rezultatai pateikti 8 lentelėje.

Mokytojo – klasės auklėtojo veiklai būdingi vaidmenys (N= 162)* (proc.)

Klasės auklėtojo veiklai būdingi vaidmenys	Labai patinka	Patinka	Nelabai patinka	Nepatinka
Mokytojas - auklėtojas	33,95	45,65	16,70	3,70
Mokytojas - elgesio modeliuotojas	24,69	51,85	22,24	1,22
Klasės lyderis	25,92	43,82	25,95	4,31
Mokytojas kaip vyresnis draugas	41,35	49,38	8,05	1,22
Pavyzdys	40,74	41,35	16,08	1,83
Patarėjas, pagalbininkas	49,38	45,69	3,10	1,83
Auklėjimo proceso planuotojas	23,45	58,02	14,83	3,70
Auklėjimo proceso organizatorius	24,69	59,24	14,24	1,83
Socialinės patirties perteikėjas	29,62	51,85	14,21	4,32
Saviugdos skatintojas	37,65	41,97	16,68	3,70
Tarpininkas tarp šeimos ir mokyklos	24,07	49,99	19,15	6,79

*Kadangi ne visi mokytojai turi auklėjamąją klasę ir ne visi pildė klausimus, susijusius su klasės auklėtojo veikla, 8 ir 9 lentelėse rezultatai skaičiuoti nuo 162 pedagogų.

Ryšiai pirmaujančio vaidmens tarp visų išvardintų klasės auklėtojo vaidmenų nėra. Daugiausia teigiamų vertinimų (*labai patinka ir patinka*) sulaukė tokie vaidmenys, kaip „Patarėjas, pagalbininkas“ (95,07 %), „Mokytojas kaip vyresnis draugas“ (90,73 %). Šis vaidmuo realizuojamas dažniausiai natūralaus proceso metu, neformaliai bendraujant su ugdytiniais per pertraukas, laisvalaikiu, ekskursijose. Tik bendradarbiavimas padeda vaikui pajusti, kad mokytojas tapo jo draugu. Šio tikslo siekimas užima nemažai laiko ir reikalauja atitinkamų mokytojo asmenybės bruožų. Ne ką teatsilieka ir vaidmens „Pavyzdys“ vertinimas (82,09 % respondentų). Tai nuo seno susiformavę klasės auklėtojo vaidmenys.

Kiekviena respublikos mokykla turi savo „Klasės auklėtojo veiklos aprašą“ kuriame tarp išvardintų klasės auklėtojo vaidmenų gana svarbią vietą užima darbas su šeima. Būtent šis vaidmuo – „Tarpininkas tarp šeimos ir mokyklos“ – sulaukė mažiausiai teigiamų vertinimų (kaip *nepatinkantį* jį pažymėjo 6,79 %, *nelabai patinkantį* – 19,15 % respondentų). Tai tikrai labai svarbus vaidmuo, reikalaujantis iš pedagogo psichologinių žinių (pažinti kiekvieną auklėtinį atskirai ir visą klasės bendruomenę bei auklėtinių tėvus), planuoti ir atsakingai valdyti sudėtingus tėvų informavimo, konsultavimo ir švietimo procesus. Vertinant veiklas, *teikiančias pasitenkinimą* klasės auklėtojo darbe, respondentai dar prasčiau vertino „Bendravimą ir bendradarbiavimą su auklėtinių tėvais“ (žr. 9 lentelę). Šie rezultatai patvirtino 8 lentelėje išsakytą nuomonę apie klasės auklėtojo tarpininkavimą tarp šeimos ir mokyklos.

Veikla, teikianti pasitenkinimą klasės auklėtojo darbe (N= 162) (proc.)

Klasės auklėtojo veikla	Teikia didelį pasitenkinimą	Teikia pasitenkinimą	Nelabai teikia pasitenkinimą	Neteikia pasitenkinimo
Auklėtinių laisvalaikio organizavimas, rengimasis ir dalyvavimas renginiuose	15,43	62,34	15,47	6,76
Gebėjimas spręsti klasės auklėjimo procese iškilusias problemas	13,58	56,79	22,14	7,40
Klasės dienyno (e-dienyno) pildymas ir kitos dokumentacijos tvarkymas	5,54	24,69	56,37	13,40
Klasės skatinimas dalyvauti ir dalyvavimas projektinėse veiklose	11,11	42,59	42,60	3,70
Bendravimas ir bendradarbiavimas su auklėtinių tėvais	8,02	49,14	34,22	8,62
Bendradarbiavimas su kolegomis ir mokyklos administracija sprendžiant auklėjimo problemas	9,87	56,17	29,65	4,31
Bendravimas ir bendradarbiavimas su mokykloje dirbančiais specialistais (spec. pedagogu, soc. pedagogu, psichologu)	10,49	46,06	36,66	6,79
Bendravimas ir bendradarbiavimas su kitais specialistais už mokyklos ribų (vaikų teisių apsaugos tarnyba, policija, karjeros centras ir t. t.)	9,78	27,16	49,48	13,58

Tačiau 9 lentelėje yra ir dar prastesnių klasės auklėtojo veiklų vertinimų. „Klasės dienyno (e-dienyno) pildymas ir kitos dokumentacijos tvarkymas“ – tai veikla, kuri *neteikia pasitenkinimo*, arba *nelabai teikia pasitenkinimą* iš viso beveik 70 % respondentų. Tai daug laiko užimanti veikla, kaip pokalbiuose su pedagogais yra tekę girdėti – „tuščias laiko gaišimas“, „popierizmas“, dažnai nereikalingas ir neduodantis naudos nei pedagogo veiklai, nei klasės veiklos rezultatų gerinimui, o e-dienynas atitolina auklėtojus nuo tėvų, sumažina ir taip jau minimalų klasės auklėtojo bendravimą su tėvais. Ypač ši veikla neteikia pasitenkinimo didelį pedagoginį stažą turintiems mokytojams, kurie yra pratę bendrauti su tėvais tiesiogiai ir sunkiai prisitaiko prie naujų informacinių technologijų.

Antroje vietoje (iš viso 63,06 %) pagal *mažiausiai pasitenkinimo* teikiančias veiklas yra „Bendravimas ir bendradarbiavimas su kitais specialistais už mokyklos ribų (vaikų teisių apsaugos tarnyba, policija, karjeros centras ir t. t.)“. Ši veikla nėra maloni todėl, kad kreiptis į tas institucijas (išskyrus karjeros centrą) dažniausiai tenka atsitikus incidentui (muštynės, patyčios, vagystės, chuliganizmo atvejai, žalingi įpročiai, asocialus elgesys) arba sprendžiant problemas socialinės rizikos šeimose. Ši veikla reikalauja iš klasės auklėtojo kantrybės, tolerancijos, susivaldymo, empatijos, diplomatinių gebėjimų. Išryškėjo įdomus faktas, jog mažiausiai pasitenkinimo ši veikla teikia didelę pedagoginio darbo patirtį turintiems pedagogams, ypač kategorijoje nuo 21 metų. Jauni pedagogai šį atsakymo variantą žymėjo rečiau. Galima daryti prielaidą, kad jauni pedagogai mano, jog jie viską žino, jiems viskas aišku, todėl veikla nesukelia negatyvių jausmų. Kuo pedagoginio darbo stažas didesnis, tuo mokytojai darosi savikritiškesni, jiems kyla vis daugiau neaiškumų ir nepasitenkinimo šia veikla. Dėstomo dalyko aspektu didesnių skirtumų nepastebėta.

Palankiausiai klasės auklėtojų vertinamos veiklos, kaip teikiančios *didelį pasitenkinimą* ir *pasitenkinimą* – „Auklėtinių laisvalaikio organizavimas, rengimasis ir dalyvavimas renginiuose“ bei „Gebėjimas spręsti klasės auklėjimo procese iškilusias problemas“, surinkusios virš 70 % respondentų balsų. Pirmoji iš jų beveik sutampa su 8 lentelėje įvardintais auklėtojo vaidmenimis „Auklėjimo proceso planuotojas“ ir „Auklėjimo proceso organizatorius“, kurie surinko virš 80 % teigiamų įvertinimų. Antroji beveik sutampa su „Mokytojo – auklėtojo“ vaidmens įvertinimu (beveik 80 %).

„Bendradarbiavimas su kolegomis ir mokyklos administracija sprendžiant auklėjimo problemas“ vertinamas gana skirtingai. Mūsų tyrimas patvirtino D. Hopkins, M. Ainscow, M. West (1998) nuomonę, jog mokyklos bendruomenės narių sąveika, jų santykiai gali susiklostyti trejopai: individualūs (mokytojai dirba pavieniui; beveik nesiorientuodami į bendrą tikslą, nesidalindami patirtimi); rungtyniavimo (mokytojai stengiasi atlikti darbą geriau už savo kolegas; o pastarųjų nesėkmės ir sunkumai sukelia džiaugsmą, nes dėl to atsiranda daugiau galimybių laimėti patiems); bendradarbiavimo (visi siekia bendro tikslo).

2.2.4. Pasitenkinimo mokyklos bendruomenės nario veikla tyrimo rezultatų analizė

Kadangi šiandieninis mokytojas jau nebėra tik žinių perteikėjas ir klasės auklėtojas, tyrimo metu išsiaiškino, kaip mokytojai vykdo mokyklos bendruomenės nariui būdingas veiklas ir kokią pasitenkinimą dėl to patiria. 10 lentelėje pateikti respondentų atsakymai į klausimą, kaip jiems patinka bendruomenės nariui būdingi vaidmenys.

Mokytojo – mokyklos bendruomenės nario veiklai būdingi vaidmenys (N= 178) (proc.)

Mokyklos bendruomenės nario veikla būdingi vaidmenys	Labai patinka	Patinka	Nelabai patinka	Nepatinka
Sprendimus priimančias mokytojas	34,83	60,11	3,93	1,12
Konsultantas / Patarėjas	35,95	52,80	9,57	1,68
Neformaliosios veiklos vadybininkas	21,34	47,18	28,11	3,37
Projektų organizatorius ir dalyvis	23,59	51,12	21,92	3,37
Bendradarbiaujantis kolega	48,88	47,75	3,37	-
Pokyčių tarpininkas	28,65	61,23	7,88	2,24
Aktyvus bendruomenės dalyvis	40,45	55,06	3,37	1,12
Įvairių veiklų iniciatorius	29,21	52,24	14,62	3,93

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad beveik visiems respondentams *labiausiai patinka* ir *patinka* „Bendradarbiaujančio kolegos“ vaidmuo. Nei vienas respondentas nepažymėjo atsakymo varianto, kad šis vaidmuo nepatinka ir tik 3,37 % pažymėjo, jog šis vaidmuo nelabai patinka. Dar kartą peržiūrėjus šių respondentų anketas *pedagoginio stažo* aspektu pasirodė, kad tai mokytojai, turintys nemažą patirtį (nuo 16 iki virš 30 metų), turintys vyr. mokytojo arba metodininko kvalifikaciją. *Dėstomų dalykų* aspektu – tai mokytojai, dėstantys istoriją, etiką, biologiją (po vieną mokytoją), kiti trys mokytojai tiesiog nenurodė dėstomo dalyko. Panašų atsakymų skaičių surinko atsakymo variantai „Aktyvus bendruomenės dalyvis“ (40,45 % ir 55,06 %) bei „Sprendimus priimančias mokytojas“ (34,83 % ir 60,11 %). Abi šias veiklas kaip *nelabai patinkančias* dažniau žymėjo jauni, nedidelę pedagoginę patirtį turintys mokytojai, dėstomo dalyko atžvilgiu – tikslųjų mokslų atstovai.

Kiek netikėti buvo atsakymo varianto „Neformaliosios veiklos vadybininkas“ rezultatai. 3,37 % respondentų ši veikla *nepatinka* (taip pažymėjo vyr. mokytojos ir metodininkės, dėstančios užsienio kalbas), o 28,11 % respondentų – *nelabai patinka* (ši atsakymą pateikė 4 jaunos užsienio kalbų mokytojos, o didesnę stažą turinčių mokytojų tarpe taip pat vyrauja humanitarai, tačiau yra ir mokytojų, dėstančių matematiką, etiką, kūno kultūrą, istoriją, keli mokytojai nenurodė dėstomo dalyko).

Panašų atsakymų skaičių surinko ir „Projektų organizatoriaus ir dalyvio“ vaidmuo, tik kaip nepatinkantį ir nelabai patinkantį jį žymėjo didesnę pedagoginę stažą turintys mokytojai, pradedant nuo 11 ir daugiau metų. Tai galima paaiškinti tuo, kad prieš dešimtmetį projektų vadybos nebuvo mokoma universitetuose, todėl to meto pedagogai neturi teorinių šios veiklos pagrindų. Šiandieninėse aukštojo mokslo įstaigose dėstoma projektų vadyba, todėl jaunį pedagogai lengviau susitvarko su šia veikla. Dėstomo dalyko aspektu didelių skirtumų nepastebėta, šiek tiek palankiau šį vaidmenį vertino tikslųjų mokslų atstovai.

Mokytojo, kaip mokyklos bendruomenės nario veiklos vertinimas taip pat labai įvairus, jis atspindi 11 lentelėje.

11 lentelė

Veikla, teikianti pasitenkinimą mokytojui, kaip mokyklos bendruomenės nariui (N= 178) (proc.)

Mokyklos bendruomenės nario veikla	Teikia didelį pasitenkinimą	Teikia pasitenkinimą	Nelabai teikia pasitenkinimą	Neteikia pasitenkinimo
Dalyvavimas mokyklos taryboje (4,49 % nedalyvauja)	3,37	23,59	47,18	21,34
Dalyvavimas mokytojų profsajungoje (8,45 % nedalyvauja)	6,17	19,10	33,70	32,58
Dalyvavimas mokyklos posėdžiuose	5,05	34,26	51,68	9,01
Dalyvavimas mokyklos savianalizės veikloje	2,24	29,22	58,99	9,55
Dalyvavimas projektinėje veikloje	15,16	57,30	23,61	3,93
Dalyvavimas mokyklos bendruomenės kultūrinėje veikloje	24,15	62,91	11,26	1,68
Dalyvavimas miesto / rajono švietimo skyriaus renginiuose	13,48	55,06	28,65	2,81
Viešų paskaitų skaitymas bendruomenei	7,30	28,65	48,89	15,16
Dalyvavimas miesto / rajono švietimo renginiuose	11,79	62,82	26,40	8,99
Dalyvavimas miesto / rajono kultūros renginiuose	17,41	50,95	25,47	6,17

Dviejose mokytojo, kaip mokyklos bendruomenės nario, veiklose dalis mokytojų nedalyvauja: 4,49 % respondentų nedalyvauja mokyklos tarybos veikloje, 8,45 % - mokytojų profsajungoje. Beje, šios veiklos sulaukė mažiausiai palankių vertinimų, beveik 70 % respondentų *neteikia* arba *nelabai teikia pasitenkinimą* dalyvavimas mokyklos tarybos veikloje (atitinkamai 21,34 % ir 47,18 % respondentų), o dalyvavimas mokytojų profsajungos veikloje nelabai teikia pasitenkinimą arba jo visai neteikia beveik 67 % respondentų (atitinkamai 33,70 % ir 32,58 % respondentų). Panašus rezultatas ir vertinant dalyvavimą mokyklos savianalizės veikloje, jis *neteikia pasitenkinimo* arba *nelabai teikia pasitenkinimą* 68,54 % respondentų (atitinkamai 9,55 % ir 58,99 %).

Labiausia tyrime dalyvavusiems pedagogams patinka dalyvavimas mokyklos bendruomenės kultūrinėje veikloje, jis teikia didelį pasitenkinimą 24,15 % respondentų ir teikia pasitenkinimą 62,91% respondentų. Nei darbo stažo, nei dėstomo dalyko aspektu ryškesnių skirtumų nepastebėta. Platesnio masto veikloje – miesto / rajono kultūros renginiuose ir miesto / rajono švietimo renginiuose – pedagogai taip pat mielai dalyvauja.

Pasitenkinimas pedagogo veikla labai priklauso ne tik nuo paties pedagogo noro ar gebėjimų, bet ir nuo išorinių priežasčių, kurios atsispindi 12 lentelėje.

12 lentelė

Sunkumai, su kuriais susiduria pedagogai savo darbe (N= 178) (proc.)

Sunkumai mokytojo darbe	Atsakymų skaičius (%)
Blogas mokinių elgesys	46,06
Nepakankama mokinių mokymosi motyvacija	79,77
Prasta materialinė bazė	21,91
Tėvų abejingumas	47,18
Mokyklos vadovų nekompetentingumas	5,05
Šiuolaikinių technologijų stoka	28,65
Kritęs pedagogo profesijos prestižas	56,18
Mažas atlyginimas	70,22
Kita	2,24

Iš 12 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad didžiausiu sunkumu savo darbe pedagogai laiko nepakankamą mokinių mokymosi motyvaciją, tai pažymėjo 79,77 % respondentų. Šis atsakymo variantas dažniau sutinkamas vyresnių, turinčių didesnę pedagoginę stažą, pedagogų anketose. Didžiojoje Britanijoje S. Barker, P. Reyes (2001) atliko tyrimą, ieškant atsakymo į klausimą, kodėl jaunimas renkasi mokytojo profesiją. Rezultatai parodė, kad svarbiausi veiksniai, renkantis šią profesiją, yra noras dirbti su vaikais ir patiriamas pasitenkinimas darbu. Mūsų tyrime būtent vienas iš šių veiksnių – noras dirbti su vaikais – kartu yra ir didžiausia problema mokytojo darbe, nes pastaruoju metu labai sumažėjo mokinių mokymosi motyvacija. Mokytojams labai sunku sudominti mokinius ne tik mokomuoju dalyku, bet ir bet kokia kita veikla tiek klasėje, tiek mokyklos mastu, ir tai veda mokytojus, ypač vyresnius, į neviltį.

Kita priežastis, kuri šiek tiek prieštarauja teorinėje dalyje išsakytomis mintims ir 7 lentelėje pateiktiems duomenims, yra mažas atlyginimas. Mokslininkai išsakė nuomonę, kad materialinis atlygis pedagogams nėra labai svarbus, tačiau net 70,22 % mūsų tyrime dalyvavusių mokytojų teigia, kad būtent mažas atlyginimas yra vienas iš ryškiausių sunkumų, su kuriais susiduria mokytojas savo darbe. Aptariant 7 lentelėje pateiktus duomenis matėme, kad 11,23 % respondentų neteikia pasitenkinimo ir 52,86 % respondentų nelabai teikia pasitenkinimą darbo užmokestis (iš viso 61,09 %). Tačiau analizuojant 7 lentelės duomenis atlyginimas netenkina vyresnių mokytojų, o šio klausimo atsakymai rodo ką kitą – šį atsakymą dažniau žymėjo jauni, turintys mažesnę pedagoginę stažą, mokytojai, lyties aspektu – beveik visi tyrime dalyvavę vyrai, dėstomo dalyko aspektu – užsienio kalbų, tikslųjų mokslų atstovai.

Daugiau kaip pusė (56,18 %) respondentų kaip sunkumą, su kuriuo susiduriama mokytojo darbe, pažymėjo atsakymo variantą „Kritęs pedagogo profesijos prestižas“. Šį variantą rinkosi

vyresni mokytojai. Galima teigti, kad jie per savo ilgametę pedagoginę veiklą sukaupė daugiau patirties, gali palyginti šiandieninę situaciją su 20 ar 30 metų anksčiau buvusia situacija, taigi jų nuomonė grindžiama asmenine patirtimi.

Aiškinantis nuomonę apie tai, kada pedagoginis darbas teikė didesnę pasitenkinimą, buvo pateikti trys atsakymo variantai ir galimybė įrašyti savo atsakymą. Rezultatų pasiskirstymas atsispindi 13 lentelėje.

13 lentelė

Respondentų nuomonė apie tai, kada pedagogo profesija teikė jiems didesnę pasitenkinimą (N= 178) (proc.)

Pasitenkinimo pedagogo profesija ryšys su darbo stažu	Atsakymų skaičius
Pedagoginės veiklos pradžioje	52,24
Esu labiau patenkinta(as) dabar	47,18
Nei anksčiau, nei dabar, dirbu be pasitenkinimo	2,24
Kita	13,48

Daugiau kaip pusė (52,24 %) tyrime dalyvavusių pedagogų teigia, kad didesnę pasitenkinimą savo profesija jie patyrė **pedagoginės veiklos pradžioje**.

Pedagogų pateikti atsakymai analizuojami naudojant content analizės metodą. Šiai kategorijai priskirti atsakymo paaiškinimai (nors juos pateikė ne visi respondentai) sugrupuoti į subkategorijas ir pateikti 14 lentelėje.

14 lentelė

Pedagogo profesija didesnę pasitenkinimą teikė anksčiau

Subkategorija	Subkategorijas iliustruojantys teiginiai
Veiklos naujumas, optimizmas	„viskas buvo nauja, daug optimizmo“; „daugiau energijos, idėjų“; „buvau jaunesnė, aktyvesnė“; „labai patiko, buvo daug jėgų, svajonių“; „buvo įdomu save išbandyti įvairiapusėje veikloje, sužinoti savo stipriąsias puses, įveikti silpnąsias“; „viskas nauja“ (7 atsakymai); „nauja veikla – galėjau pritaikyti įgytas žinias“; „viskas buvo nauja, įdomu“ (3 atsakymai); „nauja veikla, patirtis, daug iššūkių“ (4 atsakymai); „jaunystė ir optimizmas, buvo mažiau popierizmo“; „buvau jauna, be patirties, atrodė, kad mokykloje viskas puiku“; „tuo metu buvo polėkis, viskas buvo aišku, kaip dirbti ir norėjosi tik gerų mokinių rezultatų“; „maniau daug ką galėsiu įgyvendinti, būsiu reikalingu“; „tai buvo svajonių išsipildymas“; „nes norėjau daugiau sužinoti apie savo profesiją“.
Pozityvesnis požiūris į mokytojo profesiją	„mokytojo profesija buvo žymiai labiau vertinama ir gerbiama, visuomenė dar nebuvo tokia ciniška, vulgari ir sumaterialėjusi“; „buvo visai kitoks visuomenės požiūris į mokytojo profesiją, ramiai galėjau dirbti, nes buvo mokinių“; „buvo daugiau perspektyvos“; „kitoks buvo mokinių ir tėvų požiūris į mokytoją ir mokymąsi, daugiau jų asmeninės atsakomybės“; „mokytojo prestižas nebuvo taip nukritęs, mokiniai buvo sąmoningesni ir motyvuotesni“; „todėl, kad tuomet nebuvo tiek kritęs mokytojo prestižas“ (3 atsakymai); „tada galėjau dirbti daug ir iš idėjos, tačiau dabar už darbo vietą reikia kovoti dirbant dar ir dar daugiau, aišku, be užmokesčio“; „todėl, kad mokinių skaičius buvo didesnis, netrūko pamokų, dabar viskas labai suštrinta,

	<i>žiūrimė kaip per padidinamąjį stiklą“.</i>
Pozityvūs santykiai su mokiniais	<i>„dėstydamą labai mieliems ir įdomiems 11-12 klasės mokiniams jaučiau jų palaikymą“; „mokiniai buvo darbštesni, nuoširdesni ir kultūringesni“; „man dar mokykloje patiko dirbti su vaikais“; „pagarba“; „malonu bendrauti su jaunais žmonėmis, pats jautiesi jaunas“.</i>
Didesnė mokinių motyvacija	<i>„buvo didesnis mokinių noras mokytis“ (4 atsakymai); „buvo daugiau besimokančių“; „dėl didesnės mokinių motyvacijos“ (10 atsakymų); „labiau motyvuoti mokiniai“ (9 atsakymai); „dabar nepatenkinta, nes mokinių motyvacija ženkliai sumažėjo“; „mokiniai buvo daugiau motyvuoti siekti žinių“; „didesnis mokinių noras mokytis“; „mokymosi motyvacija buvo didesnė“ (3 atsakymai).</i>
Kitokia vertybių sistema	<i>„dar tebevyravo sąžiningumas, nuoširdumas jautrumas, supratingumas, dar buvo pakankamai didelis pareigos ir atsakomybės jausmas. Šeima ir tėvynė dar tebebuvo laikomos didele vertybe“; „mokiniai bei jų tėveliai buvo kitokie, turintys didesnę atsakomybę, pareigingumą, supratimą bei kultūrą“; „pedagoginio darbo pradžioje, nes daugiau atsakomybės buvo pačių mokinių, bei pagarbos mokytojui, sąžiningumo, buvo ugdomos vertybės, o dabar chaosas“; „buvo mažiau popierizmo, nebuvo žūtbūtinės kovos už mokyklos ir darbo vietos išlikimą“.</i>
Pasikeitęs mokyklos tipas	<i>„mokykla buvo vidurinė, dabar progimnazija“; „kita mokyklų sistema, 1-11 klasės po vienu stogu, kitokie mokinių, pedagogų ir tėvų santykiai“; „mokėsi vaikai nuo 5 iki 12 klasės“.</i>
Atlygis už darbą	<i>„didesnis darbo užmokestis“; „didesnis krūvis ir atlyginimas“; „svarbu daug pamokų, geras atlyginimas, o dabar sumažėjo krūvis“.</i>

Išanalizavus atsakymo varianto paaiškinimus, buvo išskirtos kelios subkategorijos. Kaip ir galima buvo tikėtis, mokytojai akcentavo **veiklos naujumą, optimizmą**, energiją, jaunystę („daugiau energijos, idėjų“; „buvau jaunesnė, aktyvesnė“; „viskas buvo nauja, įdomu“). Jie džiaugėsi tuo, kad galėjo pritaikyti savo žinias, o patirties trūkumas tada neatrodė kaip trūkumas („nauja veikla – galėjau pritaikyti įgytas žinias“; „buvau jauna, be patirties, atrodė, kad mokykloje viskas puiku“), tai buvo svajonių įgyvendinimo ir vilčių metas.

Kita subkategorija, atspindi respondentų išsakytą **pozityvesnį požiūrį į mokytojo profesiją**. Jų komentarai dar kartą patvirtino vieną iš 12 lentelės atsakymo variantų, kai jie, žymėdami sunkumus, su kuriais susiduria mokytojo darbe, pažymėjo atsakymo variantą „Kritęs pedagogo profesijos prestižas“ (56,18 % respondentų). Mokytojai teigia, kad anksčiau mokytojo profesija buvo labiau gerbiama ir vertinama, kitaip į ją žiūrėjo mokiniai ir jų tėvai, o ir visa „visuomenė dar nebuvo tokia ciniška, vulgari ir sumaterialėjusi“. Mokytojai taip pat akcentuoja, jog „tada galėjau dirbti daug ir iš idėjos, tačiau dabar už darbo vietą reikia kovoti dirbant dar ir dar daugiau, aišku, be užmokesčio“. Be to, anksčiau „mokinių skaičius buvo didesnis, netrūko pamokų, dabar viskas labai suaštrinta, žiūrimė kaip per padidinamąjį stiklą“. Įdomu pastebėti, kad tokias mintis išsakė ne tik didelį pedagoginį stažą turintys mokytojai, bet ir 3 palyginus jauni mokytojai, mokykloje dirbantys nuo 6 iki 10 metų.

Kita subkategorija, susijusi su **pozityviais mokytojų ir mokinių santykiais**. Kaip teigia pedagogai, „mokiniai buvo darbštesni, nuoširdesni ir kultūringesni“; buvo jaučiamas „mokinių

palaikymas“, „*pagarba*“. Bendravimas su jaunais žmonėmis teikė pasitenkinimą, nes ir „*pats jautiesi jaunas*“.

Iš mokytojų atsakymų išskirta subkategorija, susijusi ne tik su pozityviais santykiais tarp mokytojų ir mokinių, bet ir pačių mokinių *didesnę mokymosi motyvaciją*, norą mokytis, siekti žinių, kuri teikė džiaugsmą ir pasitenkinimą mokytojams.

Pedagogų atsakymuose išryškėjo dar viena subkategorija – tai „*Kitokia vertybių sistema*“. Šiai subkategorijai priskirti daugiausia didelį pedagoginį stažą turinčių mokytojų atsakymai. Jie teigia, kad anksčiau visai kitokios vertybės buvo ne tik mokinių ir mokytojų tarpusavio santykiuose („*mokiniai bei jų tėveliai buvo kitokie, turintys didesnę atsakomybę, pareiškumą, supratimą bei kultūrą*“; „*daugiau atsakomybės buvo pačių mokinių, bei pagarbos mokytojui, sąžiningumo, buvo ugdomos vertybės, o dabar chaosas*“), bet ir pačioje švietimo sistemoje bei valstybėje („*tebevyravo sąžiningumas, nuoširdumas jautrumas, supratingumas, dar buvo pakankamai didelis pareigos ir atsakomybės jausmas. Šeima ir tėvynė dar tebebuvo laikomos didele vertybe*“; „*buvo mažiau popierizmo, nebuvo žūtbutinės kovos už mokyklos ir darbo vietos išlikimą*“).

Nedidelė dalis pedagogų pasitenkinimą savo profesija jausmą sieja su „*Pasikeitusių mokyklos tipu*“. Jiems buvo maloniau dirbti vidurinėje mokykloje, kur po vienu stogu mokėsi 1 –11 klasių (arba 5 – 12 klasių) mokiniai, kurių santykiai buvo draugiški, visi jie gerai sutardavo.

Dar viena subkategorija, kurioje atsispindi pedagogų išskirti pasitenkinimą savo profesija keliantys veiksniai, – „*Atlygis už darbą*“. Iš atsakymų išryškėjo, jog pedagogai nebuvo savanaudžiai, nesiekė tik didelio atlyginimo, bet noriai ir daug dirbo („*didesnis krūvis ir atlyginimas*“; „*svarbu daug pamokų, geras atlyginimas, o dabar sumažėjo krūvis*“).

Kaip matyti iš 13 lentelėje pateiktų duomenų, 47,18 % respondentų pasirinko atsakymo variantą, jog **didesnį pasitenkinimą** pedagoginė veikla jiems **teikia dabar**. 2,24 % respondentų pažymėjo atsakymo variantą „**Nei anksčiau, nei dabar, dirbu be pasitenkinimo**“, tik nei vienas iš jų nepakomentavo savo pasirinkimo. 13,48 % respondentų pasirinko atsakymo variantą „**Kita**“. Respondentų pateikti šių atsakymo variantų komentarai, suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas, atsispindi 15 lentelėje.

15 lentelė

Pedagogo profesija didesnį pasitenkinimą teikia dabar

Kategorija	Subkategorija	Subkategorijas iliustruojantys teiginiai
		„ <i>gal daugiau patirties ir kitaip atrodo</i> “; „ <i>turiu žymiai daugiau patirties</i> “ (17 atsakymų); „ <i>žinios plius patirtis</i> “; „ <i>turiu pakankamai žinių, patirties</i> “; „ <i>jaučiuosi įgijusi daugiau kompetencijų, nes yra didelė patirtis</i> “ (3 atsakymai); „ <i>nes jau daugiau turiu žinių, gebėjimų, autoritetą ir kt.</i> “; „ <i>nes patirtis</i> “

Didesnį pasitenkinimą teikia dabar	Darbą lengvina didelė patirtis	<i>leidžia lengviau reguliuoti ugdymo procesą“; „labiau žinau, ką daryti, jaučiu situaciją“; „labiau suvokiu mokinius iš laiko perspektyvos ir galiu daugiau jiems duoti“; „įgyta patirtis ir įgūdžiai padeda sėkmingiau dirbti“; „patirtis leidžia greičiau atlikti darbus pamokoje, renginyje“; „darbo stažas ir patirtis teikia didesnį pasitenkinimą“; „turiu patirties, žinių ir mėgstu savo veiklą“; „su laiku ateina patirtis, pasitikėjimas, užauginti savi vaikai, daugiau laiko“; „įgyta patirtis bendravime su mokiniais, esu mokomojo dalyko profesionalas“; „įgijau daugiau kompetencijų, didelė darbo praktika“; „įgijau daugiau profesinių kompetencijų“; „įgyta patirtis leidžia dirbti su malonumu“; „didesnė patirtis, daugiau kompetencijų“; „patirtis leidžia ne taip jautriai reaguoti į nesklandumus“; „įgijau daugiau patirties“ (9 atsakymai); „išmokau dirbti, įgijau daugiau patirties, kuri praverčia kasdieninėje veikloje“; „dabar turiu daugiau patirties, esu kompetentesnė“; „daugiau laisvo laiko nuo šeimos, daugiau patirties“; „esu protingesnė, daugiau patirties turiu dabar“; „patirtis padeda sėkmingiau dirbti“.</i>
	Darbas - išsipildžiusi svajonė	<i>„išsipildė mano svajonė, nors mokykloje dirbu jau 10 metų, mane tai džiugina“; „man mano darbas patinka, neįsivaizduoju, kad galėčiau dirbti ką kitą“; „įdomu, linksma“; „todėl, kad dirbu savo mėgstamą darbą“; „susitaikymas su esama padėtimi (tuščių iliuzijų metas praėjo)“.</i>
	Savirealizacijos galimybė	<i>„save realizuoju ir todėl puikiai jaučiuos“; „tiesiog puikiai save išreiškiu“; „todėl, kad dirbu darbą, kuris man patinka, galiu realizuoti save ir suteikti žinių jauniems žmonėms“; „kad neformaliojo ugdymo pamokas pasirenka daugiau vaikų“; „galiu mokyti savo mėgstamą dalyką, galiu bendrauti su jaunais žmonėmis, galiu padėti spręsti iškilusias problemas“; „turiu optimalų krūvį – lieka laiko kūrybiniam darbui, labai mėgstu matyti vaikų darbus ekspozicijose“.</i>
	Geresnės darbo sąlygos	<i>„nes tobulėja IK technologijos“; „dabar lengviau mokytojui, nes yra informacinės technologijos, daug visokiausios medžiagos, ko anksčiau nebuvo“.</i>
Kita	Ir dabar, ir anksčiau	<i>„man patinka mano darbas“; „man patinka mano darbas, nes turiu daug energijos“; „man patinka mano darbas, nes turiu daug patirties ir galiu pasidalinti su kitais“; „gali pritaikyti įgytas žinias kasdieniniame gyvenime“; „esu darbu patenkinta, jei pradėčiau iš naujo, nieko nekeisčiau“; „visuomenė keičiasi, mokytojas turi priprasti prie besikeičiančių aplinkybių“; „reikia įdėti daug darbo, pastangų“.</i>
	Pozityvūs santykiai su mokiniais	<i>„labiausia teikia pasitenkinimą kiekvieną dieną matyti, bendrauti su vaikais, kiekvieną dieną vis kiti (nėra tų pačių veidų)“; „myliu vaikus, noriu juos išmokyti, matau jų meilę ir rezultatą“; „mokiniai noriai mokosi ir kažko išmoka“; „man patinka bendrauti su mokiniais, juos mokyti, jiems aiškinti“.</i>

Kategorijoje „**Didesnį pasitenkinimą teikia dabar**“ daugiausia teiginių priskirti subkategorijai „**Darbą lengvina didelė patirtis**“. Pedagogai teigia įgiję daugiau patirties ir žinių, o tai tiesiog teikia jiems malonumą, pasitenkinimą („*įgyta patirtis ir įgūdžiai padeda sėkmingiau dirbti*“; „*darbo stažas ir patirtis teikia didesnį pasitenkinimą*“; „*įgyta patirtis leidžia dirbti su malonumu*“). Patirtis taip pat plečia pedagogų kompetencijas („*jaučiuosi įgijusi daugiau*

kompetencijų, nes yra didelė patirtis“; „įgijau daugiau profesinių kompetencijų“; „dabar turiu daugiau patirties, esu kompetentesnė“), leidžia geriau planuoti savo laiką ir tikslingiau organizuoti savo veiklas („su laiku ateina patirtis, pasitikėjimas, užauginti savi vaikai, daugiau laiko“, „lengviau reguliuoti ugdymo procesą“, „patirtis leidžia greičiau atlikti darbus pamokoje, renginyje“). Įgyta patirtis taip pat išmokė pažvelgti į savo darbą ir mokinius „iš laiko perspektyvos“, apsaugoti nuo neigiamo psichologinio aplinkos poveikio („patirtis leidžia ne taip jautriai reaguoti į nesklandumus“).

Šiandieniniam pedagogui pasitenkinimą savo profesija teikia teisingas savo profesijos pasirinkimas, kai **darbas tampa išsipildžiusia svajone** („išsipildė mano svajonė, nors mokykloje dirbu jau 10 metų, mane tai džiugina“, „man mano darbas patinka, neįsivaizduoju, kad galėčiau dirbti ką kitą“), nors kartais tai gali būti tiesiog „susitaikymas su esama padėtimi (tuščių iliuzijų metas praėjo)“. Gerai, kad tas susitaikymas tapo teigiamu, o ne darbu per prievartą.

Kai kurie mokytojai sieja savo pasitenkinimą darbu su **savirealizacijos galimybe**. Jie džiaugiasi, kad „dirbu darbą, kuris man patinka, galiu realizuoti save ir suteikti žinių jauniems žmonėms“, „galiu mokyti savo mėgstamą dalyką, galiu bendrauti su jaunais žmonėmis“, „tiesiog puikiai save išreiškiu“. Meno dalykus dėstantys pedagogai ypač patenkinti tuo, jog „neformaliojo ugdymo pamokas pasirenka daugiau vaikų“, „turiu optimalų krūvį – lieka laiko kūrybiniam darbui, labai mėgstu matyti vaikų darbus ekspozicijose“.

Dar viena subkategorija, susijusi su **„geresnėmis darbo sąlygomis“**, kurias pagerino informacinių komunikacinių technologijų taikymas, galėjimas naudotis įvairia *papildoma medžiaga*, „ko anksčiau nebuvo“.

Respondentai, pasirinkę atsakymo variantą **„Kita“**, įrašė ir savo atsakymus, kuriuose teigė, jog mokytojo darbas jiems tiesiog patiko anksčiau ir patinka dabar, jie „gali pritaikyti savo įgytas žinias kasdieniniame gyvenime“, „darbu yra patenkinti, ir jei reikėtų pradėti iš naujo, nieko nekeistų“. Be to respondentai supranta, kad „visuomenė keičiasi, mokytojas turi priprasti prie besikeičiančių aplinkybių“, kad „reikia įdėti daug darbo, pastangų“, bet tai jiems patinka.

Šiandieninės nuolat besikeičiančios gyvenimo sąlygos, ekonominė ir socialinė situacija diktuoja pokyčius atskirų žmonių gyvenime, skatina arba verčia juos prisitaikyti prie pokyčių. Paskutinis respondentams užduotas klausimas buvo apie tai, ar jie savo pedagoginį darbą, esant galimybei, iškeistų į kitą. Išanalizavus pateiktus atsakymus išryškėjo, jog didžioji dalis (69,66 %) pedagogų savo darbo nekeistų (žr. 16 lentelę).

Respondentų nuomonė apie galimybę pedagoginį darbą iškeisti į kitą (N= 178) (proc.)

Galimybė pakeisti profesiją	Atsakymų skaičius
Jei būtų galimybė, keisčiau pedagoginį darbą	27,52
Pedagoginio darbo, esant galimybei, nekeisčiau	69,66
Kita	7,30

Respondentų buvo paprašyta paaiškinti, kodėl jie pasirinko vieną ar kitą atsakymo variantą. Tai padarė ne visi, o tik apie pusę tyrime dalyvavusių respondentų. Jų atsakymai sugrupuoti į kategorijas ir subkategorijas ir pateikti 17 – 18 lentelėse.

Respondentų atsakymai apie tai, kodėl jie keistų profesiją

Kategorija	Subkategorija	Subkategorijas iliustruojantys teiginiai
Keisčiau profesiją	Kompleksinės priežastys	„mažas atlyginimas, mokiniai neturi teigiamos mokymosi ir elgesio motyvacijos, kritęs mokytojo prestižas, daug streso ir nervinės įtampos“; „kritusi pagarba pedagogui, mažas atlyginimas, šeimose prasti santykiai, tėvų abejingumas“; „nes tai labai didelė atsakomybė, nėra reikiamo požiūrio į mokytojo darbą valstybiniu lygiu ir iš tėvų pusės“; „keisčiau į geriau apmokamą, kur galėčiau daug sunkiai dirbti, bet ir uždirbti, bei iš karo matytumei savo darbo rezultata“; „iškeisčiau, jeigu būtų galimybė gauti geresnį atlyginimą. Kartais slegia didelė atsakomybė už mokinių mokymosi rezultatus“; „popierizmas, apkraunami papildomi darbai“; „sunku dirbti su nemotyvuotais mokiniais, darbas neprestižinis, atlyginimas nedidelis“; „keisčiau į turistų vadovo (gido) - tą darau vasarą ir dabar, malonesnis ir gerai apmokamas darbas“.
	Profesijos nuvertėjimas	„nes profesija nuvertinta“; „dėl kritusio mokytojo prestižo, dėl per didelės demokratijos mokykloje“; „dėl per didelio nuolaidžiavimo mokiniams ir jų tėvams“; „dėl per didelės atsakomybės, slegiančios mokytojo pečius“; „nes galimybių nematau; nevertinamas mokytojo darbas“.
	Nusivylimas profesija	„pastovi įtampa, dėl darbo nežinomybė, ar mokykla gyvuos, ar bus uždaryta“; „ieškočiau ramesnio darbo“; „dėl kovos už mokinio krepšelį, tai yra nuolatinės kovos už būvį“; „jei perspektyvos bus tokios, kaip šiandien“; „atsibodo“; „nes mokinių požiūris į žinias ir mokslą yra negatyvus“; „nenoriu įgyti diagnozę „mokytojas““.
	Noras išbandyti kažką naujo	„įdomu išbandyti save kitoje srityje“; „nes norėtuosi vėl išbandyti kažką naujo. Veikos keitimas yra naudingas“; „pedagogas plius vadovas“; „reikalinga kaita, kuri kelia pasitikėjimą savimi, savo gebėjimais“; „norėčiau rasti veiklą, kurioje galėčiau labiau pasireikšti, atsiskleisti“; „norėčiau išbandyti save kitoje veikloje“ (3 atsakymai).
	Sveikatos problemos, amžius ir kt.	„labai pavargstu pamoku metu, mokiniams tenka atiduoti labai daug energijos“; „dėl sveikatos problemų“; „pavargau“; „dėl psichologinės pusiausvyros“; „nes vyresnio amžiaus mokytojoms dirbti su mokiniais labai sunku“; „senas mokytojas nemielas mokiniams“; „sudėtingas darbas“.

	Netenkina atlygis	„mažas atlyginimas“; „galimybė užsidirbti“; „dėl labai žemo atlyginimo“; „dėl didesnio atlyginimo ir savo sveikatos“; „dėl pajamų“; „dėl didesnio atlyginimo“ (4 atsakymai).
--	-------------------	--

Respondentų, esant galimybei pasiryžusių keisti profesiją, atsakymai sąlyginai suskirstyti į 6 subkategorijas. Daugiausia teiginių priskirta subkategorijai „**Kompleksinės priežastys**“, nes respondentai nurodė ne po viena, o po kelias priežastis, dėl kurių jie galėtų / norėtų pakeisti savo profesiją. Šių teiginių specialiai neišskaidėme prie kitų subkategorijų, kad parodyti, jog kai kurių pedagogų nepasitenkinimas savo profesija tikrai labai pagrįstas. Tai ir „mažas atlyginimas, mokiniai neturi teigiamos mokymosi ir elgesio motyvacijos, kritęs mokytojo prestižas, daug streso ir nervinės įtampos“, „nes tai labai didelė atsakomybė, nėra reikiamo požiūrio į mokytojo darbą valstybiniu lygiu ir iš tėvų pusės“, „sunku dirbti su nemotyvuotais mokiniais, darbas neprestižinis, atlyginimas nedidelis“. Viena pedagogė net nurodo konkrečią veiklą, į kurią keistų savo darbą („keisčiau į turistų vadovo (gido) – tą darau vasarą ir dabar, malonesnis ir gerai apmokamas darbas“). Kaip matyti iš šių subkategorijų iliustruojančių teiginių, respondentai tikrai yra nepatenkinti savo veikla, išvardija daug priežasčių, bet kažkodėl darbo nekeičia. Peržvelgus šių respondentų atsakymus į kitus klausimus paaiškėjo, jog ir atsakydami į kitus klausimus, jie žymėjo mažiausiai palankius atsakymų variantus (nelabai patinka, nepatinka, nelabai teikia pasitenkinimą, neteikia pasitenkinimo). Tai gali reikšti, kad jų profesijos pasirinkimas gal būt nebuvo labai motyvuotas.

Toliau analizuojant respondentų atsakymus buvo išskirtos dvi tarpusavyje susijusios kategorijos „**Profesijos nuvertėjimas**“ ir „**Nusivylimas profesija**“. Respondentai, turintys didesnę pedagoginio darbo patirtį, pastebi profesijos nuvertėjimą, kritusį mokytojo prestižą, kuris, jų manymu, sietinas su per didele demokratija šiandieninėje mokykloje, nuolaidžiuoju mokiniams ir jų tėvams. Nusivylimas savo profesija susijęs su nežinomybe dėl ateities („ar mokykla gyvuos, ar bus uždaryta“, „dėl kovos už mokinio krepšelį, tai yra nuolatinės kovos už būvį“), per didele įtampa („ieškočiau ramesnio darbo“), perspektyvos į ateitį nematymu. Amžiaus aspektu dažniau tokias mintis išsakė vyresni pedagogai, tačiau yra keletas palyginti jaunų pedagogų, kurie nemato perspektyvos (anglų k. mokytoja, turinti 6 metų pedagoginio darbo stažą) arba ieškotų ramesnio darbo (taip pat anglų kalbos mokytoja su 6 metų pedagoginiu stažu). Iš tokių atsakymų vėlgi galima daryti prielaidą, kad jų profesijos pasirinkimas gal būt buvo ne visai apgalvotas.

Kitai subkategorijai – „**Noras išbandyti kažką naujo**“ – priskiri atsakymai nors ir rodo mokytojų norą keisti profesiją, tačiau tas noras susijęs su naujų pojūčių, naujos veiklos troškimu: „įdomu išbandyti save kitoje srityje“; „reikalinga kaita, kuri kelia pasitikėjimą savimi, savo

gebėjimais“; „norėčiau rasti veiklą, kurioje galėčiau labiau pasireikšti, atsiskleisti“. Tokius atsakymus dažniau minėjo pedagogai, turintys pedagoginio darbo stažą nuo 11 iki 20 metų. Tai galima paaiškinti tuo, kad jie jau yra įgiję patirties savo veikloje, bet dar yra pakankamai jauni, kad galėtų rizikuoti keisti profesiją.

Dar vienai subkategorijai priskirti atsakymai taip pat iš dalies pateisina pedagogų norą keisti profesiją. Tai „*Sveikatos problemos, amžius ir kt.*“. Šiai subkategorijai priskirti teiginiai, išsakyti vyresnio amžiaus pedagogų, turinčių virš 30 metų pedagoginio darbo stažą. Jie skundžiasi nuovargiu, sveikatos problemomis, suvokdami tai, kad „vyresnio amžiaus mokytojoms dirbti su mokiniais labai sunku“; „senas mokytojas nemielas mokiniams“.

Paskutinei subkategorijai priskirti atsakymai, susiję su *nepasitenkinimu gaunamu atlyginimu*. Išanalizavus atsakymus amžiaus aspektu pastebėta, jog kartojasi 7 lentelėje pateikti rezultatai, tokius atsakymus pateikę mokytojai nebėra labai jauni, turi pedagoginį stažą nuo 11 iki 25 metų.

Kaip matyti iš 16 lentelėje pateiktų rezultatų, didžioji dalis tyrime dalyvavusių pedagogų nekeistų savo pasirinktos profesijos. Jų paaiškinimai apie tai, kodėl jie nekeistų savo profesijos, pateikti 18 lentelėje.

18 lentelė

Respondentų atsakymai apie tai, kodėl jie nekeistų savo profesijos

Kategorija	Subkategorija	Subkategorijas iliustruojantys teiginiai
Nekeisčiau profesijos	Patinka profesija	„nekeisčiau, nes patinka“; „patinka, matau, kad mano darbas atneša naudos vaikams, kai jie užauga. Noriu nušviesti vaikų gyvenimą“; „todėl kad ši veikla man patinka“ (6 atsakymai); „esu patenkinta savo pasirinkimu“; „esu patenkinta savo darbu, galimybe dirbti su vaikais“; „nes čia aš atsiduoju darbui, kuris man labai patinka ir neįsivaizduoju savęs kitame darbe“; „tai mano pašaukimas“; „puikiai save realizuoju tiek pedagoginėje veikloje, tiek bendruomenės organizuojamoje veikloje“; „tai mano svajonė, labai myliu šį darbą ir vaikus“; „man šis darbas įdomus, teikiantis prasmę, įgalinantis reikštis kūrybinėje, dalykinėje, komandinėje veikloje“; „nes nežinau, ar kitur taip save realizuočiau“; „atitinka lūkesčius ir gebėjimus“; „tai mano darbas“; „todėl kad patinka dirbti su vaikais, patinka dėstomas dalykas, nes jis ne tik darbas, bet ir mano hobi“; „mano darbas man patinka, patinka specialybė, sutariu su vaikais“; „nes sugebu dirbti tik šį darbą“; „esu darbu patenkinta“ (4 atsakymai); „nes man atrodo, kad aš teisingai pasirinkau savo profesiją“; „man patinka mano dabas“ (17 atsakymų); „malonu dirbti su kūrybingais žmonėmis - matyti juos studijuojančius ir dirbančius menų ir architektūros srityse“; „man patinka, nieko nenorėčiau keisti“; „todėl kad bendravimas su jaunais žmonėmis teikia dideli malonumą“; „todėl kad nežiūrint į nieką, jis man patinka, malonu ir gera bendrauti su mokiniais“.
	Padedą	„todėl, kad sukaupiau išminties“; „jau turiu įgytą patirtį“; „nes

	sukaupta patirtis	<i>didelis darbo stažas, įdirbis“; „jaučiuosi šioje srityje kompetentinga“; „todėl, kad patinka tai, ką darau ir turiu patirties, ko nebūtų kitame darbe“; „didelė patirtis, turimos geros kompetencijos“.</i>
	Neturėjimas patirties kitoje veikloje	<i>„nes kitame darbe neturiu patirties“ (5 atsakymai); „trūksta patirties, kad galėčiau nuspręsti, nesu dirbusi kito darbo“; „ne, nes nenorėčiau to daryti“; „nieko kito nemokėčiau“; „manau, kad kito darbo nemokėčiau dirbti“.</i>
	Kompleksinės priežastys	<i>„per vėlu, būtų sunku susirasti kitą darbą, be to patinka dirbti su vaikais“; „todėl, kad buvo tokia situacija, kai dirbau kitame darbe ne švietimo įstaigoje, džiaugiuosi sugrįžus“; „dirbdamas mokykloje negali sustoti, turi tobulėti, nesensti“.</i>
	Amžius, rutina	<i>„artėja pensija“; „nėra poreikio“ (3 atsakymai); „pripratau“; „todėl kad jau daug metu dirbu mokykloje“; „jau per vėlu ką nors keisti“ (6 atsakymai).</i>
Kita	Noras derinti pedagoginį darbą su kita veikla	<i>„derinčiau su suaugusiųjų mokymu, nes pasigendu bendravimo su suaugusiais žmonėmis“; „jeigu keisčiau, keisčiau į kūrybą“; „man šis darbas patinka, gal nebent galėčiau būti renginių organizatore“; „neįsivaizduoju kito, mokyčiau suaugusius, korepetuočiau, be to, dirbu kitą darbą, tapau, turiu kur pakeisti veiklą“; „tai priklauso nuo kito darbo“; „jei ir keisčiau, tai nors vienai klasei norėčiau dėstyti“.</i>
	Neturi konkrečios vizijos	<i>„keisti gal ir nekeisčiau, bet ko gero nebesirinkčiau tokios profesijos“; „keisčiau ne pedagoginį darbą, o studijų kryptį“; „priklauso nuo daug aplinkybių“; „viskas priklauso nuo aplinkybių“; „reikėtų spręsti pagal aplinkybes“.</i>

Daugiausia respondentų paaiškinimų buvo priskirta subkategorijai „**Patinka profesija**“. Kai kurie tiesiog teigia, kad jiems ši profesija patinka, kad jie patenkinti savo darbu („nekeisčiau, nes patinka“, „esu darbu patenkinta“, „man patinka mano dabas“). Kiti išreiškia susižavėjimą ir džiaugsmą savo pasirinkimu („tai mano pašaukimas“; „man šis darbas įdomus, teikiantis prasmę, įgalinantis reikštis kūrybinėje, dalykinėje, komandinėje veikloje“; „nes nežinau, ar kitur taip save realizuočiau“; „atitinka lūkesčius ir gebėjimus“), galimybe save realizuoti („puikiai save realizuoju tiek pedagoginėje veikloje, tiek bendruomenės organizuojamoje veikloje“, „todėl kad patinka dirbti su vaikais, patinka dėstomas dalykas, nes jis ne tik darbas, bet ir mano hobi“), puikiais santykiais su mokiniais ir savo darbo reikšmės suvokimu („patinka, matau, kad mano darbas atneša naudos vaikams, kai jie užauga. Noriu nušviesti vaikų gyvenimą“; „esu patenkinta savo darbu, galimybe dirbti su vaikais“; „tai mano svajonė, labai myliu šį darbą ir vaikus“; „malonu dirbti su kūrybingais žmonėmis – matyti juos studijuojančius ir dirbančius menų ir architektūros srityse“). Analizuojant atsakymus pedagoginio stažo aspektu išryškėjo, kad tokius atsakymus pateikė didelį pedagoginio darbo stažą turintys mokytojai, jaunų mokytojų buvo labai mažai (tik 4). Tai rodo, kad jie dar nelabai gali vertinti savo darbą, jiems trūksta patirties.

Nemažai pedagogų savo pasirinkimo paaiškinimą sieja su patirtimi, kad jiems taip apsispręsti „**Padeda sukaupta patirtis**“ arba „**Neturėjimas patirties kitoje veikloje**“. Jie jaučiasi

išmintingais, kompetentingais, patyrusiais („*todėl, kad patinka tai, ką darau ir turiu patirties, ko nebūtų kitame darbe*“; „*didelė patirtis, turimos geros kompetencijos*“) arba atvirkščiai – „*nes kitame darbe neturiu patirties*“, „*nieko kito nemokėčiau*“; „*manau, kad kito darbo nemokėčiau dirbti*“. Viena mokytoja, dirbanti pirmąjį penkmetį, teigia, kad „*trūksta patirties, kad galėčiau nuspręsti, nesu dirbusi kito darbo*“. Kiti respondentai, šitaip komentavę savo atsakymą, turi didelį pedagoginio darbo stažą. Jie nėra lankstūs ir imlūs naujovėms ir pokyčiams, ką įrodo ir subkategorijai „**Amžius, rutina**“ priskirti teiginiai („*artėja pensija*“; „*pripratau*“; „*jau per vėlu ką nors keisti*“). Tai galima pateisinti, nes tikrai vyresnio amžiaus žmonėms yra labai sunku keisti darbą ir tik džiaugtis reikia, kad jie jį turi.

Keletas respondentų savo atsakymą paaiškino gana plačiai, nurodydami po kelias priežastis. Šiuos teiginius priskyrėme subkategorijai „**Kompleksinės priežastys**“. Iš čia pateiktų teiginių matyti, kad pedagogai jau turėjo neigiamos patirties su darbo keitimu ar darbu kitur („*todėl, kad buvo tokia situacija, kai dirbau kitame darbe ne švietimo įstaigoje, džiaugiuosi sugrįžus*“) arba savo atsakymą aiškina vyresniu amžiumi ir meile savo darbui („*per vėlu, būtų sunku susirasti kitą darbą, be to patinka dirbti su vaikais*“).

Kategorijoje „**Kita**“ išskirta subkategorija „**Noras derinti pedagoginį darbą su kita veikla**“. Čia išryškėja galimybė derinti savo darbą su kita veikla, dirbti papildomai („*derinčiau su suaugusiųjų mokymu, nes pasigendu bendravimo su suaugusiais žmonėmis*“; „*man šis darbas patinka, gal nebent galėčiau būti renginių organizatore*“; „*neįsivaizduoju kito, mokyčiau suaugusius, korepetuočiau, be to, dirbu kitą darbą, tapau, turiu kur pakeisti veiklą, man patinka*“). Taip pat šis darbas yra patrauklus ir mielas („*jei ir keisčiau, tai nors vienai klasei norėčiau dėstyti*“), skatina pedagogus nuolat tobulėti, būti pasitempus („*dirbdamas mokykloje negali sustoti, turi tobulėti, nesensti*“).

Dar keletas respondentų „**Neturi konkrečios vizijos**“, nėra apsisprendę, ar norėtų keisti ir kaip norėtų tai padaryti. Jie abejoja dėl profesijos pasirinkimo („*keisti gal ir nekeisčiau, bet ko gero nebesirinkčiau tokios profesijos*“), dėl studijų krypties pasirinkimo („*keisčiau ne pedagoginį darbą, o studijų kryptį*“) arba galvoja apie kitas aplinkybes, galinčias įtakoti jų apsisprendimą („*viskas priklauso nuo aplinkybių*“).

Apibendrinant pedagogų atsakymus apie pasitenkinimą darbu ir požiūrį į galimybę keisti profesiją išryškėjo, jog didesnė dalis tyrime dalyvavusių mokytojų turi teigiamą požiūrį ir nuomonę įgytos profesijos atžvilgiu, o neigiamas požiūris į pasirinktą profesiją siejasi tiek su subjektyviomis priežastimis (amžius, nuovargis), tiek su objektyviomis priežastimis (mažas atlyginimas, pasikeitęs visuomenės požiūris į mokytoją, kritęs mokytojo prestižas).

IŠVADOS

Mokslinės literatūros analizė leidžia teigti, kad:

- 1) Mokytojo profesijos pasirinkimas yra sudėtingas ir atsakingas procesas, įtakojamas tiek vidinių motyvų (augimo poreikių, išmokimo džiaugsmo, savipildos ir savigarbos, lūkesčių) tiek išorinių motyvų (reikėjimo, kitokių galimybių nebuvimo) bei psichologinių, pedagoginių, sociologinių profesinio apsisprendimo veiksnių.
- 2) Istoriskai susiklostę mokytojo vaidmenys šiandieninėje visuomenėje kinta priklausomai nuo kintančio požiūrio į mokytoją kaip dalykininką, klasės auklėtoją ir mokyklos bendruomenės narį. Šiandieninės visuomeninio, politinio gyvenimo sąlygos ir švietimo sistemos pokyčiai reikalauja iš mokytojo plačios erudicijos, gebėjimo įsijausti į įvairias veiklos sritis: gebėti organizuoti ugdymo procesą, taikyti inovatyvius ugdymo metodus ir technologijas, pažinti ir suprasti mokinį, gebėti bendrauti ir bendradarbiauti su mokiniais, jų tėvais ir kolegomis. Vaidmenys glaudžiai susiję tarpusavyje ir papildo vienas kitą.
- 3) Pasitenkinimą mokytojo profesija taip pat lemia daugelis tarpusavyje susijusių veiksnių, vidinės (pedagoginiai sugebėjimai, charakteris, profesinis kryptingumas, sveikata, darbo patirtis ir kt.) bei išorinės (mokinių gabumai, visuomenės požiūris, materialinės darbo sąlygos, atlyginimas, techninė aplinka ir kt.) sąlygos.

Atliktos mokytojų anketinės apklausos rezultatai leidžia daryti tokias išvadas:

- 1) Pedagogų profesijos pasirinkimas buvo gerai apgalvotas ir nulemtas artimiausios aplinkos (tėvų, mokytojų) įtakos, noro studijuoti mėgstamą dalyką, minties apie perspektyvią profesiją. Didžioji dalis tyrime dalyvavusių pedagogų liko patenkinti studijomis aukštojoje mokykloje, kai kurie jauni pedagogai išreiškė apgailestavimą, kad šiandieninėse aukštojo mokslo įstaigose pedagogų rengimas vyksta ne taip, kaip jie norėtų – kad gauti mokytojo kvalifikaciją, reikia papildomai studijuoti. Respondentai teisingai suvokia pedagogui būdingas asmenybės savybes, labiausiai akcentuodami pareiškumą, teisingumą, kūrybingumą, kantrumą. Pedagogų profesinių ir bendrųjų kompetencijų įvaldymo įsivertinime labiausiai akcentuojamos mokytojui dalykininkui būtinos kompetencijos (dalyko turinio planavimo ir tobulinimo, mokymo proceso valdymo), mažiausiai palankių vertinimų sulaukė organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo kompetencija. Analizuojant atsakymus apie pasitenkinimą dalykine veikla išryškėjo tendencija, jog respondentai palankiausiai atsiliepia apie tradiciškai susiformavusius mokytojo – mokymosi pagalbininko ir mokymo proceso organizatoriaus vaidmenis, o didžiausią pasitenkinimą jiems kelia tinkamas mokinių elgesys pamokų metu, sėkmingi mokinių mokymosi rezultatai bei bendradarbiavimas su kolegomis dalykininkais. Analizuojant klasės auklėtojo vaidmenų

vertinimo pasiskirstymą išryškėjo, jog mokytojai vėlgi labiausiai vertina tradicinius vaidmenis: patarėjas, pagalbininkas ir mokytojas kaip vyresnis draugas, o mažiausiai mėgstamas vaidmuo – tarpininkas tarp šeimos ir mokyklos. Mokytojo, kaip mokyklos bendruomenės nario, veikloje respondentai palankiausiai vertino tokius vaidmenis, kaip sprendimus priimančias mokytojas, bendradarbiaujantis kolega, aktyvus bendruomenės dalyvis, o veikla, teikianti didžiausią pasitenkinimą – dalyvavimas mokyklos bendruomenės kultūrinėje veikloje. Pagrindiniai respondentų nurodyti sunkumai, su kuriais susiduria mokytojas savo darbe, – nepakankama mokinių mokymosi motyvacija, mažas atlyginimas, kritęs pedagogo profesijos prestižas.

2) Ištyrus pedagogų atsakymus apie jų požiūrio į pedagogo profesijos pasirinkimą kaitą rezultatai pasiskirstė beveik tolygiai, šiek tiek daugiau mokytojų teigė, kad pedagogo profesija jiems teikė didesnę pasitenkinimą pedagoginės veiklos pradžioje. Savo atsakymus jie argumentavo veiklos naujumu, pozityvesniu požiūriu į mokytojo profesiją, didesne mokinių mokymosi motyvacija, kitokia vertybių sistema. Mokytojai, teigė, kad pedagoginė veikla jiems teikia didesnę pasitenkinimą dabar, savo pasirinkimą motyvavo sukaupta patirtimi, geresnėmis savirealizacijos galimybėmis, geresnėmis darbo sąlygomis arba tiesiog traktavo tai, kaip savo svajonės įgyvendinimą. Nors profesinės veiklos vertinime pedagogų nuomonė pasiskirstė beveik tolygiai, keisti profesiją, atsiradus galimybei, norėtų tik ketvirtadalis respondentų. Jų nurodytos priežastys siejasi su profesijos nuvertėjimu ir nusivylimu savo profesija, sveikatos problemomis, mažu atlyginimu bei noru išbandyti naujas veiklas. Nenorėtų keisti savo profesijos dėl to, kad tiesiog patinka pasirinkta profesija, padeda jau sukaupia patirtis, kurios neturėtų kitoje veikloje, nemato reikalo, nes jau per vėlu arba gali savo darbą derinti su kitokia veikla.

3) Darbo pradžioje iškelta pirmoji hipotetinė prielaida pasitvirtino: tie pedagogai, kurie turėjo stiprius profesijos pasirinkimo motyvus, yra labiau patenkinti savo profesija.

Antroji hipotetinė prielaida pasitvirtino iš dalies: vyresni, t. y. turintys didesnę pedagoginio darbo stažą, mokytojai dažniau išsakė nepasitenkinimą savo profesija dėl objektyvių (amžius, nuovargis) ir subjektyvių (mažas atlyginimas, pasikeitęs visuomenės požiūris į mokytoją, kritęs mokytojo prestižas) priežasčių.

REKOMENDACIJOS

Apibendrinus mokslinę literatūrą ir tyrimo duomenis galima teikti tokias rekomendacijas, susijusias su mokytojo profesijos pasirinkimu ir pasitenkinimu ja:

1. Vyresniųjų klasių **mokiniam (gimnazistams)**, besiruošiantiems rinktis pedagogo profesiją:
  - Kad pasirinkta profesija teiktų pasitenkinimą, vyresniųjų klasių mokiniams reikėtų aktyviai dalyvauti profesinio informavimo renginiuose, ieškoti informacijos ir konsultuotis su tų dalykų, kuriuos jie žada rinktis, mokytojais ar kitais specialistais.
  - Atliekant motyvacinę testą su besiruošiančiais studijuoti pedagogiką, reikėtų atsižvelgti į būsimųjų mokytojų ankstyvą ir nekintančią motyvaciją pedagoginei profesinei veiklai ir gabumus dalykui, kurį jie ruošiasi studijuoti, bei to dalyko mokymosi rezultatus ir sėkmę.
  - Mokykloje dirbantys pedagogai – pirmieji patarėjai profesijos pasirinkimo klausimu, tai – vienas iš jų vaidmenų. Jie jaunimui turėtų teikti patikimą, išsamią ir viešą informaciją apie pedagogų rengimą, universitetines ir neuniversitetines studijų programas.
2. **Aukštųjų mokyklų, rengiančių pedagogus, fakultetams:**
  - Specialistų rengime siekti studentų pasitenkinimo studijomis, kad programų turinys sudarytų galimybes įgyti pedagogui būtinas kompetencijas, užtikrinamčias sėkmingą kasdieninę veiklą;
  - Sudaryti galimybes studentams pasirinkti gretutines pedagogines studijas, kad nebereikėtų papildomai 1-1,5 metų studijuoti pedagoginius – psichologinius dalykus.
3. **Mokyklų administracijai, mokytojams:**
  - skatinti mokytojus tobulinti savo bendrąsias ir profesines pedagogo kompetencijas, ypač šiandieniniam mokytojui svarbiose srityse (ugdymosi aplinkų kūrimo, informacinių technologijų taikymo, tiriamosios veiklos bei pokyčių valdymo), nes tyrimas parodė, jog būtent šios kompetencijos įvaldytos nepakankamai;
  - Sudaryti sąlygas mokytojams kelti kvalifikaciją šiandieniam mokytojui svarbiose veiklos srityse, skatinti ir motyvuoti mokytojo pasirengimą metodininko vaidmeniui, mokymosi proceso organizavimui ir mokymosi mokytis integravimui į pedagoginę veiklą; būti inovatyviam ir kūrybiškam dalyko mokytojui, aktyviai dalyvauti metodinėje veikloje, kas, pagal mūsų tyrimo duomenis, nelabai teikia pasitenkinimą mokytojams.
  - Diskutuoti apie inovatyvias mokymosi proceso organizavimo technologijas, kad šis procesas teiktų didesnę pasitenkinimą mokytojui, nes šiandieninėje mokykloje jis labai svarbus.

- Didesnį dėmesį skiri klasės auklėtojo veiklos lauko analizei, ypač atkreipiant dėmesį į auklėjimo proceso planavimą, konfliktų ir problemų klasės bendruomenėje sprendimą, gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti su mokinių tėvais.
- Sudaryti sąlygas mokytojams kelti kvalifikaciją šiandieniam mokytojui svarbiose veiklos srityse, įvaldyti metodininko vaidmeniui tinkančias technologijas, būti inovatyviam ir kūrybiškam dalyko mokytojui, aktyviai dalyvauti metodinių būrelių veikloje.

4. Lietuvos respublikos vyriausybei – įgyvendinti valstybinėje švietimo strategijoje 2013 – 2022 metams išsakytą nuostatą dėl mokytojo profesijos ir pedagoginių studijų prestižo didinimo (pagal galimybes kelti atlyginimus..., gerinti darbo sąlygas; teikti įvairią pagalbą drauge mažinant nepasitikėjimą ir nepagarbą mokytojui (p. 12)).

LITERATŪRA

1. Adamonienė R., Daukilas S., Krikščiūnas B., Maknienė I., Palujanskienė A., (2001). *Profesinio ugdymo pagrindai*. Vilnius: Petro ofsetas.
2. Adamonienė, R., Daukilas, S., Krikščiūnas, B., Maknienė, I., Palujanskienė, A., (2003). *Profesinio ugdymo psichologija ir pedagogika*. Utena: Indra.
3. *Aiškinamoji metodinė medžiaga apie pedagogo profesijos standarto gairių taikymą rengiant studijų programas* (2008). Sud. Adomavičienė G., Sabaliauskas T., Saulėnas A. J., Saulėnienė S. Žydžiūnaitė V. Vilnius: Mokytojų kompetencijos centras.
4. Allport W. G. (1998). *Svarstymai apie asmenybės psichologiją*. Vilnius: Vaga.
5. *Antikos pedagogai* (1991). Kaunas: Šviesa.
6. Arends R. I. (1998). *Mokomės mokyti*. Vilnius: Margi raštai.
7. Augienė (2009). *Karjera: nuo profesijos pasirinkimo iki profesinės veiklos organizacijoje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
8. Bankauskienė N. (2007). *Pedagogų rengimo studijų programų analizė*. Vilnius: Mokytojų kompetencijos centras.
9. Barker S., Reyes P. (2001). Why be a Science Teacher? *Science and technology education: preparing future citizens*. Proceedings of the IOSTE Symposium in Southern Europe. P. 58-68.
10. Bartnikienė Z., Paurienė L. (1989). *Padėkime mokiniams pasirinkti profesiją*. Kaunas: Šviesa.
11. Beresnevičienė D. (1990). *Diferencijuotas profesinis orientavimas mokykloje*. Vilnius: PMTI.
12. Bishay, A. (1996). Teacher Motivation and Job Satisfaction: A Study Employing the Experience Sampling Method. *Psychology, Journal of Undergraduate Sciences* 3,147-154. [Žiūrėta 2013.10.24]. Prieiga per internetą: <http://hcs.harvard.edu/~jus/0303/bishay.pdf>.
13. Bitinas B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
14. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
15. Čiužas R. (2007). *The expression of teachers' didactic competence under the change of educational paradigm: summary of doctoral dissertation: social sciences, educational science (07S)*. Kaunas: Technologija.
16. Dystervėgas A. (1988). *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa.
17. Dobranskienė, R. (1995). *Būsimojo pedagogo rengimas mokytojo vaidmenimis. Švietimo reforma ir mokytojų rengimas. I d.* Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
18. Dubinas V., Ševareikienė D. (2002). Profesinės veiklos motyvacija. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. T. 22, p. 81-89.
19. Dumčienė, A. (2001). *Kūrybingumo ugdymo aspektai*. Kaunas: LKKA.

20. Fullan M. (1998). *Pokyčių jėgos*. Vilnius: Tyto alba.
21. Gage N. L., Berliner D. C. (1994). *Pedagoginė psichologija*. Vilnius: Alna litera.
22. Gedvilienė G., Teresevičienė M. (1999). *Mokymasis bendradarbiaujant*. Vilnius: Garnelis.
23. Giedraitienė – Lileikienė T. (1998). *Mano būsimoji profesija – mokytojas*. Kaunas: Spindulys.
24. Hansen K.A., Kaufman R.K., Saifer S. (1997). *Ugdymo ir demokratijos kultūra*. Vilnius: Lietus.
25. Hargreaves A. (1999). *Keičiasi mokytojai, keičiasi laikai*. Vilnius: Tyto alba.
26. Herzberg, F. (1996). *Work and the Nature of Man*. Cleveland: World.
27. Hodkinson Ph. (1996). *Careership: The Individual, Choices and Markets in the Transition into Work*. Knowledge and Nationhood. Education, Politics and Work. London, New York: Cassell.
28. Hopkins D., Ainscow M., West M. (1998). *Kaita ir mokyklos tobulinimas*. Vilnius: Tyto alba.
29. Ivanauskienė F. (2000). *Individualioji klasės auklėtojo veiklos programa*. Šiauliai: ŠU leidykla.
30. Ivanauskienė F. (2002). Pedago ir šeimos bendradarbiavimas: planavimo aspektai. *Socialinis ugdymas II: mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas: respublikinės mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys*. Šiauliai: ŠU leidykla. P. 87 – 93.
31. Jakavičius V., Juška A. (1996). *Mokyklos pedagogika*. Kaunas: Šviesa.
32. Jovaiša L. (2001). *Edukologijos pradmenys*. Šiauliai: ŠU leidykla.
33. Jovaiša L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis,
34. Jovaiša L. (1995). *Hodegetika: auklėjimo mokslas*. Vilnius: Agora.
35. Jovaiša L. (1999). *Profesinio konsultavimo psichologija*. Vilnius: Agora.
36. Kantas I. (1990). *Apie pedagogiką*. Kaunas: Šviesa.
37. Kavaliauskienė V. (2001). *Pedagoginis pašaukimas ir jo ugdymas*. Klaipėda: KU leidykla.
38. Keršienė R. (2001). Mokytojo ir tėvų bendradarbiavimas. Bendradarbiavimo formos. *Mokymas ir mokymasis bendradarbiaujant: Respublikinė teorinė praktinė konferencija*. Šiauliai: ŠU leidykla. P. 132-159.
39. Kjærgaard E., Martinėnienė R. (1996). *Penki sveikinimai demokratijai*. Glesborg: Nørre Djurs Kommune.
40. Komenskis J. A. (1986). *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa.
37. Kontautienė R. (2002). Pedagogų pasitenkinimo darbu motyvuojančių ir higienos veiksnių raiška. *Tiltai: humanitariniai ir socialiniai mokslai*. T. 1, p. 23-27.
38. Kregždė S. (1988). *Profesinio kryptingumo formavimosi psichologiniai pagrindai*. Kaunas: Šviesa.
39. Kučinskienė R. (2003). *Ugdymo karjerai metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
40. Laužackas R. (2005). *Profesinio rengimo metodologija*. Kaunas: VDU leidykla.

41. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos (2008). Vilnius.
42. Maceina A. (1990). *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa.
43. Malinauskas R. (1998). Pedagogų parengtis atlikti socialinius vaidmenis // *Acta paedagogica Vilnensia*. Mokslo darbai. T. 5, p. 77 - 78.
44. Malinauskas R. (1997). Pedagoگو parengtis nuolat mokytis atlikti socialinius vaidmenis. *Nuolatinis mokymasis besikeičiančioje visuomenėje: prielaidos ir prieštaravimai*. Kaunas: VDU leidykla. P. 193– 95.
45. Maslow (2006). *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Apostrofa.
46. Milkintaitė L. (2001). Mokytojo asmenybė ir pedagoginio darbo motyvacija. *Pradinis ugdymas*. Šiauliai. P. 51 – 57.
47. Myers, D. G. (2000). *Psichologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
48. Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatai (2008). [Žiūrėta 2013. 11. 02]. Prieiga per internetą: www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=332784...
49. Pestalocis J. H. (1989). *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa.
50. Petrulytė A. (2001) *Kūrybiškumo ugdymas mokant*. Vilnius: Presvika.
51. *Profesinės karjeros vadovas* (1998). Vilnius: Solertija.
52. Pukelis K. (1998). „Mokytojo - skulptoriaus“ rengimo ideali pedagoginių studijų schema // *Pedagogika*. Mokslo darbai. T. 37, p. 63 - 73.
53. Pukelis K. (1998). *Mokytojų rengimas ir filosofinės studijos*. Kaunas: Versmė.
54. Pukelis K. (2004). *Mokytojų rengimo idealinio modelio parametrai*: monografija. Kaunas: VDU leidykla.
55. Pukelis K. (1997). Svarbiausi mokytojų rengimo tobulinimo klausimai Lietuvoje // *Pedagogikos mokslo keliu*. Kaunas.
56. Pruskus V. (2003) *Verslo etika: laiko iššūkiai ir atsako galimybės*. Vilnius: Enciklopedija.
57. Rajeckas V. (2004). *Pedagogikos pagrindai*. Vilnius: UAB “Paramos spaustuvė”.
58. Rajeckas V. (2001). *Švietimas: raida, dabartis*. Vilnius: VPU.
59. Rupšienė L. (2000). *Nenoras mokytis - socialinis pedagoginis reiškiny: monografija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
60. Sargent T., Hannum E. (2005). Keeping teachers happy: job satisfaction among primary school teachers in rural Northwest China. *Comparative education review*, 49(2), p. 173-204.
61. Scoot, C., Cox, S., Dinham, S. (1999). The Occupational Motivation, Satisfaction and Health of English School Teachers. *Educational Psychology*. Dorchester-on-Thames: Vol. 19, Iss.3, 287-309.

62. Sirutavičiūtė A. (2008). Mokyklos ir mokymosi kultūra. *Metodinė veikla mokytojo ir mokinio kompetencijoms ugdyti*. Vilnius: ŠAC. P. 8-13.
63. Stanišauskienė V. (2004). Specifiniai socialiai atskirtųjų asmenų mokymąsi sąlygojantys veiksniai. *Socialiniai mokslai*. Nr. 4 (46).
64. Stoll L., Fink D. (1998). *Keičiame mokyklą*. Vilnius: Margi raštai.
65. Šalkauskis S. (1991). *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa.
66. Šerkšnas A. (1940). *Mokyklinė bendruomenė*. Kaunas.
67. Šernas V. (1998). Pedago meistriskumo lygiai mokant profesijos // *Acta paedagogica Vilnensia. Mokslo darbai*. T. 5, p. 83 - 85.
68. Šilėnienė B. (2008). *Pedagginės minties raida: nuo Priešistorės iki Naujųjų laikų*. Šiauliai: ŠU leidykla.
69. *Švietimo gairės (2003)*. [Žiūrėta 2013-09-17]. Prieiga per internetą: www.smm.lt/uploads/.../2003...%20svietimo.../svietimo.gaires.pdf
70. Tījūnėlienė O. (2000). *Mokytojo autoriteto samprata Lietuvoje (1918-1940)*. Klaipėda: KU leidykla.
71. Teresevičienė, M, Tandzegolskienė, I. (2001). Mokytojų darbo motyvacijos ypatumai. *Pedagogika. Mokslo darbai*. T. 50, p. 12 – 21.
72. Tumėnienė V., Janiūnaitė B. (2000). Pedago veiklos pokyčiai pasaulinių ir europinių švietimo dimensijų kontekste. *Socialiniai mokslai*. Nr. 2 (23), p. 24 -30.
73. Vabalas - Gudaitis J. (1983). *Psichologijos ir pedagogikos straipsniai*. Kaunas: Šviesa.
74. Ušinskis K. (1987). *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa.
75. Valstybinė švietimo strategija 2013-2022 m.: tikslai, problemos, tobulinimo kryptys (2012). *Švietimo problemos analizė*. Nr. 17 (81), p. 1 – 12..
76. *Vertinimas mokymo procese* (2006). Vilnius: UAB „Aja viešieji ryšiai“.
77. Voveris V. (1990). *Pedagogas - mūsų viltis ir nerimas*. Kaunas: Šviesa.
78. Walsh K. B. (1998). *I vaiką orientuotų klasių kūrimas*. Vilnius: Lietus.
79. Zaukienė A. (2004). Mokytojų veiklos sėkmė - jo profesinės kompetencijos atspindys// *Žvirblių takas*. Nr. 1, p. 23 - 25.
80. В «зеркале» учительских оценок: методика измерения степени удовлетворенности педагогов своим трудом / «Директор школы», № 9, 2001. [žiūrėta 2013.10.20]. Prieiga per internetą: vin-school.narod.ru/sh12.doc.)
81. Выготский Л. С. (1987). *Психология искусства*. Москва: Педагогика.
82. Подласый И. П. (1999). Педагогика. Книга 1. Москва: ВЛАДОС.

ANKETA MOKYTOJAMS

Aš, Renata Paškevičienė, esu Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto magistrantė. Rašau magistro darbą tema „**Mokytojų veiklos aspektai, teikiantys pasitenkinimą pasirinkta profesija**“. Prašau nuoširdžiai atsakyti į pateiktus anoniminės anketos klausimus. Jūsų atsakymai padės išsamiai išanalizuoti pasirinktą problemą.

Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X arba įrašykite savo atsakymą. Atsakymų konfidencialumas garantuojamas.

Iš anksto dėkoju

1. Kodėl Jūs pasirinkote mokytojo profesiją?:

- apie tai svajočiau nuo mažens
- tai mūsų šeimos profesija
- norėjau būti panaši(-us) į savo mokytoją
- mokykloje geriausiai sekėsi būtent tas dalykas, kurio mokytoja(s) dabar esu
- pasirinkau šią specialybę todėl, kad universitetas (institutas) buvo netoli namų
- šią specialybę rinkomės kartu su geriausia drauge / geriausiu draugu
- šią specialybę pasirinkti patarė tėvai
- maniau, kad tai labai perspektyvi profesija
- mokytoja(-u) būti nenorėjau, rinkausi tik dalyką, bet gyvenimas privertė studijuoti toliau, taip gavau mokytojo profesinę kvalifikaciją
- pasirinkau tik todėl, kad daugiau niekur neįstojau
- kita (įrašykite) .....

2. Ar studijų universitete (institute) metu Jūs buvote patenkinta (-as) savo pasirinkimu?:

- taip, likau patenkinta (-as), viskas buvo taip, kaip tikėjau
- taip, mano lūkesčiai pilnai pasiteisino, gavau netgi daugiau, negu tikėjau
- nelabai pasiteisino, bet reikėjo mokytis ir įgyti specialybę
- visiškai nepasiteisino, bet neradau geresnės išeities
- dalyko studijos pasiteisino, gaila, kad nebuvo pedagoginių dalykų, todėl dabar reikia (reikėjo) studijuoti papildomai
- kita (įrašykite) .....

3. Kokia Jūsų nuomonė apie pasirinktą profesiją dabar?:

- man šis darbas patinka, jaučiu, kad mano svajonė išsipildė
- labai patinka dalykas, bet klasės auklėtojo veikla sekasi sunkiai;
- labai patinka klasės auklėtojo veikla, bet dalyko mokymo (didaktinė) veikla sekasi sunkiai;
- didaktinė ir klasės auklėtojo veikla patinka, bet sunkiai sekasi bendradarbiauti su mokinių tėvais;
- nesu patenkinta nei dėstomu dalyku, nei klasės auklėtojo veikla, nei veikla mokyklos bendruomenėje
- kita (įrašykite) .....

4. Kaip Jūs vertinate žemiau išvardintas mokytojų asmenybės savybes, siekiant sėkmės ir pasitenkinimo profesinėje veikloje?

Asmenybės savybės	Savybė labai svarbi	Savybė svarbi	Savybė nelabai svarbi	Savybė nesvarbi
Kantrus				
Darbštus				
Kūrybingas				
Santūrus				
Optimistas				

Sąžiningas				
Teisingas				
Pareigingas				
Reiklus				
Linksmas				
Objektyvus				

5. Įvertinkite savo profesinių ir bendrųjų kompetencijų įvaldymą 3 balų sistemoje, kur 3 reiškia puikiai įvaldytą kompetenciją, 1 – nepakankamai įvaldytą kompetenciją.

Mokytojo kompetencijos	Puikiai (3)	Gerai (2)	Nepakankamai (1)
Dalyko turinio planavimo ir tobulinimo			
Mokymo/si proceso valdymo			
Mokinių motyvavimo ir paramos jiems			
Mokinio pažinimo ir jo pažangos pripažinimo			
Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo			
Ugdymo/si aplinkų kūrimo			
Informacinių technologijų naudojimo			
Profesinio tobulėjimo			
Komunikacinė ir informacijos valdymo			
Bendravimo ir bendradarbiavimo			
Tiriamosios veiklos			
Reflektavimo ir mokymosi mokyti			
Organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo			

6. Išsakykite savo nuomonę, vertindami mokytojo dalykininko (didaktinei) veiklai būdingus vaidmenis

Didaktinei veiklai būdingi vaidmenys	Labai patinka	Patinka	Nelabai patinka	Nepatinka
Mokytojas - mokymosi pagalbininkas				
Metodininkas				
Mokymo proceso organizatorius				
Mokymosi proceso organizatorius				
Mokytojas kaip vaiko mokymosi stebėtojas ir vertintojas.				

8. Išsakykite savo nuomonę, vertindami mokytojo – klasės auklėtojo veiklai būdingus vaidmenis

Klasės auklėtojo veiklai būdingi vaidmenys	Labai patinka	Patinka	Nelabai patinka	Nepatinka
Mokytojas - auklėtojas				
Mokytojas - elgesio modeliuotojas				
Klasės lyderis				
Mokytojas kaip vyresnis draugas				
Pavyzdys				
Patarėjas, pagalbininkas				
Auklėjimo proceso planuotojas				
Auklėjimo proceso organizatorius				
Socialinės patirties perteikėjas				
Saviugdos skatintojas				
Tarpininkas tarp šeimos ir mokyklos				

9. Išsakykite savo nuomonę, vertindami mokytojo – mokyklos bendruomenės nario veiklai būdingus vaidmenis

Mokyklos bendruomenės nario veikla būdingi vaidmenys	Labai patinka	Patinka	Nelabai patinka	Nepatinka
Sprendimus priimančias mokytojas				
Konsultantas / Patarėjas				
Neformaliosios veiklos vadybininkas				
Projektų organizatorius ir dalyvis				
Bendradarbiaujantis kolega				
Pokyčių tarpininkas				
Aktyvus bendruomenės dalyvis				
Įvairių veiklų iniciatorius				

9. Kas teikia pasitenkinimą mokytojo dalykininko (didaktinėje) veikloje?

Didaktinė veikla	Teikia didelį pasitenkinimą	Teikia pasitenkinimą	Nelabai teikia pasitenkinimą	Neteikia pasitenkinimo
Pasirengimas pamokoms				
Mokomosios medžiagos perteikimas				
Mokinių apklausos žodžiu organizavimas				
Rašto darbų tikrinimas ir vertinimas				
Mokymo priemonių gausa ir kokybė				
Mokymo(si) aplinkos būklė ir kokybė				
Mokymo(si) aplinkos kūrimas				
Galimybė naudoti informacines technologijas mokymo procese				
Dalyvavimas metodiniuose būreliuose				
Kvalifikacijos kėlimas (dalyvavimas mokymuose, seminaruose)				
Vadovavimas dalykiniams būreliams				
Korepetitoravimas				
Teigiamas mokyklos administracijos požiūris į mano darbą				
Už darbą gaunamas atlyginimas				
Tinkamas mokinių elgesys pamokų metu				
Teigiami ir konstruktyvūs santykiai su mokiniais pamokoje				
Sėkmingi mokinių mokymosi rezultatai				
Bendradarbiavimas su kolegomis dalykininkais				

10. Kas teikia pasitenkinimą klasės auklėtojo veikloje?

Klasės auklėtojo veikla	Teikia didelį pasitenkinimą	Teikia pasitenkinimą	Nelabai teikia pasitenkinimą	Neteikia pasitenkinimo
Auklėtinių laisvalaikio organizavimas, rengimasis ir dalyvavimas renginiuose				
Gebėjimas spręsti klasės auklėjimo procese iškilusias problemas				
Klasės dienyno (e-dienyno) pildymas ir kitos dokumentacijos tvarkymas				
Klasės skatinimas dalyvauti ir dalyvavimas projektinėse veiklose				
Bendravimas ir bendradarbiavimas su auklėtinių tėvais				
Bendradarbiavimas su kolegomis ir mokyklos administracija sprendžiant auklėjimo problemas				
Bendravimas ir bendradarbiavimas su mokykloje dirbančiais specialistais (spec. pedagogu, soc. pedagogu, psichologu)				
Bendravimas ir bendradarbiavimas su kitais specialistais už mokyklos ribų (vaikų teisių apsaugos tarnyba, policija, karjeros centras ir t. t.)				

11. Kas teikia pasitenkinimą mokyklos bendruomenės nario veikloje?

Mokyklos bendruomenės nario veikla	Teikia didelį pasitenkinimą	Teikia pasitenkinimą	Nelabai teikia pasitenkinimą	Neteikia pasitenkinimo
Dalyvavimas mokyklos taryboje				
Dalyvavimas mokytojų profsąjungoje				
Dalyvavimas mokyklos posėdžiuose				
Dalyvavimas mokyklos savianalizės veikloje				
Dalyvavimas projektinėje veikloje				
Dalyvavimas mokyklos bendruomenės kultūrinėje veikloje				
Dalyvavimas miesto / rajono švietimo skyriaus renginiuose				
Viešų paskaitų skaitymas bendruomenei				
Dalyvavimas miesto / rajono švietimo renginiuose				
Dalyvavimas miesto / rajono kultūros renginiuose				

12. Su kokiais sunkumais susiduriate, dirbdami mokykloje?

☐ blogas mokinių elgesys;	☐ tėvų abejingumas;
☐ nepakankama mokinių mokymosi motyvacija;	☐ mokyklos vadovų nekompetentingumas;
☐ prasta materialinė bazė;	☐ šiuolaikinių technologijų stoka;
☐ kritęs pedagogo profesijos prestižas;	☐ mažas atlyginimas;
☐ kita (įrašykite)	

13. Kada pedagogo profesija teikė jums didesnį pasitenkinimą?

- pedagoginės veiklos pradžioje (trumpai paaiškinkite, kodėl?) .....
- esu labiau patenkinta(as) dabar (trumpai paaiškinkite, kodėl?) .....
- nei anksčiau, nei dabar, dirbu be pasitenkinimo (trumpai paaiškinkite, kodėl?) .....
- kita (įrašykite) .....

14. Jeigu būtų galimybė, ar Jūs pedagoginį darbą iškeistumėte į kitą?

- taip (kodėl?) .....
- ne (kodėl?) .....
- kita (įrašykite).....

Kai kurie duomenys apie Jus:

Jūsų lytis: moteris, vyras

Jūs dirbate: mieste kaime

Jūs esate klasės auklėtoja(as): taip ne

Jūsų dėstomas dalykas:.....

Jūsų pedagoginis darbo stažas: 0 – 5 metai, 6 – 10 metų, 11 – 15 metų,
 16 – 20 metų, 21 – 25 metai, 26 – 30 metų virš 30 metų

Jūsų kvalifikacinė kategorija: mokytoja (s) vyr. mokytoja (s)
 mokytoja(s) metodininkė(as) mokytoja(s) ekspertė(as)